

HISTORIE EVROPSKÉ UNIE: CHRONOLOGIE VÝZNAMNÝCH UDÁLOSTÍ, SMLUV A ROZŠIŘOVÁNÍ OD 60. LET DO DNEŠKA

Petr Svoboda, Jan Štásek (GÚ PřF MU)

1 EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ V 60. LETECH

1.1 Úvod do problematiky

Díky potřebám pozměnit Římské smlouvy, či jejich nástupní smlouvy a vůbec celé fungování Společenství vznikaly v průběhu druhé poloviny 20. a začátku 21. století nové, pozměňující smlouvy. Částečně upravovaly předchozí smlouvy, ale také přinášely nová témata, dle vývoje v Evropě a ve světě. Nejenom smlouvy byly pro vývoj Evropské unie důležité. Proto se budeme věnovat i nejdůležitějším událostem.

Prvním významným počinem Evropské unie v šedesátých letech bylo zahájení Společné zemědělské politiky (SZP) v roce 1962, která umožnila společnou kontrolu produkce potravin. Zpočátku šlo především o ochranu vnitřního zemědělského trhu. Obsahovala garantovanou úroveň cen pro výrobce, finanční podporu pro vývozce a díky dovozním přírůzkám navyšování cen dovážených potravin.

1.2 Počátky krize Společenství

V první polovině šedesátých let, také nastala mezi členskými státy krize. Ta nastala, když v roce 1963 (a poté ještě 1967) Francie v čele s De Gaullem vetovala návrh rozšíření EHS o Velkou Británii, s kterou byly zahájeny jednání o přistoupení v roce 1961. Dalším svárem byl přechod od jednomyslného k většinovému hlasování a otázka financování SZP. Krize byla ukončena tzv. Lucemburským kompromisem v roce 1966, kdy byla otázka financování SZP odložena a přechod na většinové hlasování odsouhlasen s tím, že každý členský stát může většinové hlasování odmítnout, pokud považuje projednávanou předlohu za významnou pro životní zájmy své země.

V roce 1963 podepisuje EU první významnou mezinárodní dohodu. Ta se týká finanční pomoci 18 bývalým koloniím v Africe. V současnosti má EU partnerství se 78 státy Afriky, karibské a tichomořské oblasti. Je také největším poskytovatelem rozvojové pomoci, která je spojena s dodržováním lidských práv přijímajícími státy. Ke konci šedesátých let (1968) dochází také k prvnímu volnému přeshraničnímu obchodu, kdy členské země odstraňují vnitřní cla na dovážené zboží. Na zboží dovážené ze třetích zemí se poté ukládají jednotná cla a vzniká tak největší světový obchodní prostor.

1.3 Slučovací smlouva (podpis 1965, platnost 1967)

Tato smlouva se také nazývá "Smlouva o jednotných orgánech"¹. V období krize hledaly členské státy způsob, jak zjednodušit fungování komunikace uvnitř Společenství. Jednou z mála věcí, na které se státy dohodly, bylo to, že situace potřebuje rázné a rychlé řešení. Jako řešení se ukázalo sloučení tří orgánů společenství. Patřilo k nim Evropské sdružení uhlí a oceli (ESUO), Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro jadernou energetiku (EURATOM). Jejich sloučení se začalo nazývat Evropské společenství (ES). Zjednodušení přinesla správa celého společenství, díky

---

¹ http://europa.eu/abc/treaties/index_cs.htm

jednotné Radě a Komisi. Přínosem se tak stala návaznost rozhodnutí, které Společenství přijímalo a zprůhlednil se tím celkový proces integrace a tudíž chod samotných institucí. Rada se i nadále scházela podle toho, jaký problém se projednával. Slučovací smlouva byla přijata 8. dubna 1965 v belgickém Bruselu a platnost vešla 1. července 1967 (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 83).

2 EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ V 70. LETECH

1. ledna 1973 vstupují do EU další tři země: Dánsko, Irsko a po 12 letech jednání i Velká Británie. Důležitým rokem je také rok 1974, kdy dochází ke zřízení fondu pro regionální rozvoj. Jeho účelem jsou převody financí z bohatých regionů do těch chudých. Finance by měly být využívány hlavně pro vybudování dopravní infrastruktury, podpoře investic a vytvoření nových pracovních míst. Později bude na tento druh podpory připadat téměř třetina všech výdajů EU.

Rok 1979 je pro občany EU klíčový. Poprvé totiž přímo volí členy Evropského parlamentu, kteří do této doby byli delegováni vnitrostátními parlamenty. Členové parlamentu nově zasedají v panevropských politických skupinách (např. socialisté nebo konzervativci). Během působení Římských a později také Slučovacích smluv se v Evropě v 70 a 80. letech všeobecně dospělo k názoru, že samostatně nikdo dál nedejde. Proto po vlně inflací, nezaměstnanosti a finanční krize v 80. letech přišel společný postup podpořený novou integrační euforií (BARTÁK K. 1999, 18).

3 EVROPSKÁ UNIE V 80. LETECH

1. ledna 1981 vstupuje do EU Řecko a stává se desátým členem. V roce 1984 díky automatizaci a rozvoji počítačů přijímá EU program Esprit. Jedná se o první program z mnoha pro výzkum a vývoj. Konkrétně se jedná o výzkumný program pro vývoj informačních technologií. Základním cílem je přispívat ke zvýšení konkurenceschopnosti evropského průmyslu informačních technologií.

1. ledna 1986 vstupují do EU další dva nové státy: Španělsko a Portugalsko. S těmito státy byly zahájeny rozhovory o přistoupení téměř ihned po svržení diktátorských režimů v roce 1974 Salazara v Portugalsku a 1975 generála Franca ve Španělsku.

V roce 1989 dochází k pádu Berlínské zdi. V říjnu 1990 se Německá demokratická republika sjednocuje s Německou spolkovou republikou a stává se tak součástí EU.

3.1 Jednotný evropský akt (podpis 1986, platnost 1987)

Tato dohoda byla uzavřena v Lucemburku a Haagu. Často je nazývána jako “Akt o jednotné Evropě”. Vznikla v reakci na dlouhodobý vývoj událostí a jednalo se vlastně o první revizi římských smluv². Lze ji částečně vnímat jako reakci na Bílou knihu, která se snažila lépe určit, jak budovat společný evropský trh. Za hlavní nedostatek trhu byl označován problém společného postupu, který řídila pouze Rada Ministrů. Ovšem byla limitována právem veta, které mohl využít každý ministr z jednotlivých zemí. Ti tak velmi často jednali pouze v zájmu svých států. Zároveň neexistoval jiný orgán, který by jim mohl konkurovat, protože Evropská rada se nezabývala běžnou agendou. Procedury v základních smlouvách tak byly zdlouhavé a těžko uchopitelné. Proces rozhodování ztrácel na své hodnotě a vše směřovalo k reformě institucí. Členské státy se rozcházely ve svých představách o budoucím řešení, především ohledně společného trhu. Posilování politické spolupráce mezi jednotlivými státy mělo

---

² <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/j/jednotny-evropsky-akt/1000703/55002/>

rozvíjet integraci vstříc měnové unii (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 117-118). V reakci na tyto problémy vznikl bez hraniční vnitřní trh. Zajišťoval 4 svobody: volný pohyb zboží, osob, kapitálu a služeb. Rovněž se do legislativních procesů musel zapojit parlament. Dále došlo k mnoha jiným institucionálním změnám napomáhajícím lepšímu řízení trhu i Společenství samotného.³

4 EVROPSKÁ UNIE V 90. LETECH

V lednu 1993 se realizuje jednotný trh. Od roku 1986 bylo vydáno více než 200 právních předpisů k odstranění překážek zejména v oblasti daňové politiky, úpravy podnikání a odborných kvalifikací. Uskutečnění volného pohybu některých služeb se zpožďuje.

1. ledna roku 1995 do EU vstupuje Rakousko, Finsko a Švédsko. Jejich 15 členů nyní pokrývá téměř celou západní Evropu.

4.1 Shengenská dohoda a další jednání

Rok 1995 je také významný pro 7 zemí EU, konkrétně Belgie, Francii, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko a Španělsko. V těchto zemích vstupuje v platnost Schengenská dohoda. Znamená, že cestující jakékoli státní příslušnosti mohou mezi těmito zeměmi cestovat bez pasových kontrol na hranicích.

V roce 1997 jsou také zahájeny přístupové jednání s deseti státy střední a východní Evropy: Bulharskem, Českou republikou, Estonskem, Lotyšskem, Litvou, Maďarskem, Polskem, Rumunskem, Slovenskem a Slovinskem. Zahrnuty jsou i středomořské ostrovy Kypr a Malta. Je tedy připravováno nejmasivnější rozšíření EU.

Devadesátá léta jsou klíčová pro společnou měnu EURO. V roce 1999 byla nová měna uvedena v 11 zemích (v roce 2001 se přidalo Řecko). Zatím pro bezhotovostní komerční a finanční transakce. Euro odmítli dva členové: Velká Británie a Švédsko.

4.2 Maastrichtská smlouva (podpis 1992, platnost 1993)

Od roku 1990 proběhly celkem dvě konference zabývající se problémy měnové politiky a politické unie. Předsedající země, Lucembursko a Nizozemsko se snažily o politickou koordinaci, která měla vést k posílení integrace. Druhou možností bylo setrvání ve stávajícím stavu a přibrání dalších členů. Evropská komise v čele s Jacques Delorem došla dokonce k názoru, že rozšiřování je nutné a to v součinnosti s prohlubováním společenství. I proto vše směřovalo k rozšíření o nové členské státy. Dále se řešily otázky samotného vymezení navrhovaného pojmu Evropská unie, společné měny, či vymezení oblastí zahraniční spolupráce v rámci Genscher-Dumasova plánu. Nejdůležitějším bodem těchto mezinárodních vládních konferencí se však staly návrhy na novelizaci zakládajících smluv. Lucembursko 29. června 1991 předložilo konečný "Návrh smlouvy o Evropské Unii". Díky snaze prosazovat konsensuální politiku se vyčlenily tzv. pilíře. Nizozemí následně pokračovalo v novelizaci a předložilo tzv. „jednotný základ“. Zde byly do divizí rozděleny jednotlivé aktivity Společenství, s tím, že se posílil význam Evropské parlamentu i Komise. Jejich návrh známý jako „model stromu“ nakonec nebyl po malé podpoře od států přijat. Následoval tzv. Delorsův balík II., který zajišťoval finanční reformu ES. Evropská rada tak konečně přijala 10. prosince v Maastrichtu dokument pojmenovaný Smlouva o Evropské unii. Odtud tedy název Maastrichtská smlouva. Do 7. dubna 1992

³ www.vsvsmv.wz.cz/.../Nikola_EU_6_Jednotn__evropejsk__akt_a_vnit_n__trh.doc

byla smlouva postupně podepsána ministry zahraniční členských států a nakonec i Evropskou radou (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 125-127).

Nová revize smluv znamenala na jednu stranu odloučení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, justice a vnitra od ostatní agendy. Na druhou stranu se charakter Společenství blížil více nadnárodnímu charakteru. Rozdělení agendy společenství ukazuje takzvaný maastrichtský chrám, viz níže na obr. 1. (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 128).

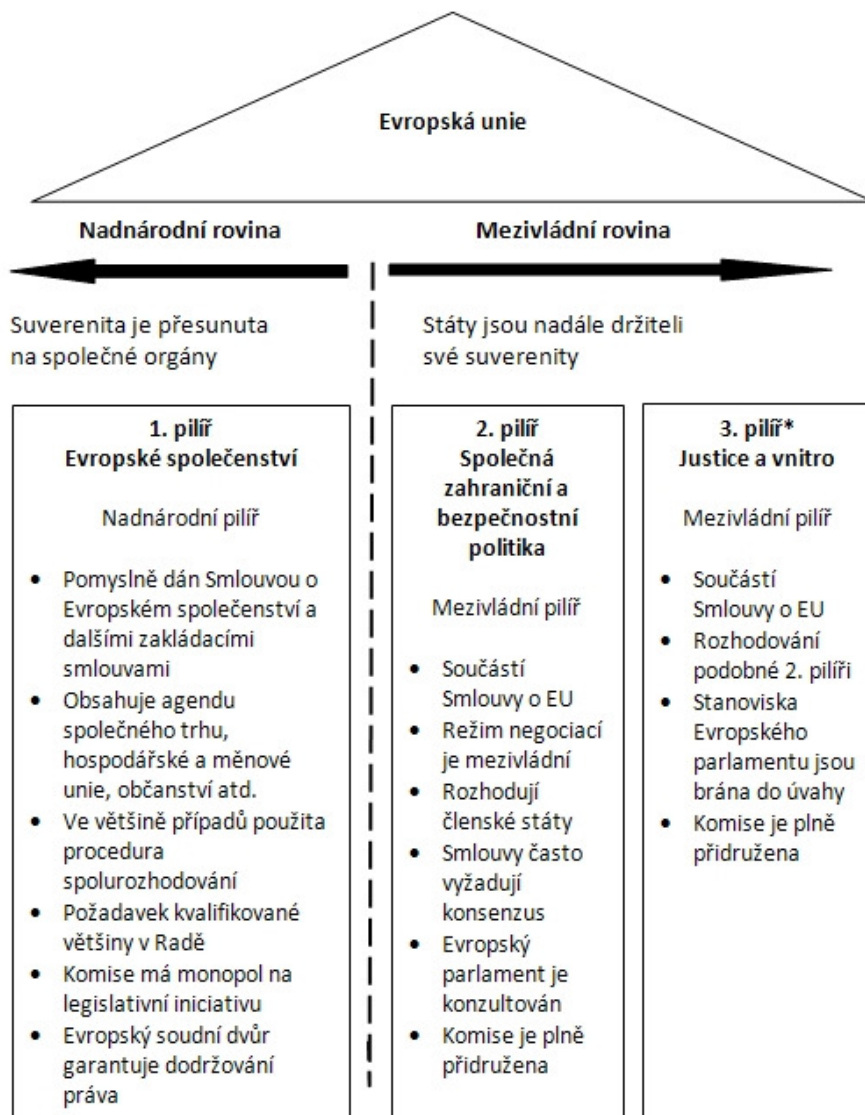
4.2.1 *Tři pilíře maastrichtské smlouvy*

Tři pilíře ukazují a třídí různé oblasti politik ES. Pilíře jsou rozděleny dle míry supranacionality, na které závisí přijímací mechanismy. I. pilíř tvoří Smlouva o Evropském společenství a ponechává legislativu na národní Komisi. Dále určuje, že v Radě ministrů musí být při hlasování kvalifikovaná většina. V jejím rámci se uskutečňují všechny aktivity spojené s jednotným trhem. Zahrnuje společnou zemědělskou, obchodní, či dopravní politiku. Dále společnou měnu, nebo občanství Unie, které nově vzniklo. II. Pilíř obsahoval Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Nová politika EU zde vyžadovala prosazování konsensuální politiky. Aktivity mimo Komise převzaly nově i samotné členské státy. Stejnou politiku a rozložení sil následoval i III. pilíř. Maastrichtská smlouva zahrnovala všechny tři pilíře. Jenže nic není tak jednoduché a přesto, že samotná smlouva nebyla nijak obsáhlá, tak nebyla na kvantitě, díky 17 protokolům a 33 deklarácím, které umožňovaly mnoho výjimek v rámci EHS. Týkaly se hlavně VB a Dánska. Oběma byla udělena výjimka o společné měně a Dánsku navíc o neúčasti v obraně politice v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 129).

4.2.2 *Význam Maastrichtské smlouvy*

Maastrichtská smlouva celkově transformovala ES na EU a i díky tomu se změnil cíle Společenství. Hlavní bylo převzetí části iniciativy členskými státy, které tak začaly hrát větší roli. Zároveň se EU začala snažit o rozvíjení zahraničních politických vztahů. Velmi důležitou součástí se bezpochyby stala měnová unie. Její další vývoj navazoval na JEA, přičemž návrh přípravy nové měny měl probíhat ve třech etapách v letech 1990 až 1999. Celkové ukončení se dělo nahrazením národní měny společnou měnou (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 130). EU poprvé zastřešovala nejen EHS, ESUO a Euratom, ale i zesílenou mezivládní součinnost (BARTÁK K. 1999, 18).

Z hlediska institucionální reformy se jednalo o změny struktur díky přijetí principu subsidiarity, zároveň se státy zavázali, že Společenství nebude zasahovat do věcí, kde to není nezbytně nutné. Zároveň se uvažovalo o jednotném volebním systému pro Evropu, či posílení politických stran na evropském stupni. Větší pozornosti se však těšily II. a III. pilíř, které směřovaly k posílení integrace. Hlavními úkoly bylo stanovení společných akcí a politik států. Zatímco ve II. pilíři byla nejdůležitější obrana, tak ve III. to byl společný zájem o azylovou a přistěhovaleckou politiku, či kooperaci v soudnictví a celní správě. V reakci na tento vývoj také vznikl policejní úřad Europol (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 131).

Obr. 1: Schéma Maastrichtského chrámu

Zdroj: <http://www.euroskop.cz/8903/sekce/schemata-rozhodovacich-procesu/>

4.3 Amsterodamská smlouva (podpis 1997, platnost 1999)

Během roku 1996 se konalo několik dalších summitů k předělání stávajících smluv. Řada otázek se musela dojednat až v konečné smlouvě uzavřené 16.-17. června 1997 v Amsterodamu. Hlavním přínosem této smlouvy bylo zpřehlednění smluvního rámce (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 146).

Pilíře zůstaly zachovány, pouze trochu změněny. Například se přenesly otázky vízových povinností, či azylové a přistěhovalecké agendy ze III. do I. pilíře. III. pilíř se přeorientoval na kooperaci policie a justice v oblasti trestní. Smlouva přinesla rovněž nové cíle. Například boj s nezaměstnaností. Důraz se kladl na možnost pracovních trhů adaptovat se měnícím ekonomickým podmínkám. Dále vznikla charta práv v sociální oblasti pro pracovníky v členských státech. Velký význam měla také akceptace flexibility integrace, kdy státy mohly akceptovat přijetí některých závazků dle jejich potřeb. Další mechanismus se nazýval konstruktivní absence. Jeho úkolem se stalo umožnit přijetí různých akcí EU, na kterých by se daný stát neúčastnil. Rovněž se stanovily základní hodnoty EU, jako demokracie, či

lidská práva a potrestání jejich porušení. Také se otevřel systém institucí a zlepšila se otázka pojetí evropského občanství (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 146-150). EU se rovněž snažila získat podporu veřejnosti na svou stranu a zjednodušit tak proces celé integrace (HAD M. a URBAN L.: 2001, 21-23). Samozřejmě přijímání nových akcí a procesů nebylo jednoduché. Největší neshody panovaly okolo rozšíření Unie na východ. Státy se nemohly shodnout na pojetí integračního procesu a zároveň se bály ztráty vlivu. Proto se moc institucionálních změn nedělo, pouze se snížil počet europoslanců na maximálně 700. Další body reformy týkající se rozšíření EU tak nebyly prozatím přijaty a vznikl pouze dokument nastiňující možnosti rozvoje této otázky. Jednalo se především o to, zda Unie přijme pět, či více nových členských zemí (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 150).

5 MODERNIZACE EVROPSKÉ UNIE V 21. STOLETÍ

5.1 Zavedení eurobankovek a hlavní vstupní vlna do EU

1. ledna 2002 jsou ve 12 členských zemích (kromě Velké Británie a Švédska) zavedeny eurobankovky a euromince. Bankovky jsou pro všechny země stejné. Mince mají jednu společnou stranu, která udává hodnotu, zatímco druhá nese zvláštní národní emblém. Euro je volně v oběhu.

1. května v roce 2004 vstupuje do EU 8 zemí střední a východní Evropy a dva středomořské státy: Česká republika, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Malta a Kypr, 1. ledna 2007 vstupují do EU Bulharsko a Rumunsko. V současnosti má EU 27 členů. Dalšími kandidáty na budoucí členství jsou mj. Chorvatsko, Makedonie a Turecko.

5.2 Smlouva z Nice (podpis 2001, platnost 2003)

S možností přijetí většího počtu států a při malém rozsahu institucionálních změn během Amsterodamské smlouvy, a proto bylo svolána mezivládní konference do francouzského Nice. Hlavním úkolem se stala revize pravomocí a složení jednotlivých orgánů. To mělo pomoci přípravě na přijetí nových států. Další budoucnost unie však vyřešena nebyla, pouze se stala přílohou smlouvy. Zde byla domluvena zvýšená aktivita ohledně řešení budoucnosti EU. Tématy se staly vymezení pravomocí orgánů, či Charta základních práv EU. Budoucnost EU se tak více věnoval summit v Laakenu v prosinci 2001. Diskusi o budoucnosti převzal nový orgán nazývaný Konvent a pomáhal řešit budoucí rozšíření. Konference v Laakenu tak dovršila jasný postup vstříc novým členským státům, plánovaným do voleb v roce 2004 (PITROVÁ M. a FIALA P. 2003, 162-164).

5.3 Lisabonská smlouva (podpis 2007, platnost 2009)

Nejnovější smlouvou je Lisabonská smlouva. Vznikla v kontextu globálních procesů a mizející nutnosti hranic i díky zvýšení počtu členských států z 15 na 27. Hlavním cílem smlouvy podepsané je vytvoření účinných nástrojů na podporu dobrého chodu Unie a možnosti včasných reakcí. Smlouva především posiluje legitimitu demokracie v celé Unii.⁴

Tab. 1. Souhrn všech smluv uzavřených od 60. let ES/EU.

název	Slučovací	JEA	Maastricht	Amsterdam	Nice	Lisabon
podpis	1965	1986	1992	1997	2001	2007
platnost	1967	1987	1993	1999	2003	2009

⁴ http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_cs.htm

SMLOUVY EVROPSKÉ UNIE: LISABONSKÁ SMLOUVA

Kamila Klemešová, Jitka Musilová (GÚ PŘF MU)

1 ÚVOD

Lisabonská smlouva je dokument, který v posledních letech hýbe Evropou. Dokument, jehož obsah by měl vyřešit základní problém, který v současnosti Evropskou unii sužuje – neefektivnost. Ve 21. století byla Evropská unie již dvakrát rozšiřována (rok 2004 a 2007), ovšem zakládající smlouvy se této nové situaci nepřizpůsobily. Bylo proto nezbytné pokusit se co nejdříve nalézt řešení. Tím by se měla stát právě Lisabonská smlouva.

2 LISABONSKÁ SMLOUVA

2.1 Základní cíle lisabonské smlouvy

Základním cílem Lisabonské smlouvy by mělo být zvýšení efektivity rozhodovacího procesu, posílení demokracie díky větší úloze Evropského parlamentu a národních parlamentů a zvýšení soudržnosti ve vnějších vztazích. To vše EU umožní lépe prosazovat zájmy svých občanů. Smlouva by měla EU umožnit čelit výzvám současného světa (Lisabonská smlouva). Dříve, než se začneme zabývat samotnou Lisabonskou smlouvou, procesem její tvorby, ratifikace a následných důsledků spojených s jejím užíváním, je dobré ujasnit si postavení mezinárodních smluv v kontextu evropského práva.

2.2 Primární a sekundární právo EU

Základem pro možnost fungování Evropské unie jako celku jsou mezinárodní smlouvy uzavírané vrcholnými představiteli členských států. Tyto mezinárodní smlouvy jsou primárním právem EU (sekundární právo tvoří nařízení, směrnice a další prameny vycházející z primárního práva).

Mezinárodní smlouvy můžeme dělit na: (dělení dle: Křepelka F. et al., 2010)

1. zakládající (= zřizovací)
2. novelizační
3. přístupové

Zakládající smlouvou EU je Smlouva o založení Evropského společenství (Římská smlouva) a Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva). V době, kdy se jednalo o Smlouvě o Ústavě pro Evropu (dále jen Evropská Ústava), bylo cílem zrušit výše zmiňované smlouvy a nahradit je novou celoevropskou „Ústavou“. To se nakonec nestalo a Lisabonská smlouva od tohoto plánu upustila. Nakonec se tedy základními smlouvami Lisabonské smlouvy staly Smlouva o Evropské unii (SEU) a Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU). Obě tyto smlouvy velmi výrazně přetvářejí Smlouvu o založení Evropského společenství a Smlouvu o Evropské unii, ale oficiálně je neruší.

2.2.1 Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování Evropské unie

Obě smlouvy jsou si právně rovnocenné. Při řešení konkrétního problému je vždy nutné pracovat s oběma smlouvami současně, neboť většinou upravují stejný okruh záležitostí. Oproti předchozím smlouvám je orientace v SEU a SFEU často náročná na čas i orientaci.

- **SEU** – společná ustanovení, ustanovení o demokratických zásadách, základní ustanovení o orgánech, ustanovení o posílené spolupráci, obecná ustanovení o vnější politice, zvláštní ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice a závěrečná ustanovení
- **SFEU** – upřesňuje základní hospodářské svobody, základní hospodářské a další politiky Evropské unie, podrobnosti působení orgánů Evropské unie stejně jako povahu a způsoby přijímání sekundárního práva (Křepelka, F. et al., 2010)

2.3 Jednání o Lisabonské smlouvě

Po krachu jednání o Evropské ústavě nastal problém, jakým způsobem řešit vzniklou situaci, která byla podle mnohých odborníků neudržitelná a vyžadovala hluboké změny. Problematika Lisabonské smlouvy se začala řešit v roce 2007 (hlavní roli zde sehrálo Portugalsko a Německo, které v té době předsedaly EU). Základy Lisabonské smlouvy byly dohodnuty na summitu Evropské rady v Bruselu v červnu 2007. Zde se dohodlo, že Lisabonská smlouva bude „pouze“ novelizační smlouvou, což byl ústupek státům odmítajícím Evropskou ústavu (např. Nizozemsko, Francie). Jednání o znění Lisabonské smlouvy pokračovalo do října 2007. Konečné znění pak bylo vyjádřeno na summitu v říjnu v Lisabonu. Podepsána vrcholnými představiteli států (v případě ČR premiérem Topolánkem a ministrem zahraničí Schwarzenbergem) byla smlouva 13. 12. 2007 v Lisabonu (Euroskop [on-line]).

2.4 Proces ratifikace Lisabonské smlouvy

Lisabonská smlouva, jak již bylo uvedeno výše, je pramenem primárního práva. Jako taková musí být ratifikována všemi členskými státy. Na rozdíl od sekundárního práva tak není možné schválit ji při nesouhlasu některého státu. Pro ratifikaci Lisabonské smlouvy bylo potřeba souhlasu a složení ratifikačních listin 27 členských států. Proces ratifikace povětšinou upravují ústavy jednotlivých států, které rozhodují, zda bude pro schválení svoláno referendum či nikoli apod. Původním plánem bylo schválit Lisabonskou smlouvu do června 2009 (Euroskop.cz).

Irsko se jako jediná země ze všech členských států rozhodla uspořádat pro schválení Lisabonské smlouvy referendum. V něm Irové řekli Lisabonské smlouvě NE (proti bylo 53,4 % zúčastněných voličů). Referenda se 12. 8. 2008 zúčastnilo 53,1 % oprávněných voličů, z čehož vyplývá, že referendum bylo označeno za platné. Situaci pozorně sledovaly ostatní státy. Představitelé EU nechtěli, aby Lisabonskou smlouvu postihl stejný osud jako Evropskou ústavu, proto začali s Irskem vyjednávat. Irové svolili uspořádat druhé referendum za předpokladu, že EU splní požadavky Irska (zachování evropského komisaře, neutrality, daňové autonomie a nezpochybňování ustanovení irské ústavy týkající se práva na život, vzdělání a rodinu). EU na tyto požadavky přistoupila a tak bylo druhé referendum vyhlášeno na 2. 10. 2008, kde byla Lisabonská smlouva přijata poměrem 67,1 % pro ku 32,9 % proti. Referenda se účastnilo 58 % voličů. Rozhodnutí Irů bylo důležité také pro ratifikaci Lisabonské smlouvy v Polsku, kde byl podpis podmíněn právě kladným výsledkem druhého irského referenda.

V Německu, podobně jako v České republice, byla ratifikace zkomplikována skupinou poslanců, kteří žádali, aby Ústavní soud vydal rozhodnutí, zda není Lisabonská smlouva v rozporu s německou Ústavou. V červnu 2009 Ústavní soud rozhodl, že Lisabonská smlouva není v rozporu s Ústavou, ačkoli měl určité výhrady, které byly dále rozpracovány. K podpisu nakonec došlo 25. 9. 2009. (Euroskop.cz)

2.4.1 Ratifikace Lisabonské smlouvy v ČR

30. 10. 2007 Parlament ČR odhlasoval, že ratifikace bude probíhat parlamentní cestou, nikoli formou referenda. Podobně jako u Ústavních zákonů byla pro schválení potřebná třípětinová většina v obou komorách Parlamentu (Evropský parlament [on-line]). Vláda ČR v usnesení č. 1367 ze 4. 12. 2007 souhlasila s Lisabonskou smlouvou a prezidentovi doporučila zmocnit předsedu vlády a ministra zahraničních věcí k podpisu Lisabonské smlouvy (viz výše) s výhradou ratifikace, a podepsanou Lisabonskou smlouvu po jejím podpisu a vyslovení souhlasu Parlamentem České republiky ratifikovat. Dále vláda tímto usnesením pověřila předsedu vlády předložit Lisabonskou smlouvu po jejím podpisu předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedovi Senátu České republiky k vyslovení souhlasu Parlamentem České republiky s její ratifikací (celé znění usnesení lze nalézt na internetových stránkách viz Vláda České republiky. Jednání vlády. [on-line]). Skupina senátorů vnesla k Ústavnímu soudu návrh na posouzení souladu 6 článků Lisabonské smlouvy s českým ústavním pořádkem. V listopadu téhož roku Ústavní soud konstatoval, že tyto články nejsou s Ústavou v rozporu. V únoru 2009 schválili Lisabonskou smlouvu Poslanecká sněmovna a následně i Senát (Evropský parlament [on-line]). Ještě před schválením byla Senátem schválena novela jednacích řádů obou komor. Ta obsahovala tzv. vázaný mandát. (Vláda by dle této novely nemohla bez souhlasu parlamentu rozhodnout o přesunu pravomocí na evropskou úroveň.) Senátoři podali k Ústavnímu soudu i druhou stížnost, tentokrát na samotnou Lisabonskou smlouvu i na další smlouvy primární. Dne 3. listopadu Ústavní soud rozhodl i v této věci a neshledal rozpor s ústavním pořádkem ČR (NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu. [on-line]). Po tomto kroku zbýval již jen podpis prezidenta, který označoval Lisabonskou smlouvu za přejmenovanou Ústavu o Evropě. Nakonec ji podepsal, ovšem vyjednal kontroverzní výjimku pro ČR. Tuto výjimku z Listiny základních práv EU pro Česko prezident žádal kvůli obavám z prolomení Benešových dekretů. Vrcholní představitelé členských států a vlád nakonec jednomyslně podpořili výjimku, díky níž se Česká republika nebude muset Listinou základních práv EU řídit v případech, kdy by šla opatření obsažená v Listině nad rámec české legislativy. Český požadavek se tak stal součástí protokolu 30, Lisabonské smlouvy. Hovoří se o tom, že protokol členské země ratifikují při nejbližší možné příležitosti, což bude zřejmě při uzavření přístupové smlouvy s Chorvatskem, k němuž by mělo dojít v roce 2011 nebo 2012. I toto začlenění ovšem bude značně problematické. (Euraktiv.cz) Lisabonská smlouva byla prezidentem ČR Václavem Klausem podepsána 3. 11. 2009 a ČR tak jako poslední tuto smlouvu ratifikovala.

2.5 Vybrané změny dané Lisabonskou smlouvou

Lisabonská smlouva dává silnější hlas občanům při rozhodování, zjednodušuje rozhodovací procesy EU, modernizuje řídicí orgány EU a zajišťuje jejich větší demokratičnost, potvrzuje závazek dosáhnout hospodářské a měnové unie. EU se dále zavazuje, že bude prosazovat hodnoty EU ve světě, v záležitostech obrany bude vyžadováno jednomyslné schválení všemi členskými zeměmi. Lisabonská smlouva posiluje možnost bojovat proti mezinárodní přeshraniční trestné činnosti, zvyšuje cíle v sociální oblasti (především snižování nezaměstnanosti) a uznává práva, svobody a zásady stanovené v Listině základních práv a zajišťuje její právní závaznost. (Anonymus 2009, str.4-9)

2.5.1 Změna mezinárodní subjekty, pilířové struktury EU

Do přijetí Lisabonské smlouvy platila tzv. pilířová struktura EU (viz obr. 1). Tato struktura byla vytvořena v roce 1992, kdy vznikla Evropská unie. První pilíř tvořilo Evropské společenství. Další dva pilíře tvořila EU v užším slova smyslu. Na tomto místě je důležité zdůraznit, že pouze Evropské

společenství mělo mezinárodní právní subjektivitu. EU byla založena jako organizace doplňující spolupráci v odvětvích jiných než hospodářských. Lisabonská smlouva tuto strukturu změnila. Došlo ke „sloučení“ ES a EU, EU získala mezinárodní subjektivitu a stala se jednotnou organizací.

2.5.2 *Postavení Evropského parlamentu*

Pojem, který byl dlouho spojován s přijímáním pramenů sekundárního práva, je tzv. deficit demokracie. Bylo poukazováno na fakt, že mnohem větší pravomoce při schvalování sekundárního práva má Rada EU a Evropská komise, tedy orgány, které nejsou voleny přímo lidem. Naopak Evropský parlament volený občany EU měl často pouze funkci spolurozhodovacího orgánu, v mnoha případech pak rozhodovala pouze Rada EU a Evropská komise bez spoluúčasti Evropského parlamentu.

Lisabonská smlouva zavádí tzv. řádný legislativní proces. Ten evropskému parlamentu umožňuje vetovat legislativní návrh. Současně ponechává Lisabonská smlouva možnost tzv. zvláštního legislativního postupu, kdy je postavení evropského parlamentu oslabeno.

Současně Lisabonská smlouva zapojuje do legislativního procesu také parlamenty národních států.

2.5.3 *Možnost vystoupení státu z EU*

Lisabonská smlouva upravuje možnost státu vystoupit z Evropské unie. Článek 50 SEU říká, že: „Každý stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.“ (článek 50 SEU) Poprvé jsou tak sepsány podmínky vystoupení z EU i možnost opětovného vstoupení do EU.

2.5.4 *„Prezident“ EU*

Lisabonská smlouva zavedla novou funkci tzv. předsedy Evropského parlamentu. Předseda Evropské rady je volen na dva a půl roku kvalifikovanou většinou. Může být volen dvakrát po sobě. Evropská rada má možnost odvolat jej. Nejedná se tedy o prezidenta v podání, jak jej známe z jednotlivých členských zemí.

Předseda Evropské rady vede jednání, zajišťuje přípravu a kontinuitu jednání Evropské rady. Po každém zasedání (dvakrát ročně) předává zprávu Evropskému parlamentu. Navenek zastupuje EU v záležitostech týkajících se společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Předseda nesmí zastávat žádnou vnitrostátní funkci. (článek 15 SEU)

2.5.5 *Změna v hlasování v Radě EU*

Standardním systémem hlasování v Radě ministrů bude tzv. hlasování kvalifikovanou většinou, jež bude založeno na zásadě dvojí většiny. Rozhodnutí Rady ministrů bude muset schválit alespoň 55 % členských států (v současné EU alespoň 15 z 27), které představují nejméně 65 % obyvatel EU. Aby malá skupina největších zemí nemohla bránit přijetí rozhodnutí, musí blokační menšinu tvořit nejméně čtyři členské státy, jinak se bude kvalifikovaná většina považovat za dosaženou i přes nesplnění kritéria počtu obyvatel.

Podle dohody uzavřené v Evropské radě se bude nový systém uplatňovat od roku 2014. Až do roku 2017 bude moci kterýkoli členský stát požádat o uplatnění hlasování kvalifikovanou většinou ve stávající podobě stanovené Niceskou smlouvou. (EUROPA.eu) V oblastech danými smlouvami bude nadále požadována jednomyslnost rozhodování.

2.5.6 *Evropská občanská iniciativa*

Dle Lisabonské smlouvy je občanům EU umožněno vyjadřovat vlastní iniciativu, za daných podmínek: „Jeden milion občanů pocházejících z podstatného počtu členských států se může ujmout iniciativy a vyzvat Komisi, aby v rámci svých pravomocí předložila vhodný návrh k otázkám, k nimž je podle mínění těchto občanů nezbytné přijetí právního aktu EU pro účely provedení Smluv“. (článek 11 SEU). Tato iniciativa se nevztahuje na primární právo ani na základní rámec práv. (Křepelka F. et al., 2010, s. 39).

2.5.7 *Vysoký představitel pro zahraniční a bezpečnostní politiku*

Lisabonská smlouva ustanovuje novou funkci ve věcech zahraniční a bezpečnostní politiky. Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku předsedá Radě pro zahraniční věci, zajišťuje provádění rozhodnutí přijatých Evropskou radou a Radou. Jménem unie vede politický dialog s třetími stranami a vyjadřuje postoj Unie v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích. (čl. 27 SEU)

2.5.8 *Listina základních práv Unie*

Během posledních let sílilo volání po vytvoření kodexu základních práv samotné Evropské unie. Listinu (chartu) základních práv Evropské unie přijaly jako politickou deklaraci členské státy při sjednání Niceské smlouvy. Byla samostatnou druhou částí Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Lisabonská smlouva jí prohlašuje za svou součást pouhým odkazem. Listina má být vymezením základních práv pro Evropskou unii a její právo, včetně jeho přenosu, doprovodu a zohlednění právem členských států a uplatnění členskými státy. Nemá tedy být kodexem základních práv pro členské státy. Mají se uznávat vyšší standardy základních práv jednotlivých členských států. Výklady významu Listiny se nicméně dosti odlišují. V Evropské ústavě se měla Listina základních práv stát součástí zřizovacích smluv. (Křepelka, F. et al. 2010, s. 110)

2.5.9 *Symboly EU*

Evropská Ústava zaváděla oficiální symboly EU (vlajka, hymna, heslo, euro, den Evropy). Při vyjednávání o Lisabonské smlouvě se velká část členských států proti tomu ohradila a tak se symboly sice běžně používají, ale nejsou brány jako povinná oficialita (Euroskop. [on-line]). Tato problematika je dalším příkladem toho, že EU jen stěží může dosáhnout toho, aby na ni bylo pohlíženo jako na stát.

2.6 Plánované změny Lisabonské smlouvy

Začátkem března 2011 vstoupilo v platnost nové pravidlo, které definuje, jak mohou členské státy kontrolovat Komisi prováděcí plánovací moci, která následuje přijetí nové směrnice o Vzdělávání, mládeži, kultuře a sportu. Tato směrnice zavádí 2 směry kontroly: poradní a posuzovací proces. Obojí představuje výbor složený z reprezentantů členských států, kteří předsedají Komisi.

Směrnice Evropská občanská iniciativa umožňuje od 16. února 2011 občanům požadovat se Komise na vystoupení s návrhy změny legislativy pod podmínkou milionu přívrženců, pocházejících z EU, s podpisy stvrzenými buď v papírové podobě nebo elektronicky. Navrhovaná iniciativa musí být v kompetenci EU a musí souviset s jejími hodnotami.

Na základě rozhodnutí Evropské rady by do roku 2013 mělo být možné zavést evropský mechanismus stability na ochranu finanční stability eurozóny.

Od roku 2013 má v platnost vstoupit omezená novela Smlouvy ustanovujícího budoucího trvalého mechanismu na zavedení ochrany eura jako celku. Tento mechanismus má nahradit Evropskou finanční stabilitu zařízení (EFSF). Evropská komise také jmenuje Ministra financí pro euro a Komisi pro dotažení stabilizačních záležitostí měny. (Lisabonská smlouva [on-line])

3 ZÁVĚR

Podobně jako u dějin států, i mezinárodní smlouvy by měly být hodnoceny s určitým časovým odstupem, aby bylo možné hodnotit je objektivně. Lisabonská smlouva „má za sebou“ teprve rok života, je tedy důležité být obezřetní při jejím hodnocení. Na jednu stranu se jedná o smlouvu, která by měla přinést posun v Evropské unii, na druhou stranu pro euroskeptiky se jedná o další kus papíru, který omezuje národní práva a ničí i poslední zbytky nezávislosti. Pro možný budoucí úspěch Lisabonské smlouvy je důležité, jakým způsobem se Evropská unie dokáže vyrovnat se současnými problémy, jako je otřesení eurozóny, stálá jazyková bariéra, neschopnost společného rozhodování v otázkách bezpečnostní a zahraniční politiky atd.

EVROPSKÉ INSTITUCE: EVROPSKÁ RADA, PŘEDSEDNICTVÍ, PRAVOMOCI, PRINCIP ROTACE, VÝZNAMNÁ PŘEDSEDNICTVÍ

Alena Bodnárová, Martin Prokop Totůšek (GÚ PřF MU)

1 EVROPSKÁ RADA

Evropská rada představuje vrcholný orgán institucionální struktury současné Evropské unie, který ve své podstatě je tvořen pravidelným setkáváním politických reprezentantů členských zemí na nejvyšší úrovni. Ustanovení tohoto orgánu přinesla nutnost konzultací předních politik evropského integračního procesu vedoucími představiteli států a vlád. Následující tři kapitoly by měly podat ucelený obraz o Evropské radě z pohledu jejího historického vývoje, nabídnout základní funkce a popsat její strukturu, mechanismy fungování a složení.

1.1 Vývoj Evropské rady

Bezprostřední vznik tohoto orgánu je spjat se jménem francouzského prezidenta Charlese de Gaulle, který se snažil na počátku 60. let získat podporu pro koncepci evropské politiky, známou též po označení Fouchetův plán, který měl oslabit nadnárodní charakter Evropského hospodářského společenství (EHS). Ve dnech 10. -11. února 1961 v Paříži proběhla na podnět Francie první schůzka, která měla revidovat zakládající smlouvy Společenství na základě Fouchetova plánu. O půl roku později 18. července 1961 proběhlo v Bonnu další jednání, ovšem výsledkem byla pouze výzva k užší spolupráci ministrů zahraničí a v kulturní oblasti a v průběhu roku 1962 byl celý návrh dle Fouchetova plánu odmítnut z obavy před možnou narůstající dominancí Francie a z přesvědčení o neefektivnosti mezivládních jednání [FIALA 2009: s. 205].

K dalšímu setkání došlo až u příležitosti desetiletého výročí od podpisu Smlouvy o EHS a Smlouvy o EUROATOM, které se konalo ve dnech 29. -30. května 1967 v Římě. Náplní tohoto setkání však byl jen formální slavnostní ceremoniál a ne jednání o institucionalizaci summitu [FIALA 2009: s. 206].

O dva roky později 1. -2. prosince 1969 se v Haagu uskutečnilo další jednání, které bylo po všech stránkách úspěšné, kdy mimo jiné schválilo přijetí nových členů a řešilo možnosti dalšího rozvoje Společenství. Překonal tak krizi z první poloviny 60. let. Při této příležitosti s poukazem na úspěšnost jednání francouzský prezident Georges Pompidou opětovně navrhoval jeho institucionalizaci. Ovšem k přijetí tohoto návrhu opět ze stejných důvodů nedošlo. Georges Pompidou však svůj návrh několikrát zopakoval na dalších společných jednáních představitelů členských států. Bylo to v říjnu 1972 v Paříži i v prosinci 1973 na summitu v Kodani, kde v závěrečné deklaraci můžeme vidět větší ochotu k užší zahraničněpolitické spolupráci a o summitech bylo přímo napsáno, že „...se budou konat kdykoliv to budou vyžadovat okolnosti, a tehdy, kdy bude nezbytné dodat podnět budování sjednocené Evropy nebo vytyčit jeho další principy...“ [WESTLAKE 1995: s. 20]. Byť se jednalo o dílčí úspěch, můžeme jej považovat za mezník v diskusi o novém orgánu. K tomu ponejvíce přispěl vnější tlak, který byl počátkem 70. let způsoben v západní Evropě kolapsem bretonwoodského měnového systému, ropnou krizí a celkovou hospodářskou nestabilitou a všechny členské země tak vnímaly potřebu vzájemné koordinace diskusí při řešení aktuálních problémů [FIALA 2009: s. 206-7].

Ve dnech 9. -10. prosince 1974 se konal summit v Paříži, na němž členské země přistoupily k definování mechanismů setkávání představitelů na nejvyšší úrovni. Výsledkem jednání byla tzv. pařížská deklarace, která zavedla pravidelná setkávání třikrát do roka, z nichž dvě se měli konat

v předsedající zemi a jedna v Bruselu. Nový orgán rovněž nese od té doby dosud používaný název Evropská rada [FIALA 2009: s. 208].

V červnu 1977 na summitu o Evropské radě byla přijata tzv. Londýnská deklarace, která nově ustanovila jasná pravidla mechanismů jednání a zřetelně stanovila pravidla komunikace. Například u skupiny problémů, které je nutné nejprve řádně prodiskutovat je stanoveno, že musejí být zajištěny maximálně diskrétní podmínky pro otevřené vyjádření stanovisek (absence hlasového záznamu, písemný záznam pouze se závěrem jednání nikoliv s průběhem, atd.) [FIALA 2009: s. 209].

Významné změny Evropské rady přineslo také Slavnostní prohlášení o Evropské unii ze Stuttgartu z roku 1983, které předznamenalo další změny ukotvené v Jednotném evropském aktu (JEA) z roku 1986. Prohlášení z roku 1983 specifikuje postavení Evropské rady následovně: „Evropská rada skýtá obecný politický impuls pro budování Evropy; definuje přístupy napomáhající další výstavbě Evropy a předkládá všeobecné politické principy Evropských společenství a Evropské politické spolupráce; s patřičným ohledem na jejich vzájemnou soudržnost rokuje o záležitostech spojených s různými aspekty Evropské unie; iniciuje spolupráci v nových sférách činnosti; oficiálně vyhláší společný postoj v otázkách vnějších vztahů“ [WESTLAKE 1995: s. 35]. Dále bylo přijato adresování zpráv o své činnosti Evropskému parlamentu, čímž byly ukotveny vazby Evropské rady na ostatní orgány Evropské unie [FIALA 2009: s. 210].

Skutečným plnohodnotným zakotvením Evropské rady jako instituce v primárním právu Evropského společenství a nikoliv jen politickými prohlášeními bylo docíleno Jednotným evropským aktem z roku 1986, který představoval první všeobecnou revizi zakládajících smluv. Veškerá dosavadní politická prohlášení byla bezesbýtku přijata s jedinou změnou, kdy se frekvence setkávání snížila na - alespoň dvakrát ročně [FIALA 2009: s. 210].

Smlouva o Evropské unii z roku 1992 se zmiňuje o Evropské radě v článku D následovně: „...poskytuje Unii nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje její všeobecné politické směry. Evropská rada sdružuje hlavy států a předsedy vlád členského státu, jakož i předsedu Komise. Jsou jí nápomocni ministři zahraničních věcí členských států a člen Komise. Evropská rada se schází alespoň dvakrát ročně, za předsednictví hlavy státu či vlády členského státu, který vykonává předsednictví Rady. Evropská rada předkládá Evropskému parlamentu zprávu po každém svém zasedání a každoročně písemnou zprávu o pokroku dosaženého Uní.“ [čl. D Smlouvy o EU]. Ale ani nadále se nejedná o „oficiální instituci Společenství“ [FIALA 2009: s. 211].

V následujících letech bylo přijato několik dalších změn. Smlouva z Nice z února 2001 stanovuje, že po překročení 18 členských států se budou všechny summity Evropské rady konat v Bruselu. Na zasedání v Seville v červnu 2002 byl přijat nový jednací řád Evropské rady, který říká, že se nově Rada schází minimálně čtyřikrát ročně a rovněž se může sejít v mimořádných případech. Dále se tříletým programem Komise, předsednictví a Rady ministrů zahraničních věcí řeší koordinace priorit v delším časovém horizontu. Lisabonská smlouva, ratifikovaná roku 2009, zřizuje nově funkci předsedy Evropské rady, který je volen kvalifikovanou většinou na 2,5 roku s možností jednoho opětovného zvolení. V případě vážného pochybení může být odvolán obdobným postupem. Hlavní náplní této funkce je vnější zastupování Evropské unie ve věcech Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). V současnosti tuto funkci od 1. prosince 2009 zastává bývalý belgický předseda vlády Herman Van Rompuy. Evropská rada obdobným způsobem se souhlasem předsedy Komise jmenuje Vysokého představitele Unie pro zahraniční politiku, který jako zmocněnec Rady má přispívat k vytváření SZBP a vykonávat ji, současně je jedním z místopředsedů Komise. V současnosti tuto funkci zastává britská politička Catherine M. Ashtonová. Funkční období této pozice není

smluvně stanoveno, proto se předpokládá obdobná délka jako v případě Komise, tedy 5 let [FIALA 2009: s. 211-12].

1.2 Funkce Evropské rady

„Postavení Evropské rady je neobyčejně silné, a to navzdory faktu, že tato instituce vznikla dodatečně a je doposud ukotvena pouze v rámci Smlouvy o EU“ [FIALA 2009: s. 2012].

Její význam a funkce spočívá v prostoru, ve kterém jsou reprezentovány národní zájmy a názory členských zemí EU v součinnosti s hledáním společného politického konsenzu pro určení nejen všeobecného integračního vývoje. Mezivládní princip zaručuje rovnost a suverenitu každého člena bez ohledu na jeho velikostní postavení [FIALA 2009: s. 212].

Významným projevem její efektivity je politická síla, která brání zablokování institucionální soustavy EU, a podpora jednání v rámci trojúhelníku Rady, Komise a Evropského parlamentu. Částečně tak sejíjí z Komise odpovědnost za integrační práci a je řešitelem politických krizí, která se projevila například na přelomu 60. a 70. let [FIALA 2009: s. 213].

1.3 Struktura a mechanismy Evropské rady

Evropská rada je orgánem složeným z nejvyšších představitelů zemí Evropské unie. Fakticky se jedná o nejvyšší představitele exekutivy, přičemž zastoupení v Evropské radě závisí na politické praxi a dohodě v jednotlivých zemích. Rozdílnost politických systémů však vedla k tomu, že zde zastoupení nejvyšší představitelé měli odlišné mandáty a z nich vyplývající schopnost přijímat politická rozhodnutí. Toto umenšení akceschopnosti bylo velmi tristní a oslabovalo její pozici politicky nejsilnějšího orgánu Společenství. Později byla tato deformace vyřešena přizváním na jednání i ministrů zahraničních věcí. Tento tandem již zaručuje dostatečně kompetentní mandát k potencionálním rozhodnutím [FIALA 2009: s. 221].

Činnost Evropské rady si vyžádala vytvoření odpovídajícího organizačního zázemí, které naneštěstí nakonec sdílí s Radou ministrů. Došlo tak jednak k úspoře prostředku a především k prohloubení spolupráce mezi orgány Společenství [FIALA 2009: s. 222].

Zasedání Evropské rady primárně organizuje předsedající zem a zpravidla je plánováno na dva dny. Program zasedání se skládá z plenárních zasedání nejvyšších představitelů a ministrů zahraničních věcí, ale také z méně formálních rozhovorů (tzv. posezení u krbu), která však bývá velmi efektivní. Na všech jednáních je obvykle přítomen jen nezbytný minimální počet osob (obvykle členský stát reprezentovaný jen předsedou vlády potažmo prezidentem, ministrem zahraničních věcí a jedním poradcem). Další osoby jednotlivých zemí nemají na zasedání obvykle přístup. Na zasedání je přítomen i předseda Komise, jeden komisař, generální tajemník sekretariátu Komise a reprezentant sekretariátu Rady. Jednání řídí představitel předsedající země [FIALA 2009: s. 222-3].

Tab. 1. Aktuální složení Evropské rady (Zdroj: <http://cs.wikipedia.org>)

Členský stát	Osoba	Úřad	Členem od
	Herman Van Rompuy	předseda*	1. 12. 2009
	José Manuel Barroso	předseda EK*	23. 11. 2004
Belgie	Yves Laterme	předseda vlády	25. 11. 2009
Bulharsko	Bojko Borisov	předseda vlády	27. 7. 2009
Česko	Petr Nečas	předseda vlády	13. 7. 2010
Dánsko	Lars Løkke Rasmussen	předseda vlády	5. 4. 2009
Estonsko	Andrus Ansip	předseda vlády	4. 12. 2005
Finsko	Mari Kiviniemi	předseda vlády	22. 6. 2010
Francie	Nicolas Sarkozy	prezident	16. 5. 2007
Irsko	Brian Cowen	předseda vlády	7. 5. 2008
Itálie	Silvio Berlusconi	předseda vlády	8. 5. 2008
Kypr	Dimitris Christofias	prezident	28. 2. 2008
Litva	Andrius Kubilius	předseda vlády	9. 12. 2008
Lotyšsko	Valdis Dombrovskis	předseda vlády	12. 3. 2009
Lucembursko	Jaen-Claude Juncker	předseda vlády	20. 1. 1995
Maďarsko	Viktor Orbán	předseda vlády	14. 4. 2009
Malta	Lawrence Gonzi	předseda vlády	1. 5. 2004
Německo	Angela Merkelová	předseda vlády	22. 11. 2005
Nizozemsko	Mark Rutte	předseda vlády	14. 10. 2010
Polsko	Donald Tusk	předseda vlády	16. 11. 2007
Portugalsko	José Sócrates	předseda vlády	12. 3. 2005
Rakousko	Werner Faymann	předseda vlády	12. 2. 2008
Rumunsko	Emil Boc	předseda vlády	22. 12. 2008
Řecko	Jurgos Papandreu	předseda vlády	6. 10. 2009
Slovensko	Iveta Radičová	předseda vlády	8. 7. 2010
Slovinsko	Borut Pahor	předseda vlády	21. 11. 2008
Spojené království	David Cameron	předseda vlády	11. 5. 2010
Španělsko	J. L. Rodriguez Zapatero	předseda vlády	17. 4. 2004
Švédsko	Fredrik Reinfeldt	předseda vlády	6. 10. 2006

*bez hlasovacího práva

2 PŘEDSEDNICTVÍ: PŘEDSTAVENÍ, PRAVOMOCI, PRINCIP ROTACE, VÝZNAMNÁ PŘEDSEDNICTVÍ

Instituce předsednictví prošla podobně jako ostatní instituce Evropské unie mnohými změnami. Její počátek se váže k 1. 1. 1958 a první předsedající zemi byla Belgie. Dnešní hlavní úlohou předsedající krajiny je především organizovat práci Rady v jejích jednotlivých konfiguracích a reprezentace Unie navenek. [EU, 2011a] Konkrétnější informace týkající se předsednictví, s důrazem na české předsednictví, bude obsahem následujícího referátu.

2.1 Předsednictví a další instituce EU

Předsednictví EU je společně s Komisí nejvíce viditelnou reprezentací EU. [FIALA, 2009: s. 214] Jeho význam se kvůli široce rozvíjené institucionální struktuře promítá nejen do chodu Evropské rady ale i Rady EU a jí podřízených výborů. Je to proto, že je jedním z tří bodů, ve kterých se prolínají tři funkcionální „roviny“ Rady EU, která se rozčlenila v důsledku velkého růstu řešených témat. [FIALA 2009: s. 230] Význam předsednictví i kvůli tomuto zvýšenému vlivu v celé řadě institucí může nabývat na velkém významu. Snahy docílit změny nebo jisté národní cíle jsou právě v době předsedání pokládány za vyšší.

2.2 Funkce předsednictví

Význam a funkce předsednictví prošly podobně jako už výše zmíněné instituce EU vývojem. Souvisí to se změnami primárního práva celkově. Právě v něm se totiž časem odrazily všechny institucionální změny a později byly definovány i samotné zásady předsednictví. Postupně se tak v dokumentech EU dají nalézt odkazy na různé principy předsednictví. Nejčastější změny se týkaly délky předsednictva, organizačních záležitostí při pořádání summitů (délky, místo, frekvence atd.) a celkové úlohy v sestavování projednávaných témat. [FIALA 2009: s. 214]

Na základě výše zmíněného je zjevné, že předsednictví představuje nejučinnější nástroj pro národně ovlivňování chodu celé EU. Umožňuje to hlavně privilegium předsedajícího státu určovat a řídit agendu Rady EU a současně v různých formách orgánů jim i předsedat. Už taky zmíněná široce rozvětvená a propojená legislativní a infrastrukturní struktura umožňuje či už přímo nebo nepřímo ovlivňovat celou řadu procesů schvalování vyhlášek, doporučení a úmluv. Nezanedbatelným úkolem předsedající země je i reprezentace EU navenek a jeho zastupování při zahraničněpolitických otázkách [FIALA 2009: s. 214]. Třetí, ale stejně důležitou funkcí je i předsedání střetnutí COREPER a jiných pracovních skupin a výborů Rady. [EU, 2011a]

2.3 Program a cíle předsednictví

Komplexnost funkce je podle Fialy [FIALA 2009: s. 215] příliš složitá a opírá o rozčlenění podle Tallberga či Elgstöma, kterým se podařilo definovat 4 základní funkce předsednictví:

- administrace a řízení práce Rady,
- vytyčení politických priorit,
- vyjednávání,
- reprezentace Rady.

Při sestavování priorit stojí proti sobě dvě skutečnosti. Na jedné straně se předsedající země snaží v prvé řadě o podporu vlastních zájmů, na straně druhé ale nesmí zapomenout, že má působit ve prospěch EU jako celku. [FIALA 2009: s. 215] Při prosazování programových priorit se může narazit na velké množství nepředvídatelných vnitřních nebo vnějších překážek. Může se jednat o různé vnitřní krize nebo zahraniční konflikty, které do popředí vyzdvihnou jiné problémy. Jejich řešení bývá často neodkladné a původní plány a záměry předsedající země jsou pak odsouvány.

V každém případě si ale priority stanoví každá předsedající země sama. Nejprve je představí Radě EU a Evropskému parlamentu. Priority se částečně skládají z cílů, na jejichž splnění má předsednická země eminentní zájem. Pro zajištění kontinuity, tedy aby nedocházelo k opominání důležitých a aktuálních témat, bylo vytvořené tzv. „trio“. Jde o tři státy, kterých předsednictví následuje za sebou a které se snaží o spolupráci při vytvoření osmnácti měsíčního programu předsednictví. Prvé trio zahájilo svojí činnost v letech 2007/2008 a šlo o spolupráci Německa, Portugalska a Slovinska. [EU2009.CZ, 2010a]

2.4 Mechanizmy rotace

Stanovení mechanismu rotace, který by byl stejně spravedlivý ke všem členským státům bez ohledu na jejich velikost a ekonomickou vyspělost, byl taky jeden problémů s předsednictvím bezprostředně spojený. Od roku 1958 tento systém prošel několika více či méně výraznými změnami, které měly posílit stejné možnosti jednotlivých zemí v podílení se na chodu EU jako celku ale i v prosazení

národních zájmů. Výraznější změny souvisely nejčastěji s přijmením dalších členů do společenství, nebo jinými legislativními a institucionálními změnami.

2.4.1 Abecední princip

První abecední rotační princip byl stanoven už v Smlouvě o ESOU. Státy byly seřazené podle abecedy a v předsednictví se takto pravidelně střídaly. Po vstupu Portugalska a Španělska v roce 1986 byl částečně modifikován. Předcházející systém totiž nezohledňoval výkyvy ve výkonu administrativy v letním a zimním období. Předsednictví v letním období je totiž oproti zimnímu poznačené administrativním klidem, který tak zmenšuje šanci při prosazování a vyjednávání národních cílů. Státy tak byly uspořádané do dvojic, ve kterých se v prvním šestiletém období jejich pořadí zachovalo, v druhém se v rámci těchto dvojic vyměnily. Tím se zabezpečilo prostřídání zemí v letním a zimním období. [FIALA 2009: s. 218]

2.4.2 Systém rotace po roce 1995

V roce 1995 přistoupily do EU Finsko, Švédsko a Rakousko a taky v důsledku toho se začala rozvíjet diskuse kolem potřeby vybudovat Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. V souvislosti s tím se objevila snaha stabilizovat vnější reprezentaci a to i vytvořením lepších pravidel rotace předsednictví. Nový systém rotace, který byl původně vypracován do roku 2003 a posléze prodloužen do roku 2006, měl zajistit, aby v utvořených trojicích zemí:

- byla zastoupena vždy jedna velká země,
- aby po sobě nenásledovali neutrální státy a
- aby po sobě nenásledovali noví členové.

Tento systém bohužel opomíjel sezónní vyváženost, která byla ošetřena v předchozím principu. [FIALA 2009: s. 218]

2.2.3 Rotace po roku 2004

V rok 2004 do EU vstoupilo 10 zemí a v roce 2007 ještě 2 další. Vzhledem k tomu, že se jednalo o celkově 12 nových zemí, které prošly zcela jiným politickým vývojem v posledních 50 letech, bylo potřeba ošetřit i rotaci předsednictví. Mělo se tak zamezit případným škodám způsobených jejich nezkušeností a zároveň zavést dlouho zamýšlenou podobu tzv. skupinového (týmového) předsednictví. Státy byly seřazené do trojic tak aby, se za sebou následovaly státy různé velikosti a současně aspoň jedna ze zemí zastupovala „východní blok“. Podle těchto zásad byl vytvořený seznam zatím do roku 2010. [FIALA 2009: s. 218]

2.5 Další navrhované změny

Návrhy a změny fungování předsednictví se nejčastěji orientovaly na změny principu rotace. V průběhu len se objevily ale i radikálnější návrhy, a to nahrazení předsednictví tzv. týmovým (kolektivním) předsednictvím. Předsednictví by tak bylo realizováno skupinou zemí. [FIALA 2009: s. 220] Výhody a nevýhody tohoto systému se odrazily v úpravě z roku 2004 (viz. výše). Podle rotace předsednictví byly země rozděleny do skupin po třech. Tyto tzv. tria se pak měla zaměřit na užší spolupráci a formování osmnácti měsíčního programu, který měl zvýšit kontinuitu priorit jednotlivých zemí. [EU2009.CZ, 2010a]

2.6 České předsednictví

Česká republika se ujala předsednictví 1. 1. 2009 a trvalo do 31. 5. 2009. Samotnému předsednictví předcházela příprava, která trvala přibližně 2 roky. Kromě organizace a formulace vlastních priorit byly nevyhnutné i schůzky a diskuse s hlavy států a předsedy vlád všech členských států a prohlubování spolupráce s Evropskou komisí. Nezastupitelné byla i spolupráce v rámci předsednického „tria“. Spolu s Francií, které Evropské radě předsedalo od 1. 6. 2008 do 31. 1. 2009 a Švédskem, které mělo začít předsedat po České republice, tj. od 1. 6. 2009 do 31. 12. 2009. Výsledkem spolupráce České republiky, Francie a Švédska byl už vzpomínaný osmnáctiměsíční program předsednictví, který měl zohledňovat nejen priority jednotlivých zemí, ale zabezpečit jejich návaznost a sledovat tak potřeby EU jako celku. Pod vlivem těchto střetnutí se postupně formovala celková podoba Pracovního programu českého předsednictví. [EU2009.CZ, 2010b]

Priority českého předsednictví ve velké míře reagovaly na aktuální problematiku finanční krize, která sužovala celou Evropu. Citelné to bylo hlavně na ukazatelích hospodářského růstu, s širokou sférou důsledků na sociální, politickou a mezinárodní oblast. V řešení této krize se čeští představitelé snažili naznačit cestu v schopnosti Evropy pružně reagovat na aktuální problémy a v síle využívání vlastního hospodářského, kulturního a lidského potenciálu. Symbolickým mottem se proto stalo „Evropa bez bariér“. [EU2009.CZ, 2010c] Kromě toho ale mělo poukázat na historické a politické výročí pádu „železných opon“ odkazovalo i na 5. výročí historicky největšího rozšíření EU. Za klíčové témata českého předsednictví byly zvoleny Ekonomika, Energetika a Evropská unie ve světě, někdy shrnuté do sloganu „3E“. Měly poukázat na to, že jenom ekonomicky silná a soudržná EU bez vnitřních bariér bude schopná efektivně řešit klíčové problémy doby. [EU2009.CZ, 2010d]

2.6.1 Pracovní program a priority ČR během předsednictví v Radě EU

Pracovní program pod názvem „Evropa bez bariér“ byl představený premiérem ČR Mirkem Topolánkem a vicepremiérem Alexandrem Vondrou 6. ledna 2009 v Praze. Ve velké míře se jednalo o všeobecný rámec, který vycházel z národních zájmů a aktuálních výzev, které vyvstali v posledních měsících, ale i z představ partnerů v předsednickém triu. Už zmiňovaná 3 klíčová témata, Ekonomika, Energetika a Evropská unie ve světě jsou charakterizované níže. [EU2009.CZ, 2010d]

Ekonomika. Reaguje především na finanční krizi a zdůrazňuje úlohu českého předsednictví zabránit jejímu prohlubování a podílet se na přitom na znovuoživení hospodářského růstu. I v ne příliš dobré ekonomické situaci chce klást důraz na podporu vzdělávání, výzkumu a vývoje. V neposlední řadě poukazuje na existenci vnitřních regulativních a administrativních překážek a vnějších bariér, které stěžují přístup na jiné trhy. [EU2009.CZ, 2010d]

Energetika. Za naléhavé a aktuální téma je pokládána právě energetika a to proto, že ve velké míře propojená s ekonomikou, ochranou klimatu, mezinárodně politickými a bezpečnostními souvislostmi. Cílem EU je diverzifikace dodavatelů, palety využívaných zdrojů a posílení solidarity v krizových situacích. České předsednictví se v tomto směru snaží vycházet z Francií započatých kroků, např. úspory energie, podpora nových efektivních technologií apod. [EU2009.CZ, 2010d]

Evropská unie ve světě. Pro rozvoj EU je nezbytná spolupráce a udržování dobrých vztahů v rámci celého světa. K prioritním patří rozvoj transatlantické vazby, pro kterou bylo v roce 2009 zásadní jednání s novou administrativou USA. Kvůli značné různorodosti názorů je potřeba zkoordinovat přístup k řešení řady otázek v souvislosti s regionem východní Evropy. Východní dimenzi se bude věnovat pozornost i kvůli pokračujícím přístupovým jednáním s Tureckem a Chorvatskem. Česká

republika v tomto smyslu nechtěla přerušit dlouhotrvající snahy a cíle EU jako celku. [EU2009.CZ, 2010d, EU2009.CZ, 2010c]

2.7 Zajímavosti kolem českého předsednictví

2.7.1 Plynová krize

Tato krize zasáhla Evropu hned v prvních dnech českého předsednictví. Rusko ukončilo transport plynu přes Ukrajinu, protože se domnívalo, že Ukrajinci spotřebovávají plyn, který je určen pro Evropu. Situace se v průběhu několika dní stala kritickou a vyžádala si zásah EU, reprezentované v té době M. Topolánkem. Tomu se podařilo vyjednat podmínky přijatelné pro Rusko i Ukrajinu. Obě strany souhlasily s přítomností expertů, kteří měli dohlédnout na dodávky plynu dále na západ. [MAREK, 2009]

2.7.2 Plastika Entropa

Dne 15.1. byla spuštěná instalace plastiky Entropa Davida Černého. Měla podobu karikatury skládky zemí EU, čím vyvolala negativní ohlasy. Asi největší námitky přišli ze strany Bulharska, které bylo znázorněné formou tureckého záchodu. Dlouhou dobu se tak zvažovalo, či odstranit (příp. zahalit) nebo neodstranit pobuřující části plastiky. Po zahalení černým plátnem znázornění Bulharska, byla nakonec po necelých 4 měsících celá plastika demontovaná. Byla to reakce autora na zasazení „topolánkovy“ vlády. [IDNES.CZa, 2009]

2.7.3 Pád vlády

Kabinet Mirka Topolánka nepřežil pátý pokus opozice svrhnout vládu. Česká republika zároveň předsedající zemí EU si vysloužila si touto událostí většího zájmu i v zahraničí. Oslabila se tak celkově pozice státu v rámci EU a vyvolala nedůvěru vůči předsednictví nověpřistoupených zemí. Do 9. května zůstala „topolánkova“ vláda v demisi funkční, pak byla nahrazena dohodnutou „vládou odborníků,“ na čele který stál Jan Fischer. [IDNES.CZb, 2009]

2.7.4 Financování předsednictví

Posledních pár měsíců se v souvislosti s českým předsednictvím začala média zajímat o financování audiovizuální techniky. Vyšlo na povrch, že firma ProMoPro byla vybrána bez výběrového řízení a za své služby dostala zapláceno dvakrát více, tj. přibližně 551 milionů korun, než se předpokládalo. Nová „nečasová“ vláda slibuje důkladné prošetření tohoto podezření z „tunelování“ českého předsednictví. Celá kauza se pojí se jménem tehdejšího místopředsedy pro evropské záležitosti a dnešním ministrem obrany Alexandrem Vondrou. [ČSSD, 2011]

EVROPSKÁ KOMISE

Petra Kubizňáková, Jana Pašťálková (GÚ PřF MU)

1 ÚVOD

Komise (též Evropská komise) byla zakladatelskou smlouvou o Evropském společenství v 50. letech 20. století vytvořena jako orgán hájící zájmy Společenství. Symbolizuje nadnárodní rozměr evropské integrace a hraje významnou roli v institucionální struktuře EU. Vystupuje jako iniciátor zákonodárství EU, správce politik, programů a rozpočtu EU, má značné výkonné pravomoci, vystupuje jako zprostředkovatel a vyjednaváč v mezinárodních ekonomických vztazích (Had, Urban, 2000: 34). Komise má být nezávislá na členských státech a zastávat celoevropský zájem. Ve své podstatě má tvořit protiváhu mezivládním institucím, především Radě (Zbiral, 2007: 93).

Komise má jedinečnou podobu – není ani sekretariátem mezinárodní organizace, ani vládou, obsahuje jak složku administrativně – byrokratickou, tak i politickou. I s ohledem na tento fakt je termín Komise užíváno ve dvou případech – myslí se jím jak kolegium komisařů, tak i kolegium spolu s celým administrativním aparát. Komise se účastní takřka všech úrovní rozhodování, má největší administrativní expertní aparát. Evropská komise sídlí v Bruselu (palác Berlaymont) (Zbiral, 2007: 93). Ke Komisi patří řada pomocných úřadů a agentur, které se nachází ve všech členských státech.

Funkční období Evropské komise je pět let. Nová Komise musí vzniknout do šesti měsíců po volbách do Evropského parlamentu. Základními pracovními jazyky jsou angličtina, francouzština a němčina.

Komise je stálým orgánem a obvykle se schází jednou týdně. Její fungování upravuje jednací řád. Svá rozhodnutí schvaluje prostou většinou. V praxi se však častěji používá zásada konsensu. K urychlení práce se v průběhu let vyvinuly dvě zvláštní procedury:

- **zmocňovací procedura** - člen Komise je zmocněn samostatně rozhodnout o konkrétní, technické věci, aniž by tím byla zrušena společná odpovědnost celé Komise
- **oběhová (písemná) procedura** - návrhy, u kterých panuje předpokládaná obecná shoda, se prostřednictvím generálního sekretariátu dávají písemně na vědomí jednotlivým službám a kabinetům komisařů. Nejsou-li do určité doby předloženy námitky ani připomínky, považuje se návrh za schválený (Euroskep, 2011).

2 STRUČNÝ HISTORICKÝ EXKURZ

Předobrazem Komise byl Vysoký úřad fungující od roku 1952 v rámci Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen ESUO). Jeho prvním předsedou byl „otec integrace“ Jean Monet, účelem úřadu bylo vytvořit instituci nezávislou na státech, která by odpovídala za správu trhu s ocelí a uhlím. K čemuž disponovala širokými pravomocemi. V Římských smlouvách dostala obě Společenství (Evropské hospodářské společenství i Euratom) podobné orgány, nazvané Komise. Jejich pozice ale byla slabší než u Vysokého úřadu a pod větší kontrolou členských států zastoupených v Radě. První Komise EHS pod vedením Němce Waltera Hallsteina měla federální program a snažila se o nadnárodní směřování integrace, její pokusy ale narazily v roce 1965, když se Francie a její prezident postavila rostoucí moci Komise. Slučovací smlouva z roku 1965 sice obě Komise Společenství a Vysoký úřad sjednotila do jedné Komise Evropských společenství, přesto bylo postavení jednotné Komise oslabeno. Jako předsedové sloužili méně významní politici a Komise nedokázala být důstojným partnerem členských států (Zbiral, 2007: 93).

Změna nastala v roce 1985, kdy byl předsedou Komise jmenován Jacques Delors. Ten přesvědčil politiky členských států o potřebě dokončení projektu jednotného trhu a následně i o vhodnosti zavedení Hospodářské a měnové unie. Funkční období nástupce Delorse - Jacquese Pantera - bylo předčasně ukončeno poté, co někteří členové jeho Komise byli obviněni z úplatkářství a protěžování svých rodinných příslušníků při udělování zakázek. Finanční skandál otřásl postavením Komise. Následná Komise se pokoušela o napravení obrazu instituce a provedla mnohé reformy vnitřní organizace a fungování Komise. Za její největší úspěch je považováno zvládnutí největšího rozšíření v historii, jinak ale stále působila ve stínu krize z konce 90. let (Zbíral, 2007: 94).

3 ÚKOLY A PRAVOMOCI KOMISE

3.1 Výkonná pravomoc

Evropská komise je výkonným orgánem EU. Přestože je často připodobňována k „vládě EU“, její výkonné pravomoci jsou omezené a neodpovídají pravomocím národních vlád ve vnitrostátních politických a právních systémech. Komise zabezpečuje provádění primárních smluv (Římská smlouva, Smlouva o Evropské unii a další) a aktů vydaných na jejich základě (nařízení, směrnice, rozhodnutí). Jedná se zejména o oblast vnějších vztahů, kde navrhuje a dojednává smlouvy s dalšími státy a někdy je sama i uzavírá (Euroskop, 2011).

Výkonnou moc realizuje prostřednictvím individuálních rozhodnutí, zejména v oblasti hospodářské soutěže a obchodu. Převážná část rozhodnutí Komise podléhá schválení Radou EU, případně Evropským parlamentem. Na základě zmocnění je Komise oprávněná vydávat některá druhotná nařízení a směrnice k již dříve přijatému evropskému zákonodárství. Převážnou část těchto aktů vydává ve spolupráci se speciálně ustanovenými výbory, v nichž působí reprezentanti členských států nebo odborníci (Euroskop, 2011).

3.2 Zákonodárská pravomoc

Pravděpodobně nejvýznamnější funkce Komise je její role „motoru Společenství“, která je především založena na skutečnosti, že Komise má exkluzivitu na podávání legislativních návrhů (tzv. iniciační monopol) (Zbíral, 2007: 111). Komise má výsadní právo iniciovat (předkládat) návrhy právních aktů Evropské unie. Nové normy pak schvaluje Rada EU a Evropský parlament (Euroskop, 2011).

Vlastní rozhodovací pravomoc má Komise v některých společných politikách a v záležitostech mezinárodně-obchodních vztahů. K dalším pravomocem patří navrhování a spravování společného rozpočtu. Je zmocněna samostatně vydávat normy administrativního charakteru. Komise může dočasně vyhlásit preventivní opatření na ochranu vnitřního trhu před dumpingovými dovozy ze třetích zemí. Zastupuje EU na jednáních o dohodách o obchodní a spolupráci se třetími zeměmi.

Evropská komise na konci každého kalendářního roku vypracovává Legislativní a pracovní program Komise, kde si určí cíle pro rok nadcházející. Tento program podléhá schválení Evropského parlamentu. V rámci delegované pravomoci může vydávat pravidla, která doplňují legislativu Rady (Euroskop, 2011).

3.3 Kontrolní pravomoc

Komise má povinnost po zjištění porušení evropského práva podat žalobu na členský stát pro nedodržování nebo nezavádění práva EU. Má právo na informace od členských států. O činnosti EU každoročně podává zprávu. (Euroskop, 2011).

3.4 Hlavní úkoly Evropské komise

- *předkládat návrhy právních předpisů Parlamentu a Radě*

Evropská komise má legislativní iniciativu, což znamená, že jako jediná může Parlamentu a Radě předkládat návrhy právních předpisů EU. Zástupci Evropské komise se účastní jednání Parlamentu, kde musí obhajovat svá stanoviska. Pokud je Komise vyzvána, musí písemně či ústně odpovědět na interpelace členů Parlamentu (Euroskop, 2011).

Komise musí před přijetím nového legislativního návrhu povinně monitorovat sociální a ekonomické podmínky v Unii, aby zjistila, zda navrhovaný zákon přinese zlepšení. Proto je v kontaktu s různými zájmovými skupinami a poradními orgány, jakými jsou Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Evropská komise spolupracuje úzce s Radou EU a Účetním dvorem. Důležitou roli mají také stanoviska národních vlád a parlamentů. Komise se řídí zásadou subsidiarity (Euroskop, 2011).

- *řídít a provádět politiky EU a plnit rozpočet*

EK se podílí na řízení, výkonu a implementaci politik Unie a spravuje rozpočet. Je spolu s Účetním dvorem odpovědná za kontrolu výdajů z rozpočtu EU, které většinou uskutečňují vnitrostátní a místní orgány. Pouze je-li Evropský parlament spokojen s výroční zprávou Účetního dvora, udělí Komisi absolutorium (schválení) plnění rozpočtu (Euroskop, 2011).

Komise hraje významnou roli v oblasti ochrany hospodářské soutěže, kde dohlíží na zabezpečení rovných podmínek pro podniky a může zakázat fúze společností, pokud se domnívá, že by ohrozily spravedlivou hospodářskou soutěž. Musí také kontrolovat, zda země EU nenarušují hospodářskou soutěž nadměrnými státními dotacemi. Může také ukládat finanční sankce (Euroskop, 2011).

- *vymáhat zákony EU (společně se Soudním dvorem)*

Komise prosazuje evropské právo a dohlíží na jeho dodržování, tzn. že je zodpovědná za zajištění řádného uplatňování zákonů EU ve všech členských zemích. Pokud zjistí, že některá členská země neuplatňuje právní předpis EU, zahájí tzv. řízení pro porušení práva, kdy nejprve zašle oficiální dopis dané vládě s odůvodněním své domněnky a stanovením lhůty na vysvětlení. Jestliže stát včas nepodá uspokojivé vysvětlení ani nezjedná nápravu, zašle Komise další dopis, v němž stanoví lhůtu, do kdy je třeba situaci napravit. Pokud ani tentokrát členský stát požadavky nesplní, je věc postoupena Soudnímu dvoru, který může uložit finanční sankce (Euroskop, 2011).

- *zastupovat EU na mezinárodní scéně, např. při sjednávání dohod mezi EU a jinými zeměmi*

Komise reprezentuje Unii na mezinárodní úrovni a sjednává smlouvy s třetími zeměmi (Euroskop, 2011).

3.5 Složení Komise

Činnost Komise je zabezpečována prostřednictvím Generálních ředitelství a úřadů, tzv. specializovaných služeb. Generální ředitelství je řízeno Generálním ředitelem, který je odpovědný jednomu z komisařů. O celkový chod Komise se stará Generální sekretariát. Život Komise je závislý na práci administrativy, úředníků, sekretariátu, expertů, překladatelů a tlumočnicků. Celkem má Komise přibližně 25 000 zaměstnanců, z nichž přibližně patnáct procent tvoří překladatelská a tlumočnická služba (Euroskop, 2011).

3.5.1 *Předseda Komise*

V čele Komise stojí předseda. Tato funkce je jednou z nejvýznamnějších pozic v EU, předseda Komise se stává reprezentantem EU pro veřejnost i média. Komise vykonává činnost pod politickým vedením předsedy, který tak vytváří priority a program instituce. Předseda určuje jednotlivým komisařům jejich portfolia, z členů kolegia jmenuje místopředsedy. V současném složení Komise je 5 místopředsedů. Předseda zastupuje Komisi ve styku s ostatními institucemi EU, z pozice své funkce je i členem Evropské rady. Předsedu Komise musí schválit Rada EU a Evropský parlament. Současným předsedou Evropské komise je Portugalec José Barroso (Euroskop, 2011; Zbíral, 2007).

3.5.2 *Komisaři*

Komisaře nominují jednotlivé členské státy. Od 1. ledna 2007 má Komise 27 komisařů. Komise se skládá z jednoho státního příslušníka z každé členské země EU (Zbíral, 2007: 93). Obvykle se jedná o významné politiky, kteří zastávali posty v národních vládách a parlamentech. Komisaři nejsou reprezentanty státu, který je delegoval, přestože se často mluví např. o „českém“ nebo „řeckém“ komisaři. Mimo již zmíněné státní příslušnosti jsou dalšími podmínkami pro výběr kandidátů jejich celková způsobilost a záruka nezávislosti. Každému z komisařů je předsedou Komise přidělen jeden resort (určitá oblast nebo několik oblastí, tzv. portfolio), za které zodpovídá. Portfolia nejsou dopředu vymezena, některá jsou tradiční (rozpočet, zemědělství, životní prostředí), jiná jsou vytvářena ad hoc. K výkonu funkce asistuje komisaři štáb spolupracovníků (kabinet) (Euroskop, 2011). Kabinet tvoří osoby, které jsou osobně odpovědné komisaři, sám si je vybírá a nejsou součástí úřednického aparátu Komise. Hlavním úkolem kabinetu je poskytovat servis komisaři. Zároveň vyvažují vliv úředníků Komise. V čele kabinetu stojí vedoucí kabinetu. Během svého funkčního období členové Komise nemohou vykonávat jinou výdělečnou činnost ani volenou funkci (Zbíral, 2007: 101).

3.5.3 *Generální ředitelství a služby*

Komise je rozdělena do různých útvarů a služeb. Nejvýznamnějšími útvary Komise jsou generální ředitelství (GR). Generální ředitelství jsou rozdělena podle politik, kterými se zabývají. Generální ředitelství se mezi sebou liší ve svém významu i velikosti, mají od několika stovek až po tisíce zaměstnanců (Zbíral, 2007: 103). Služby Komise se zabývají všeobecnými administrativními otázkami nebo mají konkrétní mandát, jako je např. boj proti podvodům či tvorba statistik (Euroskop, 2011).

Vnitřní dělení Komise je vysoce hierarchizované. Každý komisař je zodpovědný za jedno či více generálních ředitelství či služeb, v jejichž čele je generální ředitel. Každé generální ředitelství se skládá z několika ředitelství, které se dále dělí na divize nebo jednotky. Komise je strukturována hlavně vertikálně, v některých případech, kdy jistá otázka vyžaduje spolupráci několika jednotek, jsou vytvářeny speciální koordinační skupiny (Zbíral, 2007: 105).

Tab. 1: Generální ředitelství a služby Evropské komise.

Politiky	Vnější vztahy
Daně a cla	Humanitární pomoc
Energie	Obchod
Hospodářská soutěž	Rozšíření
Hospodářské a finanční věci	Služba nástrojů zahraniční politiky
Informační společnost a média	Úřad pro rozvoj a spolupráci EuropeAid
Mobilita a doprava	Obecné služby
Námořní záležitosti a rybolov	Eurostat
Oblast klimatu	Evropský úřad pro boj proti podvodům
Podniky a průmysl	Generální sekretariát
Regionální politika	Historické archivy
Rozpočet	Komunikace
Rozvoj a spolupráce	Společné výzkumné středisko
Spravedlnost	Úřad pro úřední tisky
Vnitřní trh a služby	Ústřední knihovna
Vnitřní věci	Vnitřní služby
Výkonné agentury	Informatika
Výzkum a inovace	Infrastruktura a logistika - Brusel
Vzdělávání a kultura	Infrastruktura a logistika - Lucemburk
Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění	Inspektor ochrany údajů Evropské komise
Zdraví a spotřebitelé	Lidské zdroje a bezpečnost
Zemědělství a rozvoj venkova	Právní služba
Životní prostředí	Překlady
	Skupina politických poradců Komise
	Tlumočení
	Úřad pro správu a vyplácení individuálních
	Útvar interního auditu

Zdroj: Euroskop, 2011.

3.6 Způsob obsazování složení

Zpočátku bylo jmenování Komise i jejího předsedy zcela v pravomoci členských zemí, které se musely na kandidátech shodnout jednomyslně. V praxi každý stát volil komisaře zas svůj stát a rozepře se týkaly pouze osoby předsedy. Od přijetí Maastrichtské smlouvy postupně získává významnější roli i Parlament, který tak posiluje svoji kontrolní roli. Proces jmenování Komise nyní probíhá následovně:

- Rada, zasedající na úrovni hlav států nebo předsedů vlád, určí kvalifikovanou většinou osobu, kterou zamýšlí jmenovat předsedou Komise. Kandidát musí následně získat souhlas Parlamentu.
- Rada po dohodě se schváleným kandidátem na předsedu kvalifikovanou většinou přijme seznam kandidátů na komisaře, kteří jsou navrženi členskými státy.
- Celá nově schválená Komise musí jako sbor ad bloc získat souhlas Parlamentu pro svůj nástup do funkce, kterému ještě předchází jmenování kvalifikovanou většinou v Radě (Zbiral, 2007: 99).

Kandidáti na komisaře jsou po vzoru amerického Senátu podrobeni podrobnému výslechu před parlamentními výbory, při kterém poslanci přezkoumávají jejich odborné i lidské schopnosti. Tento proces se nazývá jako tzv. slyšení. Tento postup není nijak zakotven v zakládacích smlouvách a vychází pouze z vlastní interpretace pravomocí Parlamentem (Zbiral, 2007: 99).

Evropskou komisi nakonec jako celek schvaluje Evropský parlament. Dříve byli členové komise jmenováni na 4 roky, Maastrichtská smlouva funkční období prodloužila o rok, a tak nyní činí 5 let. Současná Evropská komise byla zvolena na období let 2010 – 2014. Při současném uspořádání, i vzhledem k roli Parlamentu při jmenování Komise, by teoreticky její složení mělo reflektovat

výsledky voleb do Parlamentu, a to jak v osobě svého předsedy, tak i ohledně svého programu. Komisaři mohou být jmenováni opakovaně, což se také v praxi často děje (Zbíral, 2007: 100).

Komise je politicky zodpovědná Parlamentu, který jí jako celku může vyjádřit nedůvěru. V tomto případě musí celá Komise odstoupit. Jednotliví členové mohou ztratit mandát několika způsoby. Člen Komise může samozřejmě sám dobrovolně rezignovat, logicky končí ve funkci i v případě smrti. Na návrh Rady nebo Komise může být komisař proti své vůli odvolán Evropským soudním dvorem, pokud přestane splňovat podmínky nezbytné k výkonu funkce nebo se dopustí vážného provinění. Nově je člen Komise povinen odstoupit, pokud je k tomu vyzve předseda spolu se souhlasem sboru komisařů. Mimo odvolání a smrti zůstávají odstoupivší komisaři ve funkci tak dlouho, než jsou nahrazeni. Náhradní komisař je volen kvalifikovanou většinou v Radě na zbytek funkčního období, souhlas Parlamentu v tomto případě není nutný. Pokud skončí předseda, je vybrán pro zbytek funkčního období standardním způsobem. Rada se může rozhodnout pozice znovu neobsazovat, pokud je před koncem řádného funkčního období (Zbíral, 2007: 100).

4 ZÁVĚR

Komise i v dnešní době zůstává v dění EU, jejíž fungování by bez Komise nebylo možné. Přesto její význam klesá a jako instituce má slabší pozici než na svém vrcholu pod předsednictvím J. Delorse, kdy rozhodujícím způsobem přispěla k úspěchu projektů typu dokončení vnitřního trhu nebo započetí Hospodářské měnové unie. Komise také oslabuje z hlediska svých pravomocí, které sice zůstávají od počátku integrace vesměs nezměněny, na druhou stranu význam ostatních institucí narůstá. Dříve tolik ceněná role Komise jako iniciátora dalšího směřování EU již není tolik aktuální a je v současnosti vlastní spíše Evropské radě, neboť je zřejmé, že každý další posun je svázán se souhlasem členských států, který Komise sama o sobě není schopná zajistit. Význam Komise klesá i s rostoucím počtem oblastí, do kterých EU zasahuje (Zbíral, 2007: 122).

Komise postupem času ztratila i svoji dřívější přednost, totiž monopol na vlastnictví technických i odborných informací vážících se k integraci, většina států má již dnes vybudovány části administrativy specializující se na evropskou problematiku, jejichž zdroje jsou srovnatelné s těmi, co má k dispozici Komise. Již zmiňovaná oboustrannost Komise, jako byrokracie a politického orgánu, je sice na jednu stranu jedinečná, na druhou stranu se ale obě úlohy do jisté míry vzájemně vylučují. Komise velmi obtížně může plnit stejně dobře funkci nestranné byrokracie i politického orgánu s vlastními zájmy. V tomto ohledu lze očekávat, že do budoucna se bude ještě zvyrazňovat rozdíl mezi politickou složkou Komise zastoupenou jejím předsedou a kolegiem a nezávislou administrativou sdruženou v generálních ředitelstvích a službách (Zbíral, 2007: 123).

Na základě těchto skutečností někteří znalci bruselského prostředí mluví dokonce o „slabosti“ Komise, nebo že „Komise jako celek ztrácí svého ducha“. Taková hodnocení jsou ale přehnaná. Je možná pravdou, že Komise již není původcem rozhodnutí ovlivňujících budoucnost EU, rozhodovací a legislativní proces je ale každodenní záležitostí s potřebou řešit běžné otázky a zde zůstává role Komise nezastupitelná. Bez podpůrné role administrativy Komise, jejích vztahů s občanskou společností a zájmovými skupinami, funkce mediátora a usmiřovatele mezi ostatními institucemi (zejména Parlamentem a Radou), by úspěšné fungování EU bylo těžko představitelné, a ta by ztratila velkou část své jedinečnosti (Zbíral, 2007: 124 - 5).

RADA EU

Jan Kučera, Pavel Pohorský (GÚ PŘF MU)

1 ÚVOD

EU jako integrační celek vykazuje značné rozdíly oproti jiným mezinárodním organizacím a díky tomu je specifickou organizací, jež stojí nad členskými státy, které na ní přenesly některé své svrchované pravomoci. Evropská unie má řadu institucí, které si mezi sebou rozdělují jednotlivé kompetence a role. Jendou z nich je Rada EU.

2 RADA EU (RADA MINISTRŮ)

Rada Evropské Unie je hlavní rozhodovací institucí EU. Byla založena na základě zakládajících smluv v 50. letech. Rada zastupuje jednotlivé členské státy s tím, že se těchto jednání účastní vždy jeden ministr v rámci vnitrostátní vlády EU. Různých jednání a schůzek se účastní vždy různí zástupci (ministři) jednotlivých vládních resortů toho kterého státu, dané téma či problematika následně přechází v celoevropskou debatu. Např. Rada projednává otázky týkající se životního prostředí, pak se schůzky účastní ministři životního prostředí každého členského státu Evropské unie a schůzka se nazývá „Rada ministrů životního prostředí“.

Obecnými vztahy mezi EU a okolním světem se zabývá „Rada pro obecné záležitosti a vnější vztahy“. Takto složená rada se proto může skládat prakticky z libovolných zástupců (z řad ministrů nebo státních tajemníků), každá vláda si tedy může vybrat, kterého ze svých ministrů či státních tajemníků na schůzku této Rady vyšle.

Celkem existuje devět rad různého složení:

- Obecné záležitosti a vnější vztahy
- Hospodářství a finance (ECOFIN)
- Spravedlnost a vnitřní věci
- Zaměstnanost, sociální politika, zdraví a ochrana spotřebitele
- Konkurenceschopnost
- Doprava, telekomunikace a energie
- Zemědělství a rybolov
- Životní prostředí
- Vzdělávání, mládež a kultura

Každý ministr v Radě je zplnomocněn k závaznému jednání jménem své vlády. Podpis ministra je tím pádem zároveň podpisem celé vlády. Každý ministr v Radě navíc nese zodpovědnost vůči svému vnitrostátnímu parlamentu a vůči občanům, které parlament zastupuje. Tímto je zajištěna demokratická legitimita rozhodnutí Rady.

Prezidenti a/nebo předsedové vlád členských států se setkávají s předsedou Evropské komise jako Evropská rada až čtyřikrát do roka. Tyto schůzky stanoví celkovou politiku EU a řeší otázky, které by na nižší úrovni nemohly být vyřešeny (tj. na zasedáních Rady).

2.1 Úkoly Rady

Vzhledem k důležitosti jednání Evropské rady trvají často dlouho do noci a upoutávají velkou pozornost sdělovacích prostředků. Nejdůležitější úlohy Rady jsou:

- *Schvalovat evropské právní předpisy –spolu s Evropským parlamentem.*

Velkou část právních předpisů EU přijímá Rada společně s Parlamentem. Rada zpravidla jedná pouze na základě návrhu Komise a Komise za normálních okolností odpovídá za to, že jsou právní předpisy EU po svém přijetí správně prováděny.

- *Koordinovat hlavní směry hospodářské politiky členských států, např. společná měnová politika.*

Země EU se vyslovily pro všeobecnou hospodářskou politiku založenou na úzké koordinaci svých národních hospodářských politik. Tuto koordinaci vykonávají ministři hospodářství a financí, kteří společně tvoří Radu ve složení pro hospodářství a finance (ECOFIN).

Chtějí také vytvořit více pracovních příležitostí a zlepšit své systémy vzdělávání, zdravotnictví a sociální ochrany. I když každá země EU odpovídá za svou vlastní politiku v těchto oblastech, mohou se země dohodnout na společných cílech a zjistit ze zkušeností jiných to, co funguje nejlépe. Tento postup se nazývá „otevřený způsob koordinace“ a uskutečňuje se v Radě.

- *Uzavírat mezinárodní smlouvy mezi EU a dalšími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi*

Každým rokem Rada „uzavírá“ (tj. oficiálně podepisuje) řadu smluv mezi Evropskou unií a zeměmi, které nejsou členy EU, či s mezinárodními organizacemi. Tyto smlouvy se mohou týkat obecných témat, jako je obchod či spolupráce a rozvoj, nebo specifických otázek, jako je textilní zboží, rybolov, věda a technologie, doprava atd.

Rada kromě toho může uzavírat úmluvy mezi členskými státy EU v oblastech, jakými jsou např. daně, právo obchodních společností nebo konzulární ochrana. Úmluvy se mohou týkat také spolupráce v otázkách svobody, bezpečnosti a spravedlnosti.

- *Schvalovat rozpočet EU*

O každoročním rozpočtu EU rozhoduje Rada společně s Evropským parlamentem.

- *Rozvíjet společnou zahraniční a bezpečnostní politiku*

Členské státy EU vytvářejí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Zahraniční politika, bezpečnost a obrana jsou ale záležitosti, nad nimiž si jednotlivé vnitrostátní vlády uchovávají nezávislou kontrolu. V těchto oblastech nespojují svou národní suverenitu, Parlament a Evropská komise tu tedy mají spíše omezený vliv. Země EU však mohou mnoho získat tím, že budou v těchto otázkách spolupracovat, přičemž Rada je hlavním fórem, v jehož rámci se tato „mezivládní spolupráce“ uskutečňuje.

- *Koordinovat spolupráci vnitrostátních soudů a policejních složek v trestních věcech*

Občané EU mohou svobodně žít a pracovat v kterékoli zemi EU, měli by tedy mít rovný přístup k občanské spravedlnosti v celé Evropské unii. Vnitrostátní soudy proto musejí spolupracovat, aby například rozsudek soudu vyneseny v jedné zemi EU ve věci rozvodu nebo svěřeni dítěte do péče byl uznán ve všech ostatních zemích EU.

Svoboda pohybu v rámci EU je pro řádné občany velmi prospěšná, těžší z ní však také mezinárodní zločinci a teroristé. Řešení trestné činnosti překračující hranice vyžaduje přeshraniční spolupráci národních soudů, policejních složek, celních úředníků a imigračních úřadů všech zemí EU.

Podobnými záležitostmi se zabývá „Rada pro spravedlnost a vnitřní věci“ – tj. ministři spravedlnosti a ministři vnitra. Cílem je vytvořit jednotný prostor svobody, bezpečnosti a práva v rámci hranic EU.

Většina těchto povinností se týká „dimenze Společenství“ – tj. oblastí, u kterých se členské státy EU rozhodly spojit svou suverenitu a delegovat některé své pravomoci na instituce EU.

2.2 Organizace práce Rady EU

2.2.1 COREPER

V Bruselu má každý členský stát EU stálou skupinu delegátů („stálé zastoupení“), která ho zastupuje a brání jeho národní zájmy na úrovni EU. Vedoucí pracovník každého zastoupení je v podstatě velvyslancem své země v EU.

Výbor stálých zástupců jednotlivých zemí připravuje práci Radě kromě otázek zemědělství. Zemědělstvím se zabývá Zvláštní výbor pro zemědělství. Toto uskupení vzniklo na základě procedurálních pravidel Rady v roce 1958 a jeho vytvoření bylo inspirováno koordináčním výborem v rámci Evropského společenství uhlí a oceli. V rámci smluv byl COREPER zmíněn poprvé až v polovině 60. let a to ve smlouvě o sloučení exekutiv tří společenství a odtud byl integrován do Smlouvy o založení ES. COREPER I se zabývá přípravou Rady pro zaměstnanost, sociální politiku a zdraví, Rady pro konkurenční politiku (včetně vnitřního trhu), Rady pro dopravu a telekomunikace, Rady pro zemědělství a rybolov, Rady pro vzdělání a kulturu a Rady pro životní prostředí. COREPER II se zabývá přípravou Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy.

2.2.2 Předsednictví Rady

Předsednictví Rady se mění vždy po půl roce. Každá země EU tedy střídavě půl roku odpovídá za program jednání Rady a předsedá schůzkám, zprostředkovává kompromisy mezi členskými státy.

2.2.3 Generální sekretariát

Předsednictví je nápomocen generální sekretariát, který připravuje a zajišťuje hladké fungování práce Rady na všech úrovních.

V roce 2004 byl generálním tajemníkem Rady znovu jmenován Javier Solana. Tato funkce pomáhá koordinovat činnost EU na světové scéně. Podle nové Lisabonské smlouvy tento představitel nahrazen ministrem zahraničních věcí EU.

2.2.4 Kolik hlasů má každá země

Tab. 1: Počty hlasů v jednotlivých členských státech.

Francie, Itálie, Německo a Spojené království	29
Polsko a Španělsko	27
Rumunsko	14
Nizozemsko	13
Belgie, Česká republika, Maďarsko, Portugalsko a Řecko	12
Rakousko, Bulharsko a Švédsko	10
Dánsko, Finsko, Irsko, Litva a Slovensko	7
Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Lucembursko a Slovinsko	4
Malta	3
Celkem	345

Zdroj: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=242&lang=CS>

2.2.5 „Hlasování kvalifikovanou většinou“

V některých citlivých oblastech, jako je společná zahraniční a bezpečnostní politika, daně, azylová a imigrační politika, musejí být rozhodnutí Rady jednomyslná. Každý členský stát má tedy v těchto oblastech právo veta.

U většiny otázek však Rada přijímá rozhodnutí kvalifikovanou většinou. Kvalifikovaná většina je pokud souhlasí většina členských států (v některých případech dvoutřetinová většina) a pokud je minimálně 255 hlasů (74 %) z celkového počtu. Členský stát může navíc požadovat ověření toho, zda hlasy vyslovené „pro“ představují alespoň 62 % celkového počtu obyvatel Unie. Bude-li zjištěno, že tomu tak není, rozhodnutí nebude přijato.

3 ZÁVĚR

Závěrem lze konstatovat, že Rada Evropské unie je nejdůležitějším orgánem v rámci celé unie. Představuje hlavní rozhodovací středisko a nástroj tohoto politicko-ekonomického společenství. Její snahou je spolupracovat s ostatními orgány v rámci EU, realizuje nezbytnou koordinaci mezi ostatními agendami, ale i organizacemi mimo Evropskou unii. Nejdůležitější vlastností je schvalování rozpočtu celé unie. Rada v této oblasti spolurozhoduje s Evropským parlamentem, projednává různé důležité kroky, radí ostatním složkám unie.

EVROPSKÝ PARLAMENT

Boris Hůlka, Michaela Laštůvková, Hana Součková (GÚ PŘF MU)

1 ÚVOD

Evropský parlament (dále jen EP) je jeden z orgánů Evropské unie (dále jen EU). Jako jediný orgán je volen přímo a jeho hlavním významem je reprezentovat zájmy občanů EU. Veškeré činnosti řídí předseda, Polák Jerzy Buzek (ve funkci od července 2009, volen na 2,5 roku), který Parlament také zastupuje. EP byl původně sestaven z delegátů parlamentů členských zemí. V průběhu svého vývoje, který započal v roce 1952, se evropský parlamentní orgán stal přímo volenou institucí. S postupem času také získal možnost spolurozhodovat se po boku Rady ministrů (Pitrova, Fiala, 2009: 265).

736 poslanců EP zastupuje jednotlivé občany členských států EU. Počet zástupců z jednoho státu je určen Smlouvou o Evropském společenství (Maastrichtská smlouva). Poslanci jsou voleni každých pět let voliči ve všech 27 členských státech Evropské unie a hovoří jménem 500 milionů občanů Unie.

Parlament hraje aktivní úlohu při tvorbě právních předpisů, které mají dopad na každodenní život občanů EU, například v oblasti ochrany životního prostředí, práv spotřebitelů, rovných příležitostí, dopravy a volného pohybu pracovníků, kapitálu, služeb a zboží. Parlament má rovněž společně s Radou pravomoc rozhodovat o ročním rozpočtu EU (Vítejte v Evropském parlamentu).

2 HISTORIE

Parlamentní shromáždění existuje od samého začátku evropského integračního procesu. EP v podstatě vznikl z Evropského shromáždění, což byl společný kontrolní orgán Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropského společenství pro atomovou energii (EUROATOM) a Evropského hospodářského společenství. V roce 1962 došlo ke změně názvu z Evropského shromáždění na Evropský parlament, ale do primárního práva byl tento název začleněn až v Jednotném evropském aktu roku 1986 (EVROPSKÝ PARLAMENT).

Význam evropského parlamentu narostl především po prvních přímých volbách, konaných v roce 1979. Přijetím Jednotného aktu evropského v roce 1986 se Evropský parlament zapojil do procesu přijímání legislativy (EVROPSKÝ PARLAMENT). Parlament postupně dále získával pravomoci při rozhodování o přijetí nových zemí a mezinárodních smlouvách. Se smlouvou o Evropské unii byly jeho kompetence ještě posíleny zavedením nové procedury, spolurozhodování. Dá se říci, že v postatě s každou novou smlouvou získává Evropský parlament na pravomocech a důležitosti.

3 POLITICKÉ FRAKCE

V EP je celkem 7 politických frakcí, v nichž jsou poslanci sdruženi podle své politické příslušnosti, a dále pak nezařazení poslanci. Politické skupiny se obecně vyznačují vysokou mírou vnitřní spolupráce. Europoslanci tak nezastupují své národní, ale celoevropské zájmy (Pitrova, Fiala 2009).

Každá z politických frakcí si volí pro svou vnitřní organizaci předsedu (v některých skupinách jsou dva spolupředsedové), předsednictvo a mají k dispozici sekretariát. K vytvoření politické skupiny je nezbytný minimální počet 25 poslanců z nejméně čtvrtiny členských států. Není dovoleno být členem více než jedné politické skupiny. Před každým hlasováním na plenárním zasedání projednávají politické skupiny zprávy z parlamentních výborů a předkládají pozměňovací návrhy (Politické skupiny).

Tab. 1: Přehled politických stran EP v období 2009 - 2014.

Politická frakce	Zkratka	Počet křesel
Evropská lidová strany (Křesťanských demokratů)	EPP	265
Progresivní aliance socialistů a demokratů v EP	S&D	184
Aliance liberálů a demokratů pro Evropu	ALDE	84
Zelení/Evropská svobodná aliance	Greens/EFA	55
Evropská konzervativní a reformní skupina	ECR	55
konfederace Evropská sjednocená levice a Severské zelené levice	GUE/ NGL	35
Evropa Svobody a Demokracie	EFD	32
Nezařazení poslanci	NA	26
Celkem		736

Zdroj: http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_cs.htm

Tab. 2: Počet křesel v EP podle členských zemí (volební období 2009–2014).

Stát	Počet křesel	Stát	Počet křesel
Belgie	22	Malta	5
Bulharsko	17	Německo	99
Česká republika	22	Nizozemsko	25
Dánsko	13	Polsko	50
Estonsko	6	Portugalsko	22
Finsko	13	Rakousko	17
Francie	72	Řecko	22
Irsko	12	Rumunsko	33
Itálie	72	Slovensko	13
Kypr	6	Slovinsko	7
Litva	12	Španělsko	50
Lotyšsko	8	Spojené království	72
Lucembursko	6	Švédsko	18
Maďarsko	22	Celkem	736

Zdroj: http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_cs.htm

4 PARLAMENTNÍ VÝBORY

4.1 Obecné informace

Výbory jsou klíčovými orgány Evropského parlamentu, které se podílejí na legislativním procesu. Představují nejdynamičtější část parlamentní práce. Členové výborů jsou voleni na 2,5 roku (stálé výbory) a na maximálně 1 rok (dočasné výbory). Každý poslanec Evropského parlamentu musí být členem nejméně jednoho výboru. Složení výboru reflektuje stranické složení Evropského parlamentu. Dnes má Evropský parlament 20 stálých a 2 dočasné výbory či podvýbory.

Jednotlivé parlamentní výbory se liší dle povahy jejich zaměření a v počtu jejich členů (24 až 76). Vzniká zde naprostá většina pozměňovacích návrhů k textům předkládaným Komisí, a to jak na základě příslušnosti ke konkrétní frakci, tak i s ohledem na příslušnost ke konkrétnímu národnímu státu. Parlament může kromě stálých výborů zřizovat také, již výše zmíněné, dočasné výbory a vyšetřovací výbory. Jednají 1x až 2x za měsíc v Bruselu. Jejich hlavním úkolem je především projednávání návrhů legislativy.

Každý výbor má svého předsedu, tři místopředsedy a vlastní sekretariát. Vedle řádných členů výboru mohou poslanci jmenovat také náhradníky pro každý obor v počtu shodném s počtem řádných členů výboru. Tito stalí náhradníci jsou oprávněni účastnit se schůzí výboru, vystupovat na nich a v případě neúčasti řádného člena se účastnit hlasování.

Velmi důležitou úlohu ve výboru zastávají koordinátoři skupin. Každá politická skupina určuje koordinátora, jakož to svého smluvčího pro každý výbor. Koordinátoři se spolu setkávají a diskutují ještě dřív, než začne řádná debata ve výboru (DEVE infokit 2009: 7).

Parlamentní výbory vypracovávají a přijímají zprávy o legislativních návrzích či přicházejí se zprávami z vlastního podnětu. Výbory připravují materiály pro plenární zasedání Parlamentu. Dále posuzují a předkládají pozměňovací návrhy směrnic a nařízení vypracovaných Evropskou komisí.

Stálé výbory zkoumají otázky, které jim postoupí Parlament nebo během odročení zasedání předseda Parlamentu jménem Konference předsedů. Povinnosti dočasných výborů a vyšetřovacích výborů se vymezují při jejich zřízení, zpravidla se zabývají specifickými problémy; nemají oprávnění předkládat stanoviska jiným výborům (EVROPSKÝ PARLAMENT).

4.2 Výbory EP

- Výbor pro zahraniční věci (AFET)
- Výbor pro rozvoj (DEVE)
- Výbor pro mezinárodní obchod (INTA)
- Rozpočtový výbor (BUDG)
- Výbor pro rozpočtovou kontrolu (CONT)
- Hospodářský a měnový výbor (ECON)
- Výbor pro zaměstnanost a sociální věci (EMPL)
- Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin (ENVI)
- Výbor pro průmysl, výzkum a energetiku (ITRE)
- Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů (IMCO)
- Výbor pro dopravu a cestovní ruch (TRAN)
- Výbor pro zemědělství a rozvoj venkova (COMAGRI)
- Výbor pro rybolov (PECH)
- Výbor pro právní záležitosti (JURI)
- Výbor pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci (LIBE)
- Výbor pro ústavní záležitosti (AFCO)
- Výbor pro práva žen a rovnost pohlaví (FEMM)
- Petiční výbor (PETI)
- Výbor pro kulturu a vzdělávání (CULT)
- Zvláštní výbor pro finanční, hospodářskou a sociální krizi

▪ **Výbor pro regionální rozvoj (REGI)**

Výbor je odpovědný za efektivní fungování regionální politiky. K tomu to účelu se využívají zdroje ze strukturálních fondů, jejichž cílem je pomoc na základě regionální politiky.

Předsedkyně: Danuta Hübner (EPP, Polsko)

Český člen: Zuzana Brzobohatá (ČSSD), Oldřich Vlasák (ODS)

5 ČINNOSTI EVROPSKÉHO PARLAMENTU

5.1 Pravomoci a funkce Evropského parlamentu

Evropský parlament má za úkol provádět kontrolu, účastnit se legislativního procesu, podílet se na rozpočtovém řízení, přijímat mezinárodní závazky Společenství, sledovat porušování základních hodnot a volit čelní představitele EU (Fiala, Pitrová 2009: 345).

Funkce se dají rozdělit do několika skupin. První tvoří kontrolní funkce vůči Komisi, druhou představuje odpovědnost za rozpočtové řízení (právo navrhnout změny nebo odmítnout změny), třetí skupina funkcí zahrnuje činnosti týkající legislativního procesu a do poslední čtvrté skupiny patří schvalování dokumentů Společenství v oblasti vnějších vztahů (Fiala, Pitrová 2009: 346).

5.1.1 Kontrolní pravomoci

Evropský parlament má dohled nad všemi aktivitami Unie, činností Komise a dalších orgánů. Pro výkon této pravomoci zřizuje parlament dočasné vyšetřovací výbory⁵ (Euroskop.cz). Evropský parlament mimo jiné schvaluje jmenovaného předsedu Evropské komise.

5.1.2 Rozpočtové pravomoci

Evropský parlament a Rada EU i Komise společně tvoří rozpočtový orgán Evropské unie, který každoročně rozhoduje o příjmech a výdajích Unie. Před přijetím Lisabonské smlouvy měla konečné slovo u povinných výdajů Rada (Euroskop.cz). Nyní mají rozhodovací právo oba orgány.

5.1.3 Pravomoci v legislativním procesu

Podobně jako u rozpočtových pravomocí sdílí Evropský parlament legislativní pravomoc s Radou Evropské unie jako rovnocenný partner (Legislativní pravomoc). Může tedy přijímat evropské právní předpisy (směrnice, nařízení aj.). Může schválit, změnit nebo zamítnout znění návrhů evropských právních předpisů.

---

⁵ Vyšetřovací výbor – povinnosti výborů se vymezují při jejich zřízení, nemají oprávnění předkládat stanoviska jiným výborům (PARLAMENTNÍ VÝBORY 2009-2011).

EVROPSKÉ INSTITUCE: VOLBY DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Vlastimil Adam, Jaroslav Biolek (GÚ PřF MU)

1 ZÁKLADNÍ INFORMACE

Evropský parlament je základním demokratickým prvkem v rámci EU. Jako jediná instituce je tvořen zástupci ze všech zemí EU, kteří jsou voleni přímými volbami v jednotlivých členských státech. Každý občan EU, kterému bylo přiznáno volební právo, může volit zástupce ze své země. Občané žijící mimo zemi svého původu mohou hlasovat pro kandidáty buď ve své domovině, nebo v zemi, kde se momentálně nacházejí (Euroskop.cz). Současná podoba směrnic umožňuje, že občan EU může kandidovat i v jiném státu (Eurovolby 2009 a vaše volební právo). Je nabíledni, že žádný člověk nemůže volit více než jednou či kandidovat v týchž volbách ve více členských státech.

Osoba může volit nebo být volena v členském státě pobytu při splnění těchto náležitostí:

- občanství EU
- bydliště v členském státě, kde se hlasuje nebo kde dotčená osoba kandiduje;
- splnění předpisů platných pro státní příslušníky členského státu pobytu, pokud jde o volební právo nebo právo být volen (zásada rovnosti mezi státními příslušníky státu a jinými voliči EU).

Volby do Evropského parlamentu se konají jednou za pět let, během jednoho týdne proběhnou v celé EU. Poslední volby, které ustanovily současný stav Evropského parlamentu, se konaly 4. - 7. června 2009, další tedy očekáváme na červen roku 2014. Právní základ voleb do Evropského parlamentu vychází ze z článku 19 Smlouvy o založení Evropského společenství (Euroskop.cz).

2 VOLEBNÍ SYSTÉM

2.1 Historie volebního systému

Snahy o unifikaci volebního systému do evropského parlamentního orgánu se datují již od vzniku ESUO. Ve Smlouvě o EHS již bylo zakotveno vypracování návrhu, který umožní volby se všeobecným hlasováním podle jednotného řádu ve všech členských státech (čl. 138 Smlouvy o EHS).

Jako první byla předložena tzv. Dehousseova zpráva, která přišla s návrhem přímé volby 2/3 poslanců; třetí třetina poslanců by byla dosazena národními parlamenty. Rada však neschválila tuto variantu, proto jednání o jednotném volebním systému pokračovala. V roce 1975 byla vypracována další analýza, tzv. Patijnova zpráva, jež oddělila otázku přímých voleb od jednotného volebního systému. Na základě této zprávy se uskutečnily první volby v roce 1979, kdy způsob volení si určily samy státy (Pitrová - Fiala, 2009: 324-5).

Úsilí o sjednocení volebního systému pokračovalo dále a v roce 1982 předložil Evropský parlament tzv. Seitlingerovu zprávu. V tomto návrhu se počítalo s užitím proporčního volebního systému, Rada ho však neschválila. Nakonec byla roku 1991 přijata tzv. de Guchtova zpráva, která na rozdíl od předchozích projektů zohledňovala princip subsidiarity. Podstata návrhu spočívala v kompromisu mezi subsidiaritou a společnými pravidly ve vybraných aspektech voleb (Pitrová, Fiala, 2009: 325).

Následná projednávání de Guchtova návrhu se věnovala principu přidělování křesel jednotlivým zemím. Největším kritikem nového volebního systému byla Velká Británie. Spojené království bylo zastáncem většinového systému, naopak Evropský parlament akcentoval proporční systém, proto byla Velké Británii povolena výjimka (2/3 poslanců mohly být zvoleny na základě většinového systému).

Komplikace v ratifikaci nové smlouvy o EU pozdržely také hlasování o tomto konceptu, tudíž nestihl být aplikován na volby v roce 1994 (Pitrová - Fiala, 2009: 326).

Smlouva o EU respektovala princip subsidiarity, čímž do jisté míry zpochybňovala nutnost zavedení jednotné procedury, na druhou stranu posílila roli Evropského parlamentu jako zákonodárského orgánu, což způsobilo posílení jeho odpovědnosti za řešení této otázky. V roce 1996 přišel nový německý návrh na jednotný systém, avšak znovu nebyl schválen, jen do Amsterodamské smlouvy byla vložena tato výzva: "Evropský parlament vypracuje návrh na volby se všeobecným přímým hlasováním konané ve všech členských státech jednotně, nebo podle zásad společných všem členským státům" (čl.190 Smlouvy o ES revidované Amsterodamskou smlouvou).

Jelikož po nástupu labouristů do britské vlády v roce 1997 došlo ke zmírnění stanoviska Velké Británie k poměrnému systému, otevřel se opět prostor pro sjednocení volebního systému. Nová koncepce se objevila v roce 1998. EP v ní navrhoval, aby se evropské volby konaly na základě proporčního volebního systému. Pro tyto volby mohly být zřízeny volební obvody, které neměly ohrožovat princip poměrného zastoupení. V modelu byla použita 5% hranice pro vstup do parlamentu, možnost preferenčních hlasů, vše podle zvážení členských zemí (Pitrová - Fiala, 2009: 326).

Definitivní verze návrhu o volbách do Evropského parlamentu byla schválena v září 2002. Tato novela je rozšířena o dodatky týkající se principu poměrného zastoupení, omezení výdajů na kampaň či inkompatibility mezi mandátem v evropském a národním parlamentu. Členské státy také mohou upravit volby využitím otevřených kandidátek. Od té doby byly uzákoněny jen kosmetické změny upravující počet mandátů vzhledem k nově přichozím státům (Akt o všeobecných a přímých volbách poslanců Evropského parlamentu).

2.2 Volební systémy v jednotlivých členských zemích

Díky dlouholetému úsilí o jednotné podobě volebního systému je nynější situace taková, že jsou volby organizovány na základě poměrného mechanismu, příp. podle principu jednoho přenosného hlasu.. Na druhé straně existuje mnoho rozdíků, které jsou specifické pro dané země (Pitrová - Fiala, 2009: 329).

Volební systémy zemí EU se liší ve využití d'Hondtovy formule při přerozdělování mandátů ve druhém skrutiniu. Dalším způsobem, kterým mohou jednotlivé státy upřednostňovat větší politické strany, je uzavírací klauzule. V některých státech vůbec neexistuje, u jiných se pohybuje většinou kolem 5%. Charakter kandidátních listin se také stát od státu liší, lze najít různé formy od přísně vázaných, přes možnosti preferenčních hlasů až k přímé volbě kandidátů (Pitrová - Fiala 2009: 329).

U všech zemí se setkáváme s aktivním volebním právem od 18 let, kandidovat je možné buď od osmnácti, nebo od jednadvaceti let. Výjimečný případ představují Řecko, Belgie, Lucembursko a Itálie, ve kterých je účast ve volbách povinná, což ztěžuje např. komparativní analýzy výsledků voleb. Rovněž termín voleb není u všech států stejný, většinou je preferován čtvrtek a neděle. Jednotnou koordinaci také nenajdeme u zásad pro organizaci volební kampaně či v podmínkách zveřejňování volebních výsledků (Pitrová - Fiala 2009: 329-31).

2.3 Volební systém v ČR

Volby do Evropského parlamentu jsou v České republice právně ukotveny v Zákoně 62/2003 Sb. o volbách do Evropského parlamentu. Kandidovat mohou občané právně způsobilí, kteří alespoň v druhý den voleb dosáhli věku 21 let. Díky statusu "evropského občanství" lze volit i kandidáty jiného státního občanství než českého, kteří jsou nejméně po dobu 45 dnů od druhého dne voleb vedeni v evidenci obyvatelstva České republiky. Na kandidátních listinách registrovaných

politických stran, hnutí či koalic může být uvedeno až 32 osob, podle Smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii se volí 24 poslanců do Evropského parlamentu (Zákony - Vyhledávání - Portál veřejné správy České republiky).

Způsob hlasování ve volbách do Evropského parlamentu je téměř totožný s typem hlasování do parlamentu českého. Při rozdělování hlasů je uplatňována d'Hondtova metoda doplněná omezovací klauzulí 5% hranice. Voliči mohou volit pouze jeden politický subjekt, avšak mají možnost zakroužkovat nejvýše dva kandidáty, což může ovlivnit postup kandidátů v soupisce. Zvolený kandidát nesmí zastávat jinou politickou funkci než poslanca Evropského parlamentu (Zákony - Vyhledávání - Portál veřejné správy České republiky).

3 HISTORIE VÝSLEDKŮ VOLEB

Historie Evropského parlamentu sahá až do roku 1958, kdy v rámci podpisu Římských smluv bylo ustaveno Parlamentní shromáždění. Zástupci v tomto shromáždění ale nebyli voleni přímo občany, nýbrž je delegovaly národní parlamenty. Původní úlohou parlamentu byla čistě poradní funkce, to se ovšem změnilo především přijetím Maastrichtské smlouvy v roce 1992 a Amsterdamské smlouvy v roce 1997. V důsledku těchto dvou smluv došlo k přerodu z poradního shromáždění na zákonodárný parlament (Euroskop.cz).

První volby do EP proběhly v roce 1979. Tehdy volili svých 410 zástupců občané tehdy 9 členských zemí. Jednalo se o Francii (81 zástupců), Itálii (81), Nizozemsko (25), Dánsko (16), Lucembursko (6), Spolkovou republiku Německo (81), Spojené Království (81), Belgie (24) a Irsko (15). Nejlepšího výsledku dosáhli sociální demokraté se ziskem 113 zástupců. Druhou největší skupinou se stala Evropská lidová strana – Křesťanští demokraté se 107 poslanci. Dalšími v pořadí byli konzervativci z Evropské demokratické skupiny (64 poslanců), Komunisté (44), Liberální demokraté (40), Evropští progresivní demokraté (22), ostatní (11) a nezávislí (9). V roce 1981 proběhly doplňovací volby 24 řeckých zástupců, které čerstvě vstoupilo do Evropské unie. Tyto volby znamenaly posílení socialistů o 10, křesťanů o 8, komunistů o 4 a nezávislých o 2 poslance (Élections européennes 1979). Další volby proběhly roku 1984, kdy byli voleni zástupci z 10 členských států. Europarlament byl přijetím Řecka rozšířen na 434 poslanců, přičemž počty zástupců jednotlivých zemí zůstaly zachovány. Nejsilnější frakcí zůstali sociální demokraté, kteří posílili na 130 poslanců. Křesťanští demokraté trochu ztratili na 110 zástupců, v minulém období jich i s Řeky měli 115. Evropská demokratická skupina ztratila 14 poslanců a měla jich tedy v novém období 50. Ztratili také komunisté (41 poslanců) a liberální demokraté (31). Evropská demokratická aliance, pokračovatelé Evropských progresivních demokratů posílili na 28 poslanců. Nová frakce skupina Duha (uskupení Zelených a regionalistů) získala 20 zástupců. Další nová frakce Evropská pravice (nacionalisté, vedení Jean-Marie Le Penem) získala 16 poslanců. Dále v Evropském parlamentu zasedlo 6 nezařazených poslanců. V roce 1987 proběhly doplňovací volby, při kterých byli zvoleni zástupci nově přistoupených Španělska (60 delegátů) a Portugalska (24) (Élections européennes 1984). Řádné volby roku 1989 již tedy probíhaly ve 12 zemích a počet volených zástupců vzrostl na 518. Znovu zvítězili sociální demokraté se 180 poslanci, následování křesťanskými demokraty se 121 zástupci. Poměrně výrazně od minulých voleb posílili Liberální demokraté (49) a umístili se na třetím místě před Komunisty (42) a oslabenými Evropskými demokraty (34), nově vzniklá frakce Zelených uspěla s 30 delegáty. Naopak 9 zástupců ztratila Evropská demokratická aliance (20), podobně jako v minulých volbách si vedla Evropská pravice (17), Hnutí duha (13) ztratilo 7 zástupců. Počet nezávislých poslanců byl tentokrát 12 (Élections européennes 1989).

Mezi volbami 1989 a 1994 nedošlo k žádnému rozšíření Evropské unie, došlo však se sjednocení Německa a také k přijetí Maastrichtské smlouvy, která upravovala počty zástupců jednotlivých zemí. U Německa došlo ke zvýšení z 81 na 99 poslanců. Spojené království, Itálie a Francie měli nově 87 zástupců na místo dřívějších 81. Španělsko vzrostlo z 60 na 64 delegátů. Nizozemsko z 25 na 31, Belgie, Portugalsko a Řecko z 24 na 25. Počty zástupců Dánska, Irsko a Lucemburska zůstaly zachovány. Tato změna tedy nahrála především největším zemím (Élections européennes 1989).

Celkový počet zástupců volených v evropských volbách 1994 byl tedy 567. I nadále hráli v Europarlamentu rozhodující roli sociální demokraté (198 mandátů) a křesťanští demokraté (157). Získat třetí pozici se podařilo novému uskupení s názvem Evropská liberální, demokratická a reformní strana (44). Na dalších pozicích se usadili komunisté (28), Forza Europa (27), Evropská demokratická aliance (26). Forza Europa a Evropská demokratická aliance se v roce 1995 spojili v Unii pro Evropu národů. Na 7. místě skončili Zelení (23), dále Evropská radikální aliance (regionalisté z rozpadlého hnutí Duha) s 19 mandáty. Euroskeptici z Evropy národů získali 19 mandátů. Dále v poslaneckých lavicích zasedlo také 27 nezávislých poslanců. V roce 1995 došlo k další vlně rozšiřování a k dalším doplňovacím volbám. Rakušané volili 21 poslanců, Finové 16 a Švédové 22 zástupců. Nejlepších výsledků dosáhli sociální demokraté se 17 novými poslanci (Élections européennes 1994). Ve volbách v roce 1999, při kterých bylo voleno 626 poslanců, se poprvé nejpočetnější frakcí nestali sociální demokraté. Nejvíce mandátů (233) se podařilo získat Evropské lidové straně, která byla tvořena především ze členů křesťansko-demokratických stran. Na druhé místo byli odsunuti Sociální demokraté se 180 mandáty. Třetí místo dokázala obhájit Evropská liberální, demokratická a reformní strana (50). Uskupení Zelení/Evropská svobodná aliance skončilo 4. se 48 poslanci. Páté místo obsadila Konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice (42. Unie pro Evropu národů pak posílila na 31 mandátů. (Élections européennes 1999)

Volby roku 2004 již proběhly po veliké východní vlně rozšiřování, kdy se EU rozrostla o 10 nových členů, což s sebou přineslo i zvýšení počtu europoslanců. Aby však počet zástupců nenarostl tak výrazně, došlo k určité reorganizaci a k snížení počtu zástupců z jednotlivých zemí. Počet poslanců i s novými zeměmi nakonec dosáhl počtu 732. Největší počet zástupců si udrželo nejlidnatější Německo (99), následováno Francií, Itálií a Velkou Británií (všichni 78), Španělskem a Polskem (54), Nizozemskem (27), následuje skupina zemí s 24 poslanci (Portugalsko, Maďarsko, Řecko, Česko a Belgie). Švédsko má 19 zástupců a Rakousko 18. Slovensko, Finsko a Dánsko mají 14 poslanců, Litva s Irskem 13, Lotyšsko 9 a Slovinsko 7. Lucembursko, Estonsko a Kypr mají 6 delegátů a nejméně lidnatá Malta 5 poslanců (Élections européennes 2004)

I přes množství nových států zůstalo rozdělení sil v parlamentu poměrně tradiční. Již podruhé zvítězila středo-pravicová Evropská lidová strana (268, jejímž členem se stala KDU-ČSL a ODS). Druzí skončili Sociální demokraté (200), jejichž součástí se stala ČSSD. Nově založená Aliance liberálních demokratů (88) pro Evropu se umístila na třetím místě. Zelení/Evropská svobodná aliance obsadili 42 mandátů. Evropská sjednocená levice obsadila pátou pozici s 41 poslanci. Další v pořadí byla Skupina nezávislých/ demokracie (37), Unie pro Evropu národů (27) a ostatní (29) (Euroskop.cz). Po přijetí Bulharska a Rumunska v roce 2007 proběhly doplňovací volby v těchto zemích. Bulhaři volili 18 zástupců, Rumuni 35. V Bulharsku se na prvních dvou místech umístili sociální demokraté a lidovci. V Rumunsku slavili se sociálními demokraty také liberálové (Élections européennes 2004).

Zatím poslední volby do Evropského parlamentu proběhly v roce 2009, občané 27 zemí Evropské unie volili 736 zástupců v Evropském parlamentu. Opět došlo k určitým pohybům v počtu zástupců u jednotlivých zemí, aby se podařilo trochu snížit celkový počet poslanců. O nejvíce poslanců přišly

Francie, Itálie a Británie (6), Španělsko a Polsko o 4, Česko, Řecko, Maďarsko, Portugalsko, Rumunsko, Nizozemsko a Belgie přišly o 2 poslance a o jednoho poslance méně vyslaly do EP Slovensko, Irsko, Litva, Lotyšsko, Švédsko, Rakousko, Bulharsko, Finsko a Dánsko (Élections européennes 2009). Nejsilnější skupinou se stala Evropská lidová strana (265), která dokázala zvítězit v Irsku, Portugalsku, Španělsku, Francii, Lucembursku, Německu, Itálii, Rakousku, Slovinsku, Maďarsku, Slovensku, Rumunsku, Bulharsku, Polsku, Lotyšsku, Litvě, ve Finsku a na Kypru. Druzí Sociální demokraté získali 184 mandátů po vítězstvích ve Švédsku, Dánsku, Řecku a na Maltě. Třetí skončila Aliance liberálů a demokratů (84) a připsala si vítězství v Nizozemsku, Belgii a Estonsku. Zelení/ Evropská svobodná aliance se ziskem 55 mandátů se umístili před Evropskými Konzervativci a Reformisty, kteří získali 54 míst v parlamentu a připsali si nejlepší výsledky ve Velké Británii a ČR. Sjednocená levice/Severští zelení získali 35 mandátů, Evropa svobody a demokracie pak 32 zástupců v EP. Dále v lavicích zasedlo také 27 nezávislých (Euroskop.cz - Výsledky evropských voleb 2009).

4 PRŮZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ O VOLBÁCH DO EP

Před volbami v roce 2009 proběhl v zemích EU průzkum veřejného mínění, který zkoumal např. názory Evropanů na Evropský parlament a volby do této instituce či jejich celkovou informovanost o EU. Průzkum veřejného mínění ukázal, že Evropané hodnotí Evropský parlament a jeho jednotící úlohu vesměs pozitivně. Většina dotazovaných však uvedla, že je špatně informovaná o dění v Evropském parlamentu, nebo ani neví, kolik poslanců z jejich země spolurozhoduje o budoucnosti EU. Dále tři čtvrtiny respondentů uvedlo, že neví, kdy budou další volby do Evropského parlamentu (Evropské volby v roce 2009). Hlavní témata, která podle průzkumu oslovují voliče, jsou nezaměstnanost a hospodářský růst. Při srovnání respondentů z ČR a z celé EU se vyskytlo několik rozdílů. Čechy zajímá více budoucnost důchodů, naopak imigrační politiku nepovažují za hlavní téma ve volbách do Evropského parlamentu. Při rozhodování, které politické subjekty volit, rozhodují nejvíce osobnosti jednotlivých kandidátů (EB69.2_fiche.CZ_CZ.pdf).

5 ZÁVĚR

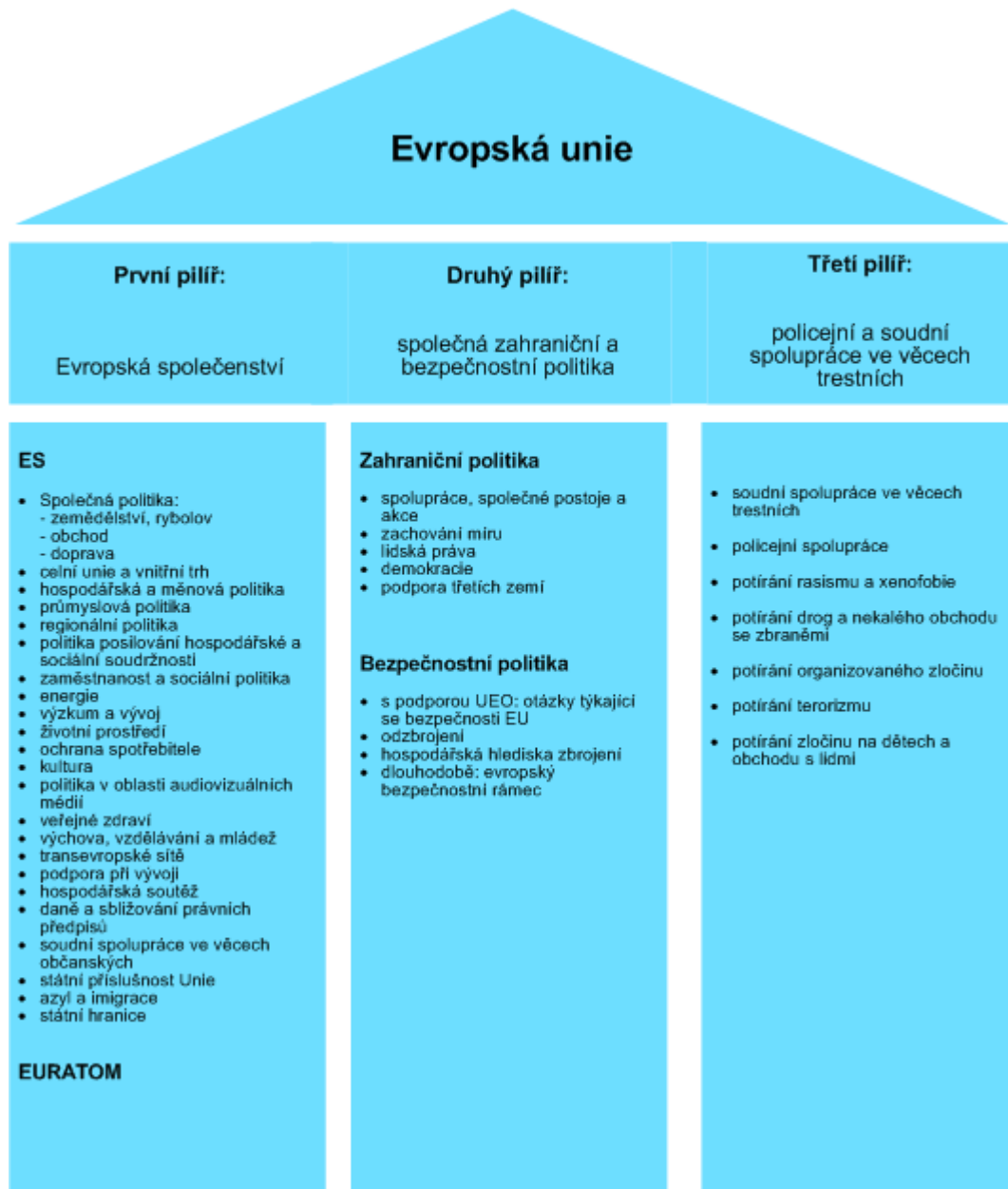
Specifičnost voleb do Evropského parlamentu spočívá v tom, že je pro občany poměrně obtížné sledovat práci svých zvolených zástupců. Kromě minimálního zájmu médií, zde hraje také roli poměrně velká odtrženost problémů, které Evropský parlament řeší, od potíží, které trápí běžného voliče. Spíše než volbám do národních parlamentů (volby prvního řádu), jsou tedy volby do EP podobné regionálním či komunálním volbám druhého řádu, případně také volbám do horní komory parlamentu (Senát). Někteří autoři dokonce tvrdí, že volby do evropského parlamentu jsou spíše volbami třetího řádu, jelikož komunální a regionální politici mají mnohem bližší vliv na občany a jsou více vidět než europoslanci (Šaradín, 2007: 9-26).

Druhořadost evropských voleb má několik dopadů na voličské chování. Vzhledem k všeobecně vnímané nižší důležitosti voleb mnoho voličů vybírá některou z menších stran, které při primárních volbách nedá svůj hlas, protože se z taktických důvodů obává, že jeho hlas propadne. Při těchto volbách tedy rostou šance menších stran a naopak klesají výsledky stran největších, a to i při menší volební účasti. Tím, že volby často probíhají uprostřed funkčního období, volební kampaň bývá často prezentována jako referendum o vládě, což bývá často podporováno opozicí a pro evropská témata v kampani tedy nezůstává mnoho prostoru (Šaradín, 2007: 9-26). Druhořadost voleb do Evropského parlamentu se projevuje zejména v regionu Středovýchodní Evropy. Zájem zdejších politických stran i voličů o "evropská" témata je dost nízký, obecně můžeme konstatovat, že politická scéna v tomto regionu je na nižším stupni evropeizace než v zemích EU-15.

SPOLEČNÉ POLITIKY EU: ÚVOD, ČLENĚNÍ, PILÍŘE, POLITIKY

Eva Cupalová, Jan Walik (GÚ PŘF MU)

1 PILÍŘE EVROPSKÉ UNIE

Obr. 1: Pilíře Evropské unie

Zdroj: http://eur-lex.europa.eu/cs/droit_communaire/union_europeenne.gif

2 SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

Společná obchodní politika spadá spolu se Společnou dopravní politikou, Společnou zemědělskou politikou a Společnou měnovou politikou do prvního pilíře Evropské unie – Evropské společenství. Dalšími pilíři EU jsou Společná zahraniční a bezpečnostní politika a Policejní a justiční spolupráce.

Společná obchodní politika (SOP) patří mezi nejstarší politiky Evropské Unie a byla také základním nástrojem koncepce společného trhu. Prvním krokem k vytvoření, již zmíněného, společného trhu bylo vytvoření celní unie (1. července 1968), která byla součástí Smlouvy o Evropském hospodářském společenství (EHS). Právě vznikem celní unie začalo EHS vystupovat k nečlenským zemím jako jeden celek a obchodní politika se tak stala výlučnou pravomocí Společenství. Žádná členská země EHS nemůže provádět vlastní, nezávislou zahraničně obchodní politiku a utvářet své vnější hospodářské vztahy vůči vnějšímu světu zcela samostatně. (EUROSKOP, 2011)

Celní unie odstranila celní poplatky a kvantitativní omezení při dovozu a vývozu zboží mezi členskými státy i všech ostatních opatření. Dále se zavedl společný celní sazebník a společná obchodní politika vůči nečlenským státům. Následujícím bodem celní unie bylo zrušení překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy. Též se zavedl systém, který zajišťoval, že soutěž na společném trhu nebude jinak narušována. A jedním z důležitých opatření bylo sblížení vnitrostátních právních řádů a předpisů pro potřebu fungování společného trhu. (FIALA, P.-PITROVÁ, M., 2003)

Rada EU je rozhodujícím orgánem řídící SOP. Ta na základě předložených návrhů Evropské komise rozhoduje o dalším vývoji SOP. Rada EU rozhoduje kvalifikovanou (v některých případech i prostou) většinou. Každý členský stát má zároveň v těchto oblastech právo veta. Kvalifikované většiny se dosáhne, pokud souhlasí většina členských států (v některých případech dvoutřetinová většina) a pokud je minimálně 255 hlasů – což je 73,9 % z celkového počtu. (EUROPA, 2011).

Komise předává Radě návrhy a doporučení na sjednání dohod s mezinárodními organizacemi nebo se třetími zeměmi. Po vyhodnocení Rada dává Komisi zmocnění vést jednání o smlouvách. Při sjednávání dohody pomáhá Komisi s konzultacemi Výbor pro obchodní politiku ustanovený Radou. Komise i Rada jsou povinni pravidelně informovat Evropský parlament, konzultují s ním některé otázky a žádají o svolení u dohod překračující SOP. (MPO, 2011)

2.1 Nástroje společné obchodní politiky

SOP má dva základní cíle: 1) prosazování otevřeného a mnohostranného obchodního systému ve světě a 2) ochranu zájmů Evropské unie (EU) a jejich členských zemí zejména v případech, kdy by měl volný obchod nepříznivé dopady na ekonomickou situaci, prosperitu, zaměstnanost či obchodní bilanci v EU. Mezi nástroje SOP patří cla sloužící k ochraně určitých odvětví před konkurencí nečlenských států a naopak podporuje dovoz produktů, které jsou nezbytné pro rozvoj výroby. Kvóty jsou rozšířeny především v obchodě se zeměmi, které nejsou členy Světové obchodní organizace (WTO). (EUROSKOP, 2011)

Následující nástroje se dělí na tzv. defenzivní a ofenzivní obchodní nástroje. Mezi defenzivní patří antidumpingová opatření. Tato opatření umožňují EU omezit dovoz zboží v případě, že ho jeho výrobce nabízí za cenu nižší než je běžná cena těch samých výrobků na jejich domácím trhu, nebo je-li vývoz dotován. Protisubvenční opatření, tzv. vyrovnávací opatření, a ochranná opatření se využívají v

případě, že prudce roste dovoz určitých výrobků do EU. V takovém případě musí dovozce požádat o vydání licence, umožňující podrobně sledovat vývoj dovozu. Ve většině případů, pokud EU vede protisubvenční řízení, dochází k zavedení vyrovnávacího cla, nebo se země, ze které se produkt vyváží, zaváže, že zruší nebo aspoň subvence omezí (MPO, 2011). Defenzivní obchodní opatření lze použít jen v případech, kdy dovozy do EU způsobují nebo hrozí způsobit materiální újmu výrobnímu odvětví v EU, a lze prokázat příčinnou souvislost mezi dovozy a újmou. (EUROSKOP, 2011)

Mezi ofenzivní opatření patří tzv. nařízení o obchodních, které umožňuje Komisi podat stížnost vůči třetí zemi, pokud tato nedodrží své závazky v obchodní oblasti dané v rámci WTO nebo v rámci bilaterální dohody. EU má také možnost zavést i opatření na dovoz nebo vývoz výrobků do a z EU, a to z politických nebo bezpečnostních důvodů (embargo, bojkot nebo zvláštní režim na vývoz zbraní, jaderného materiálu, některých chemikálií, zboží dvojího užití apod. (EUROSKOP, 2011)

2.2 Obchodní politika EU

SOP se dělí na tři dimenze. První z nich je multilaterální dimenze. Multilaterální dohody, které zastupují mnohastranné obchodní vztahy, jsou uzavírány především se Světovou obchodní organizací (WTO), následně s dalšími mezinárodními organizacemi. SOP se musí v řadě případů přizpůsobovat předpisům WTO, která funguje na principech zaručující stabilitu mezinárodního obchodu. Po roce 1995, kdy Evropský soudní dvůr ustanovil výlučnou pravomoc ES v celé oblasti SOP, tak se ES stala členem WTO. V praxi jednotlivé státy vystupují samy za sebe a v souladu s politikou ES, což je zajištěno prostřednictvím Výboru, který SOP koordinuje. (EUROSKOP, 2011)

Druhou dimenzí je bilaterální dimenze, zabývající se dohodami o volném obchodu a regionálními dohodami. Jedná se o obchodní smlouvy Evropské unie s ostatními státy, či skupinami států. Evropská unie zde ve většině případů vystupuje jako hlavní obchodní partner. Především se jedná o dohody o clech, obchodu a obchodní spolupráci, dále o volném obchodu, přidružení, spolupráci,....

Třetí dimenzí je autonomní dimenze. Jedná se o systém všeobecných celních preferencí, ochranná opatření. (BUSINESSINFO, 2011)

2.3 ČR a společná obchodní politika EU

Vstupem do Evropské unie se Česká republika vzdala práva na samostatnou obchodní politiku a připojila se k celní unii, která na dovozy a vývozy z/a do třetích zemí uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členské státy EU. Česká republika své zájmy a postoje v otázce politiky a obchodu prosazuje prostřednictvím jednotlivých struktur Evropské unie, například právě společnou obchodní politikou. Gesci nad pracovními orgány EU pro společnou obchodní politiku zajišťuje Ministerstvo průmyslu a obchodu a za oblast cel Ministerstvo financí - Generální ředitelství cel. Příslušných jednání se pravidelně zúčastňují jejich představitelé, případně zástupci spolugestorských resortů - Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva zemědělství, nebo pracovníci úseku obchodní politiky bruselského Stálého zastoupení ČR při EU. (ROZHLAS, 2011)

3 SPOLEČNÁ DOPRAVNÍ POLITIKA EU

Společná dopravní politika (SDP) patří do prvního pilíře EU. Dopravní systém pomáhá ke splnění jednoho z nejdůležitějších cílů EU- volný pohyb osob a zboží mezi členskými státy EU. Důvodem vzniku SDP jsou evropské dopravní systémy, které jsou roztržštěné, což vede k přetížení silnic, letecké dopravy a to má za následek značné snížení hospodářské činnosti a významnou ekologickou zátěž. Problémem organizování SDP je skutečnost, že doprava se dělí na dopravu silniční, leteckou,

železniční, námořní a vodní vnitrozemskou, které se od sebe značně odlišují. Navíc většina aspektů spadá do kompetence jednotlivých členských států.

3.1 Vývoj dopravní politiky

Za počátek SDP lze považovat již Římské smlouvy (1957), které obsahují společná pravidla mezinárodní dopravy, volný přístup k poskytování dopravních služeb pro všechny členské státy či zákaz diskriminace jednotlivých dopravních odvětví. Původně se dopravní politika týkala jen vybraných odvětví dopravy a dopravy na vnitřních vodních cestách, což znamená, že nezahrnovala námořní a leteckou dopravu. Problémem bylo, že členské státy však bránily své národní zájmy a značně dotovaly především železniční a leteckou. K jednání přiměl Radu ministrů až v roce 1985 Evropský soud. V roce 1986 byla do společné dopravní politiky zapojena námořní doprava a v roce 1987 letecká doprava. V roce 2007 podepsala EU a Spojené státy americké dohodu o „otevřeném nebi“. Podobně jako u letecké dopravy, tak došlo v roce 1988 k liberalizaci i nákladní automobilové dopravy, což umožňuje nákladním automobilům provozovat dopravu ve všech členských státech. (Portál sdružení EUROPEUM, 2011)

Tab. 1: Společná dopravní politika v datech.

1957	Definování společné dopravní politiky v rámci zakládající smlouvy o EHS
1983	Žaloba Evropského parlamentu u Soudního dvora ES proti Radě na nečinnost v dopravní politice
1986	Zapojení námořní dopravy do společné dopravní politiky
1987	Letecká doprava součástí společné dopravní politiky
1988	Liberalizace nákladní silniční dopravy (kobotáž)
1993	Spuštění společného dopravního trhu
1994	Přijetí seznamu 14 konkrétních projektů TEN na summitu EU v Essenu
1999	Schválení návrhu Komise na otevření trhu železniční nákladní přepravy (uvolnění přístupu operátorů k železniční síti a částečná harmonizace poplatku za jejich využití)

Zdroj: Portál sdružení EUROPEUM, 2011

3.2 Cíle dopravní politiky

Nejdůležitějším dokumentem společné dopravní politiky EU je Bílá kniha Evropské komise „Evropská dopravní politika pro rok 2010: čas rozhodnout“ vydaná v roce 2001. Ta určila čtyři hlavní cíle dopravní politiky EU, které se musí splnit do roku 2010. Těmi jsou: 1) změna poměru mezi využíváním jednotlivých druhů dopravy; 2) zlepšování dopravní infrastruktury; 3) zlepšování postavení uživatele dopravních služeb; 4) posilování významu EU v dopravě v globálním měřítku.

Jedním z nástrojů jak splnit cíle Společné dopravní politiky je projekt transevropských sítí TEN. Po roce 1993, kdy byla přijata Maastrichtská smlouva, začala Evropská unie rozvíjet nový projekt transevropské sítě, které mají vliv pro ekonomický, ekologický a sociální rozvoj zemí EU. Jedná se o vybudování sítí v dopravě, telekomunikacích a energetice, včetně ropovodů a plynovodů. Projekt transevropských sítí má za úkol dovršení vytvoření prostoru bez vnitřních hranic a zkrátit přepravní vzdálenosti k potřebě propojit ostrovní, vnitrozemské a okrajové regiony s centrálními regiony Společenství. Déle se stanovily hlavní cíle pro další rozvíjení infrastruktury, což má příznivě ovlivnit především odlehlejší a méně vyspělé regiony Unie. Upevnit konkurenceschopnost Unie, vytvořit nové trhy a nové pracovní příležitosti. (Portál sdružení EUROPEUM, 2011)

Kromě Bílé knihy vydala Komise v roce 2009 Zelenou knih „TEN-T: Přezkum politiky. Směrem k lépe integrované transevropské dopravní síti ve službách společné dopravní politiky". Transevropské sítě mají za úkol kombinovat všechny druhy dopravy, využívat nové dopravní systémy, nové dopravní a energetické technologie, inovovat vybavení přístavů, propojit železniční koridory a zvýšit efektivita infrastruktury, pomocí cenové politiky. Dle předpokladů Zelené knihy by transevropské sítě měly být tvořeny z 95 700 km silnic, 106 tis. km železnic, 13 tis. km vnitrozemských vodních cest, 411 letišť a 404 námořních přístavů. (BUSINESSINFO, 2011)

4 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EU

4.1 Římské smlouvy

Společná zemědělská politika (SZP, též CAP – Common Agricultural Policy) je nejstarší ze všech politik Evropského společenství. Její počátky se datují k roku 1957, jsou zmíněny v Římských smlouvách. V následujících odstavcích bude představen stručný vývoj SZP a její hlavní cíle.

V Římských smlouvách bylo vytvořeno 5 základních cílů Společné zemědělské politiky (SZP):

- zvýšit produktivitu výroby,
- zajistit přiměřenou životní úroveň pro zemědělce,
- stabilizovat trhy,
- zabezpečit dostatečné množství potravin pro obyvatelstvo,
- poskytovat spotřebitelům potraviny za přiměřené ceny.⁶

Římské smlouvy byly upřesněny v červenci 1958 na konferenci v Italském městě Strese, kde byly zajištěny 3 základní principy, jednotný trh, preference Společenství a finanční solidarita. Zemědělské produkty se tedy mohou volně pohybovat přes hranice členských států, je zajištěno jednotné vystupování navenek a producenti jsou chráněni před vnější konkurencí a výdaje na Společnou zemědělskou politiku (SZP) jsou hrazeny ze společných zdrojů.

4.2 Nástroje Společné zemědělské politiky

V roce 1962 po velmi složitých jednáních Rada ministrů rozhodla o základních metodách společné organizace trhu pro obiloviny. Opatření pro obiloviny posloužila jako model pro trhy s dalšími produkty a do konce šedesátých let přijalo ES pro většinu produktů systém ochrany, který uzavírá domácí trhy před vnější konkurencí. Plně fungovat začaly principy SZP od roku 1968.⁷

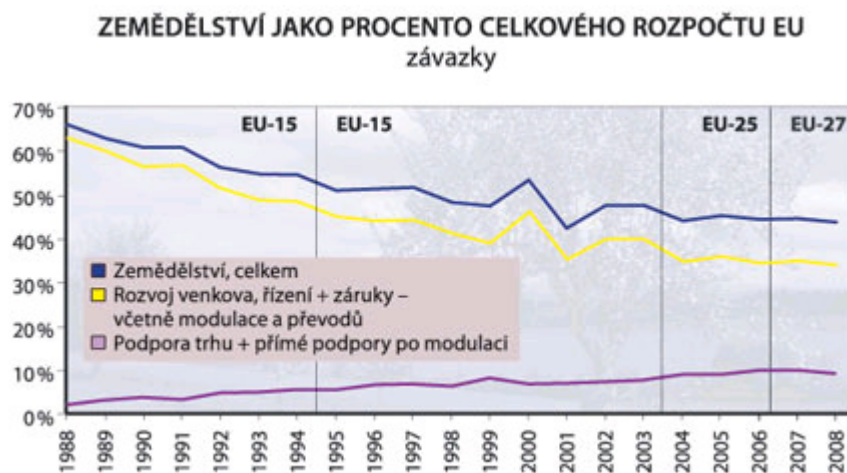
Hlavním nástrojem SZP byly v počátcích intervenční nákupy a vývozní subvence. Vysoké ceny vstupů do zemědělství ovlivňovaly vysokou cenu komodit, které byly nekonkurenceschopné na světovém trhu. Mnohem levnější bylo dovážet zemědělské produkty z třetích zemí. Proto SZP reagovala na tuto situaci dvěma strategiemi. První z nich byl princip intervenčních nákupů. Pokud došlo k poklesu tržní ceny pod určitou hranici, začaly členské státy vykupovat plodiny a potraviny od výrobců za slíbenou částku. Při exportu měli vývozci zaručeno, že jim bude v případě prodeje za nízkou světovou cenu doplacena náhrada do určité výše, v tomto případě se jedná o vývozní subvence. Ochrana trhu Společenství před dovozem z třetích zemí byla zaručena přírážkami, které navyšovaly cenu zemědělských komodit a tak bylo neprodejně na trhu Společenství.

⁶ <http://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>

⁷ <http://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>

Tyto postupy vedly ke sporům mezi EHS, GATT a předními světovými exportéry, které obviňují společenství z uplatnění dumpingu a z deformace cen na světových trzích. Po dlouhá léta je SZP trnem v oku mezi jednotlivými členskými zeměmi, kdy jednání provázejí bouřlivé diskuze.

V předchozím odstavci zmíněné finanční dávky, které spravoval EAGGF – Evropský zemědělský orientační a záruční fond, velmi výrazně zatížily rozpočet EU. Tento způsob financování byl některými politiky podporován, jiní požadovali, aby byly výdaje na SZP sníženy. Nedařilo se nalézt způsob, jak navýšit příjmy. Situace zašla tak daleko, že v 80. letech došlo málem ke krachu SZP. V 70. a 80. letech výdaje na SZP tvořily 70 % rozpočtu ES, na přelomu 80 a 90 let, kolem 60 %, v současnosti dosahují hodnoty 40 % (objemově přibližně 55 – 60 mld. EUR).

Obr. 2 Výdaje z rozpočtu EU na I. a II. pilíř SZP

V původní fázi byla SZP orientována na výrobu potravin a dosažení soběstačnosti, která byla dosažena v roce 1978. Zaručený odkup za pevnou cenu zemědělce a výrobce nenutil řídit se poptávkou, naopak je motivoval k co nejvyšším výnosům. Vznikala proto nadprodukce, plnily se zásobní sklady s obilím, kuřecím masem, pokračoval dotovaný vývoz, který nadále zatěžoval Společenství. Uvažovala se taktéž o darování rozvojovým zemím, popřípadě likvidace přebytku. V té době někteří ministři požadovali reformy, které proběhly až počátkem 90 let.

4.3 McSherryho reforma (1992)

Důležitou změnou v rámci SZP byly reformy, které probíhaly na počátku 90. let minulého století. Nejvýznamnější z nich byla McSherryho reforma z roku 1992. Kompromis, který měl snížit cenové dotace na straně jedné a udržení standardů pro zemědělce na straně druhé. Tato reforma měla připravit Společenství před jednáním Uruguayského kola liberalizace obchodu GATT (1994), na kterém byla uzavřena Dohoda o zemědělství, která zavazovala členské státy snížit do roku 2000 cla na zemědělské výrobky, přeměnit necelní bariéry na cla, snížit vývozní subvence a zemědělské dotace obecně. Reforma se týkala čtyř základních oblastí produkce: obilovin, olejnin a luštěnin, hovězího masa, mléka a mléčných výrobků. Ušlé příjmy dotací byly nahrazeny tzv. přímými platbami, které byly ovlivněny průměrnými výnosy. Peníze tedy šly farmářům přímo, nikoliv nepřímo přes vyšší ceny. Další podmínkou pouze u těch farmářů, kteří mají výměru vyšší než 20 ha je, že část půdy nechají ladem. Došlo i k snížení produkce potravin. Reforma se zabývala i rostoucím průměrným věkem zemědělců, kdy mohli odejít do důchodu za zvýhodněných podmínek již v 55 letech a přepustit místo mladším.

Významnou novinkou bylo zavedení agroekologického programu. Nově se začalo podporovat také zalesňování zemědělské půdy.

4.4 Agenda 2000

Jedná se o další postupný krok snižování intervenčních cen a evropské ceny se tak opět o něco více přiblížily cenám světovým. V dokumentu s názvem Agenda 2000 se rovněž věnovala pozornost ochraně životního prostředí a ve spolupráci se SZP byl vytvořen nový pilíř, který se zabývá rozvojem venkova. Při zavádění politiky rozvoje venkova se vycházelo z předpokladu, že samotná podpora zemědělské výroby nestačí k oživení venkovských oblastí, k zajištění dostatečného počtu pracovních míst a k diverzifikaci venkovských ekonomik.

4.5 Reforma 2003 (Mid-term Review)

Tato reforma reagovala na rozšíření členů EU, mělo dojít k další liberalizaci obchodu GATT, snížení zatížení rozpočtu, zvýšení konkurenceschopnosti na světových trzích a prosperitě venkovských regionů. Přínosem reformy je nahrazení široké palety různých plateb na konkrétní plodiny a typy zemědělské aktivity platbou jednotnou. Vznikl nový princip, tzv. decoupling, kdy většina přímých plateb byla oddělena od objemu a typu produkce. To v praxi znamená, že výše dotací z velké části není závislá na množství, které zemědělec vypěstuje. Přímé platby jsou různé ve starých členských zemích a v nově přistoupivších. V roce 2004 byly platby SAPS pro nové země ve výši 25 %, s tím, že každoročně bude navyšovaná hodnota, 100 % by měly dosáhnout roku 2013. Zároveň mohou využít doplňkové platby z národních zdrojů až do výše 30 %.

Platby byly nově podmíněny dodržováním série podmínek tzv. cross-compliance, česky podmíněnost nebo křížový soulad, se nyní staly povinné (pro nové členské státy zpočátku jen zčásti). Zahrnují tzv. zákonné požadavky na hospodaření a dále tzv. pravidla dobrých zemědělských a ekologických podmínek (GAEC). GAEC je od roku 2009 povinný pro nové členské státy v plné míře.

4.7 Budoucnost?

Do roku 2015 má dojít k úplné liberalizaci obchodu se zemědělskými produkty, tzn. zánik intervenčních cen, zrušení vývozních subvencí. Jak ovšem bude probíhat společná organizace trhu v prostoru Evropské unie, to je otázkou mnoha jednání. Jisté je, že i nadále budou existovat 2 pilíře SZP, které budou spravovat dvě platební organizace vzniklé z EAGGF - Evropský zemědělský záruční fond (EAGRD - pro přímé platby) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD). Očekává se navýšení dotací na rozvoj venkova, oproti dotacím přímých plateb.

5 MĚNOVÁ POLITIKA EU

5.1 Úvod

Jedná se o další postupný krok v sjednocování Evropského společenství. V následujícím schématu jsou uvedeny postupné kroky směřující k úplné hospodářské integraci: zóna volného obchodu → celní unie → společný trh → měnová unie → hospodářská unie. V této seminární práci bude pojednáno o měnové a hospodářské unii. V jejím rámci státy koordinují své hospodářské a fiskální politiky (země splňující podmínky pro přijetí jednotné měny, mají jednotnou měnovou politiku). Měnovou unií v současném evropském modelu lze v právním smyslu vymezit existenci jednotné měny euro a jednotnou Evropskou centrální bankou odpovědnou za provádění jednotné měnové politiky.

5.1.1 Vznik měnové unie

Vvytvoření měnové unie je postupným krokem integrace ES, proto její počátky lze zařadit až do 90. let 20. století. Vznik měnové unie je spojen s Maastrichtskými smlouvami a probíhal ve 3 fázích.

1. etapa (1.1.1990 - 1993): zcela volný pohyb kapitálu v rámci EU (zrušení devizových kontrol), zvýšení částky zdrojů věnovaných na odstranění nerovností mezi evropskými regiony (strukturální fondy), hospodářská konvergence prostřednictvím mnohostranného dohledu nad hospodářskými politikami členských států;
2. etapa (1.1.1994 - 1998): zřízení Evropského měnového institutu složeného z guvernérů centrálních bank zemí EU se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem, nezávislost centrálních bank, definice pravidel pro snížení národních rozpočtových deficitů;
3. etapa (1.1.1999 - 2002): ustavení Evropské centrální banky a zavedení eura v 11 zemích, následně (2007 – 2011) v dalších 5 zemích.⁸

Podmínkou zapojení členského státu do třetí etapy hospodářské a měnové unie je splnění kritérií konvergence. Kritéria musí být plněna udržitelným, a ne pouze bodovým způsobem. Kritéria jsou:

- **Kritérium cenové stability** - členský stát musí vykazovat dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace sledovanou během jednoho roku před šetřením, která nesmí překročit o více než 1,5 procentního bodu míry inflace nejvýše tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.
- **Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb** - v průběhu jednoho roku před šetřením nesmí průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu překročit o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.
- **Kritérium dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí**
  - **veřejný deficit:** poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu (HDP) v tržních cenách nesmí překročit **3 %**,
  - **hrubý veřejný dluh:** poměr veřejného vládního dluhu v tržních cenách k HPD nesmí překročit **60 %**.
- **Kritérium stability měnového kurzu a účasti v ERM (mechanismus směnných kurzů)** - členský stát musí dodržovat normální rozpětí, která jsou stanovena mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému. Zejména nesmí devalvovat bilaterální směnný kurz domácí měny vůči měně kteréhokoliv jiného členského státu (po zavedení eura vůči euru) z vlastní iniciativy.
- Konvergence v **legislativní oblasti** obsahuje podmínku nezávislosti centrálních bank včetně zákazu financování veřejných institucí ze zdrojů centrálních bank a zákaz zvýhodněného přístupu ke zdrojům úvěrových institucí (čl. 101, 102, 108 a 109 SES).⁹

5.2 Mechanismus směnných kurzů

ERM definuje pro měnu každého členského státu nacházejícího se mimo eurozónu, který se jej účastní, centrální paritu vůči euru. Základní flukтуаční pásmo je 15% nad nebo pod centrální paritou.

⁸ <http://www.euroskop.cz/674/sekce/menova-politika/>

⁹ <http://www.euroskop.cz/674/sekce/menova-politika/>

5.3 Pakt stability a růstu

Pakt stability a růstu představuje dohodu mezi všemi členskými státy, které podle této dohody musí dodržovat specifickou fiskální a rozpočtovou kázeň - ta je součástí jejich střednědobých hospodářských cílů. Pakt byl přijat na zasedání Evropské rady v Amsterdamu v červnu 1997. Má dva zásadní aspekty: za prvé jde o preventivní systém včasného varování s cílem zajistit a napravit nedostatky z hlediska rozpočtu dříve, než rozpočtový schodek přesáhne hodnoty 3 % hrubého domácího produktu (HDP), což je limit stanovený ve Smlouvě. Za druhé jde o soubor varovných opatření s odrazujícím účinkem, s jejichž použitím se na členské státy vyvíjí tlak, který je má odradit od nadměrných schodků a v případě, že k nadměrnému schodku dojde, přimět je k rychlým opatřením směřujícím k nápravě. Členské státy v eurozóně se mimoto zavázaly, že budou usilovat o plnění střednědobých rozpočtových cílů blížících se vyrovnanému nebo přebytkovému stavu.

5.4 Evropská centrální banka

Měnová politika ES je prováděna Evropským systémem centrálních bank, který se skládá z Evropské centrální banky a 17 národních centrálních bank.

Evropská centrální banka sídlící ve Frankfurtu je odpovědná za provádění měnové a hospodářské politiky EU. Nahradila od 1. 6. 1998 Evropský měnový institut. Jedním z hlavních úkolů ECB je **udržovat cenovou stabilitu** v eurozóně tak, aby se kupní síla eura nesnižovala v důsledku inflace. Rozhodovací orgány ECB jsou Výkonná rada, Rada guvernérů a Generální rada.

5.5 Státy eurozóny a měna euro

K 1. 1. 2011 měla eurozóna 17 členů. V tabulce je uvedeno, jak se postupně rozšiřovala.

Tab. 2 Postupné rozšiřování eurozóny.

Datum	Země	Předchozí měna
1. 1. 1999	Belgie	Belgický frank
1. 1. 1999	Finsko	Finská marka
1. 1. 1999	Francie	Francouzský frank
1. 1. 1999	Irsko	Irská libra
1. 1. 1999	Itálie	Italská lira
1. 1. 1999	Lucembursko	Lucemburský frank
1. 1. 1999	Německo	Německá marka
1. 1. 1999	Nizozemsko	Nizozemský gulden
1. 1. 1999	Portugalsko	Portugalské escudo
1. 1. 1999	Rakousko	Rakouský šilink
1. 1. 1999	Španělsko	Španělský peseta
1. 1. 2001	Řecko	Řecká drachma
1. 1. 2007	Slovinsko	Slovinský tolar
1. 1. 2008	Malta	Maltská lira
1. 1. 2008	Kypr	Kyperská libra
1. 1. 2009	Slovensko	Slovenská koruna
1. 1. 2011	Estonsko	Estonská koruna

Čtyři členské státy EU – 15 nepřijaly jednotnou měnu buď proto, že se tak rozhodly v rámci protokolů přičleněných ke Smlouvě o ES, které jim tuto možnost poskytují (Velká Británie a Dánsko), nebo proto, že nespĺnily daná konvergenční kritéria (Švédsko a Řecko). Nicméně Řecko přistoupilo v roce 2001. K 1. 1. 2002 došlo k praktickému uvedení států do měnové unie a to zavedením jednotného platidla euro, dosavadní měny přestaly platit.

ROZŠIŘOVÁNÍ EU: KDO, KDY, ZA JAKÝCH PODMÍNEK, NÁLEŽITOSTI, PROCEDURY, BUDOUCNOST

Lenka Hromková, Helena Kratěnová (GÚ PřF MU)

Rozšiřování EU je důsledkem rozhodnutí sdílet výhody, které získala západní Evropa díky vytvoření stabilní oblasti, ve které nesmí docházet k válkám. Zodpovědností EU je pomáhat sousedním zemím v jejich ekonomickém a demokratickém vývoji a zároveň podporovat stabilitu a bezpečnost.

Rozšiřování EU je komplexní problematika, která se nevztahuje pouze na přijímání nových plnoprávných členů. Jedná se i o uzavírání asociačních dohod, či speciální bilaterálních ujednání. Samotný princip rozšíření je do velké míry závislý na vnitřní dění v EU. Dnes již z historických zkušeností můžeme říci, že územnímu rozšíření působnosti EU by mělo předcházet prohloubení integračních kroků, nemělo by tomu být naopak. Případné přijetí nového člana, plně neadaptovaného v unijním rámci výrazně zpomaluje prohloubení spolupráce na supranacionální úrovni, jelikož státy v zásadních otázkách disponují právem veta.

Současné mechanismy vstupu nových členů staví kandidáta do podřízeného postavení, kdy jsou mu diktovány podmínky, o kterých může pouze omezeně vyjednávat. V případě, že se těsně před jeho vstupem odehrávají zásadní smluvní revize, není mu umožněno do nich zasahovat a zasazovat se o přizpůsobení smluvních dokumentů vlastním národním zájmům. Počínaje Severním rozšířením (1995) přestala existovat možnost žádat při vstupních jednáních o výjimky z plnění závazků daných smlouvami. Stát musí přijmout kompletní *acquis communautaire*. Nadále jsou přijímána pouze přechodná období. Ty slouží k oboustrannému přizpůsobení se především dopadům fungování společného trhu. Ze strany nově vstupujícího států se jedná právě o adaptaci na jeho fungování, ze strany starých států jde o snahu pozvolného nástupu vlivů, které sebou nese vstup nových členských států, jako například příchod mobilnější, levnější pracovní síly či vzrůst zemědělské konkurence.

1 KRITÉRIA ČLENSTVÍ

Summit vedoucích představitelů EU v Kodani v červnu 1993 vyslovil historický slib, že „země střední a východní Evropy, které projeví zájem o vstup do EU, se stanou členy, jakmile budou schopny přijmout závazky členství na základě splnění ekonomických a politických podmínek.“

Toto zasedání poprvé v dějinách definovalo podmínky členství, které jsou označovány jako „kodaňská kritéria“. Kodaňská kritéria stanovila zemím usilujícím o členství v EU tyto podmínky:

- stabilitu institucí zaručující demokracii, právní prostředí, lidská práva a respektování a ochranu menšin
- existenci fungujícího tržního hospodářství a schopnost vypořádat se s konkurenčními tlaky a tržními silami uvnitř Unie
- schopnost převzít na sebe závazky plynoucí z členství, včetně plnění cílů politické, hospodářské a měnové unie.

První „politické“ kritérium je považováno za předpoklad zahájení jednání o přistoupení, zatímco ostatní kritéria musí být splněna do okamžiku vstupu do EU. Třetí kritérium znamená, že noví členové by měli politiky a pravidla EU účinně uplatňovat a prosazovat (Glosář: instituce, politiky a rozšiřování Evropské unie, 2004).

Samotný mechanismus vstupu nových členů se odehrává následovně. Preferováno je jednání se skupinami států, to jak vzhledem ke snížení finančních tak administrativních nákladů. Při vyjednávání požadavků je základním principem hledání kompromisů v balíkovém postupu. Žádost o vstup je adresována Radě EU, která požádá o vyjádření Komise. Ta své poradní stanovisko formuluje v tzv. AVIS, které není pro rozhodnutí Rady o zahájení přístupových vyjednávání závazné. Komise v přístupovém procesu vystupuje jako manager a administrátor (Sychra, 2010). Je to právě ona, která hledá konsenzus mezi stávajícími členy a kandidáty. Jednání funguje na principu dvojího jednání, nejprve je hledána shoda mezi členskými státy, která je následně použita při jednáních s kandidátem. Jednotlivé uzavřené kapitoly jsou schvalovány Radou. Definitivní vstup nových států do EU musí být ratifikován všemi členskými státy.

1.1 První rozšíření – Velká Británie, Dánsko, Irsko (1973)

1.1.1 Velká Británie

Jedná se o specifický evropský stát s odlišnou zkušeností od zbytku kontinentu. Velká Británie podcenila možnost vytvoření integračního uskupení v Evropě, neprojevila zájem o ekonomickou výhodnost členství. Později však došlo ke změně názoru, mezi ekonomické důvody patřil rovný přístup na trhy EHS či obrat v britském exportu (více do EHS, než do Commonwealthu). Politickými důvody bylo po vstupu posílení spojení s USA, dekolonizace či oslabení role Commonwealthu.

VB započala v roce 1970 přístupová vyjednávání. Ekonomický problém představoval britský export ze zemí „třetího světa“, celní unie ES, malý zemědělský sektor a společná zemědělská politika. Státy ES nebyly ochotny učinit ústupky. VB vznesla požadavek na 8leté přechodné rozpočtové období, důležitou roli měla Komise, která navrhla 5leté přechodné období na rozpočtové příspěvky. V lednu 1971 souhlasily se vstupem VB všichni členové kromě Francie a Belgie.

V říjnu 1971 proběhlo hlasování o vstupu v britském parlamentu s výsledkem „schváleno“. Dodatečnou komplikací bylo jednání o nové Společné politice rybolovu kvůli problémům spojeným s právem přístupu k teritoriálním vodám. V lednu 1972 došlo k podpisu smlouvy o přistoupení.

Britské ekonomické problémy však vstup do ES nevyřešil. Členství i vyjednané podmínky byly vnímány jako deziluze, VB se nestala vůdčí silou Společenství. Hlavním problémem se stal vysoký britský finanční příspěvek, řešení ovlivnilo vnitřní mechanismy ES.

1.1.2 Irsko

Klíčový faktor o snahu vstupu představoval slabý průmysl, úzké vazby na VB, vojenská neutralita, malý stát. Irsko chtělo zvýšit konkurenceschopnost, zároveň byl vstup do EHS závislý na postoji VB. První žádost Irsko podalo již v roce 1961. Hlavními obavami EHS byly adaptace irského průmyslu a status neutrality.

K formálnímu obnovení žádosti došlo 11. 5. 1967, Komise vyslovila pozitivní stanovisko, po vetu byla podána třetí žádost v roce 1970. Největším problémem v přístupových vyjednáváních byla otázka rybolovu, k ukončení došlo v lednu 1972, kdy se neobjevil žádný zásadní problém ohrožující zájmy ES včetně neutrality. Ke smlouvě byl připojen zvláštní protokol o řešení irských regionálních rozdílů v porovnání s ES.

1.1.3 Dánsko

Dánsko se vyznačovalo v souladu se skandinávskými státy skeptickou pozicí vůči nadnárodní integraci. Disponovalo politickou suverenitou, výkonným zemědělstvím a relativně nerozvinutým

průmyslem. Dánsko mělo determinující vztah k EHS, bylo jedním ze dvou zakladatelů EFTA. V roce 1961 podalo žádost o členství v EHS. Nedošlo k žádnému požadavku na trvalé výjimky, menší požadavky byly stanoveny v přechodných obdobích. Přístupová jednání byla zahájena v červnu 1970 vládou pravého středu a ukončena v lednu 1972. Dánské požadavky byly řešeny prostřednictvím bilaterálních dohod o volném obchodu s EFTA, požadovalo se zachování cen potravin na domácím trhu. Citlivými tématy se staly welfare, sociální zákonodárství a nabývání majetku cizinci (Schleswig).

1.2 Druhé rozšíření – Řecko (1981)

1.2.1 Řecko

Řecko bylo charakteristické nestabilním státem, citlivým vůči vnějším externalitám, zároveň bylo politicky i ekonomicky velmi slabé, vyznačuje se vnitřní politickou polarizací a občasnými intervencemi armády do politiky. V roce 1961 uzavřelo asociační dohody s EHS, hlavním důvodem byl politický aspekt – ekonomická pomoc. Řecko si od členství slibovalo volný přístup pro zemědělský export, finanční podporu pro ekonomický rozvoj a atraktivitu pro zahraniční investice. Cílem asociační dohody měla být harmonizace zemědělské politiky, vytvoření celí unie, poskytnutí půjček, které povedou k restrukturalizaci řeckého průmyslu. V letech 1967-1974 panoval v Řecku autoritativní režim a došlo ke zmrazení asociační dohody. V červnu 1975 podalo žádost o členství v ES. Motivací představoval ekonomický rozvoj, posílení pozice vůči Turecku (kyperská krize) a odstup od USA. Komise vznesla v lednu 1976 stanovisko, které obsahovalo výhrady k ekonomické připravenosti Řecka na vstup do ES, politické výhrady k problému s Kyprem a obavy z narušení integrace, bylo navrženo přechodné předvstupní období bez časové specifikace. Členské země měly rozdílné názory na vstup Řecka. Přístupová vyjednávání byla zahájena v červenci 1976 a skončila v květnu 1979, přístupovou smlouvu podepsalo v květnu 1979 a do ES vstoupilo 1. ledna 1981. Odpor proti členství zaujímal až do poloviny 80. let socialisté (PASOK) a komunisté (KKE). Řecku byly poskytnuty finanční dotace a legislativní úlevy. Z důvodu vstupu Řecka byla blokována přístupová jednání s Portugalskem a Španělskem, zásadní dopad měl vstup na řeckou vnitřní politiku i zahraniční a mezinárodní pozici. Řecko blokuje vstup Makedonie do EU i do NATO.

1.3 Třetí rozšíření – Španělsko, Portugalsko (1986)

Od roku 1938 bylo Španělsko řízeno autoritativním režimem Franca, který byl negativistický k evropské integraci. V roce 1975 začal přechod k demokracii, který v roce 1977 završily demokratické volby. V červenci pak byla podána žádost o členství v ES. Španělsko mělo obavy z rychlejšího vstupu Řecka a Portugalska, dalšími důvody žádosti o vstup byla potřeba ekonomické modernizace a liberalizace. V listopadu 1978 stanovila komise překážky vstupu, přístupová vyjednávání, která probíhala v letech 1978-1985, byla komplikovaná a zdlouhavá. Problémové oblasti představovalo zemědělství, průmysl, rybolov, volný pohyb pracovních sil, finanční a rozpočtové otázky. Vstup do NATO (1982) měl představovat zvýhodňující faktor přijetí do ES. Došlo také k výrazné restrukturalizaci španělského průmyslu. Španělsko provedlo vlastní reformy: zemědělské politiky, ukončilo blokády Gibraltaru a přijalo nové finanční nástroje. 12. 6. 1985 podepsalo přístupovou smlouvu a do ES vstoupilo od 1. 1. 1986.

V Portugalsku se roku 1974 změnil autoritativní režim v demokratický. Pro stát se slabou ekonomikou a slabým průmyslovým rozvojem byla důležitá organizace EFTA. Žádost o členství byla podána již v roce 1962, ale byla zamítnuta kvůli nízké ekonomické úrovni, autoritářské povaze režimu a koloniální politice. Portugalsko čerpalo ze členství v EFTA, stávalo se zemí více evropskou s

obchodními vazbami a růstem ekonomiky. Po volbách v roce 1976 vstoupilo Portugalsko do Rady Evropy (důkaz demokratizace) a žádost o vstup do ES byla podána v březnu 1978. Přístupová vyjednávání probíhala v letech 1978-1985. Vstup provázely vnitropolitické problémy jako obavy z dopadu členství, uvnitř státu byl nejednotný postoj, občanská společnost a zájmové skupiny neprojevovaly o proces příliš zájem. Portugalsko mělo řadu konfliktů se Španělskem, až dubnu 1984 vznikla smlouva o vzájemné podpoře během aplikace přechodných období.

V porovnání s předchozími rozšířeními Španělsko a Portugalsko nepůsobili jako politická brzda další integrace. Členství přineslo nový geopolitický rozměr ve vazbách na Afriku a Latinskou Ameriku.

1.4 Čtvrté rozšíření - Rakousko, Švédsko, Finsko (1995)

K 1. 1. 1995 mělo do EU vstoupit Rakousko, Švédsko, Finsko a Norsko, které ovšem vstup v referendu odmítlo. Teoreticky součástí této vlny mělo být i Švýcarsko, které ale kvůli nesouhlasu občanů nezačalo ani vyjednávat (Kaniok IN Fiala, Pitrová, 2001).

Vstup těchto států byl zjednodušen existující spoluprací mezi EFTA a ES od 60. let. Všechny kandidující státy byly zakládajícími členy EFTA. S výjimkou Finska, které se mohlo plnoprávným členem stát až v roce 1986. Tato spolupráce byla završena vznikem EHP v roce 1994. Založení Evropského hospodářského prostoru (EHP) vyžadovalo přijetí valné části legislativy Společenství. Následný vstup do EU byl do jisté míry pouze formalitou a vstupní jednání probíhala velmi lehce.

Vstup těchto zemí byl umožněn až s koncem bipolárního rozdělení světa. Rakousko a Švédsko se za doby studené války snažily zaujmout geopolitickou pozici mostu mezi východní a západní Evropou. Finsko bylo částečně svázáno se Sovětským svazem, a všechny své integrační kroky směrem na západ muselo kompenzovat obdobnými dohodami se státy Východního bloku.

Všechny tyto státy ve větší či menší míře lpí na svém statutu neutrality. Neutralita vzhledem k rozvíjejícímu se pilíři společné zahraniční a bezpečnostní politiky v 90. letech byla velmi diskutovanou oblastí, největší problémy s přijetím principů měli Rakušané. Konečným důsledkem bylo omezení jejich účasti pouze na humanitární a mírové operace.

V případě Švédska se vstup do jisté míry stal ekonomickou nutností. Na začátku 90. let došlo k útlumu zahraničního obchodu se Spojenými státy a v souvislosti s probíhající ekonomickou recesí se Švédsko snažilo prohloubit a zintenzivnit vztahy s EU. Tento faktor byl ještě důležitější u Finska. Jeho výrazná spolupráce se Sovětským svazem, který po svém rozpadu přestal být adekvátním obchodním partnerem, donutila Finsko přeorientovat se na zvýšení obchodní výměny se západem. Navíc počátek 90. let je dobou, kdy se Společenství konečně podařilo, především díky iniciativě Delorsovy komise, dokončit společný trh s jeho všemi ekonomickými benefity. Proto další setrvání mimo jednotný trh přinášelo pro tyto země zvyšující se ztráty.

Další motivací Finska pro vstup byla jeho poloha na okraji Evropy. Vstup do EU znamenal pro tuto zemi i bezpečnostní zajištění vzhledem k sousedství s nepředvídatelným Ruskem, které v této době procházelo chaotickým vývojem (Kaniok in Fiala, Pitrová 2001) Zároveň Finsko představuje stejně jako Řecko pro EU významného geopolitického spojence.

Vstup této skupiny států pro EU neznamenal významné zatížení či pozastavení integračního procesu. Všechny státy již měly zkušenosti s mezinárodní spoluprací v rámci EFTA, jde také o státy, které se staly výhradně přispěvateli do rozpočtu. Na rozdíl od Východního rozšíření vstup těchto zemí nebyl pro evropský rozpočet žádnou finanční zátěží.

Vstupní jednání trvala relativně krátkou dobu. Hlavními diskutovanými otázkami v případě Skandinávie byla definování zón arktického zemědělství, udělení výjimek například na prohibici alkoholu či povolení žvýkacího tabáku Snuss. Vstup těchto států znamenal akcentování problematiky životního prostředí a ekologické dopady nerespektují národní hranice v rámci EU. Jediným členským státem, který se stavěl proti vstupu Rakouska, Švédska a Norska bylo Španělsko. Důvodem byla jeho nespokojenost s nastavením rybolovných kvót (Kaniok in Fiala, Pitrová 2001).

Norsko, které se nakonec nestalo součástí EU, odmítlo vstup již v roce 1972, kdy se mělo stát součástí prvního „západního“ rozšíření. V 90. letech byl klíčovou vyjednávací oblastí rybolov. Dosažené kompromisy zcela neuspokojily norskou veřejnost, i vzhledem k tomu, že vše co bylo dojednáno, více méně bylo možné dosáhnout i v rámci EFTY, a tak v referendu vstup odmítla. Proti vstupu hlasovala 52 % občanů. Výsledek byl neúspěšný, přestože se konalo až jako v poslední ze Skandinávských zemí. Spoléhalo se na to, že mohl zapůsobit dominový efekt a pod vlivem schválení vstupu v okolních státech by i norská veřejnost mohla souhlasit se vstupem (Kaniok in Fiala, Pitrová 2001).

1.5 Páté a šesté rozšíření (2004, resp. 2007)

Východní rozšiřování se diametrálně odlišovalo od předchozích rozšiřování. Na počátku 90. let nastala v Evropě zcela nová, neočekávaná situace, na kterou EU nebyla plně připravena. Transformující se státy vyvíjely nátlak na Společenství, aby jim byl zaručen budoucí vstup. EU s touto variantou přímo nepočítala, ale vzhledem ke geopolitické důležitosti region střední a východní Evropy (SVE), a také vědomí mravní povinnosti pomoci s nastolením demokratického fungování států, přistoupila k sepsání asociačních dohod druhé generace. Dalšími důvody pro snahu o stabilizaci tohoto regionu prostřednictvím prohloubení vzájemné spolupráce byly bezpečnostní hrozby plynoucí především z migrace či politické nestability místních státních zřízení. Nic méně kroky, které EU činila, byly dosti nesystematické a přesnější kritéria pro přiblížení vstupu byla stanovena až v Kodani 1993. Za první východní rozšíření je možno považovat již sjednocení Východního a Západního Německa v roce 1990.

Pro Východní rozšiřování musela být pozměněna tzv. klasická metoda rozšiřování, aplikována na vstup předchozích států. Nejvýznamnější odlišnosti se týkaly financování předvstupní pomoci. Dříve bylo obvyklé, že stát se připravoval na vstup na vlastní náklady. Pro Východní rozšíření, ale státům byly poskytovány finance pro úspěšné pokroky v transformaci k tržní ekonomice prostřednictvím PHARE a Evropské investiční banky. Rozdílem bylo také opakované vydávání AVIS evropské Komise. V dřívějších případech se vyjadřovanou pouze jednou, upozornila Radu EU na nedostatky kandidáta, tentokrát ovšem hodnotila pokroky transformace jak politické tak ekonomické opakovaně. Komise se také prvně situovala do nové role - obhájce tohoto rozšíření.

Všeobecně rozšiřování musí být zvýhodněné pro všechny zúčastněné. Pro kandidáty byl dostatečným ziskem samotný vstup do EU, pro členské státy hraničící s prostorem SVE se objevily výrazné exportní příležitosti, státům jižní Evropy, zemědělsky zaměřeným, byl vstup nových států kompenzován omezením přímých plateb na zemědělské komodity pro nově vstupující státy SVE. Bylo jasné, že toto rozšíření bude nejpočetnější v historii ES/EU. Vznikl tak tedy výrazný tlak na reformu institucí, to zejména v pohledu počtu zástupců jednotlivých zemí, tak proporcionalnímu vyrovnání malých a velkých zemí. Vše mělo být vyřešeno před Východním rozšířením. Nalezení konsenzu bylo ovšem velmi náročné a nedařilo se prosadit přijetí Ústavní smlouvy.

Strategie provedení Východního rozšíření, nebyla po dlouhou dobu zcela jasná. Skupina potenciálních kandidujících států byla početná a kapacity EU omezené. Amsterdamská smlouva stanovovala limity, kolik států může být přijato. Nejprve byla zvolena strategie vln, postupné přijetí nejnepříjemnější a

nejpřípravenějších skupin kandidátů. V roce 1997 byla stanovena tzv. Lucemburská skupina, která čítala 6 států – Kypr, Slovinsko, Českou republiku, Polsko, Maďarsko, a Estonsko. Její součástí nebylo Slovensko, z důvodu nedostatků Mečiarova režimu a Malta, která sama zmrazila přístupová jednání. Ovšem strategie vln byla shledána za nevyhovující, a proto se přešlo ke strategii regaty, kdy státy byly postaveny na stejnou startovní pozici, a přijaty měli být ty, které docílí největšího pokroku. Nakonec byla vytvořena v roce 2001 tzv. Helsinská skupina. Mimo maximalistickou variantu rozšíření zůstalo Rumunsko a Bulharsko. Již v roce 2002 byla uzavřena přístupová jednání na summitu v Kodani, poslední kapitoly byly uzavírány právě zde. Rumunsku a Bulharsku byl přislíben vstup v přesně daném horizontu roků 2007 či 2008. 1. 5. 2004 se EU rozrostla o 10 nových členů.

Nejvýznamnějším hráčem této skupiny ve vyjednáváních bylo Polsko, vzhledem ke své velikosti, mělo největší manévrovací prostor pro prosazení svých zájmů při předvstupních jednáních. Zásadní vyjednávací oblastí pro Polsko bylo zemědělství, jehož financování po vstupu zemí SVE mělo doznat výrazných změn. Ze strany Společenství byla nejproblematictější vysoká flexibilita mobility polské pracovní síly, došlo tedy ke stanovení přechodného období pro pohyb pracovních síly. Dalším problémem Polska nejen v evropském, ale i národním měřítku jsou důsledky transformace.

U řady zemí SVE se klíčovou otázkou stala jaderná energetika. Jaderné elektrárny tzv. černobylského typu, musely být kvůli nedostatečným bezpečnostním charakteristikám v krátkodobém horizontu uzavřeny. To se týkalo bulharského Kozloduje i litevské, respektive pobaltské Ingaliny. I v přístupových jednáních ČR byl vstup dočasně blokován negativním postojem rakouské strany k jaderné elektrárně Temelín. Situace byla odblokována tzv. Melckým procesem. ČR se zavázala k nadstandardnímu informování Rakouska. Jednu z nejlepších výchozích pozic z této skupiny států mělo Maďarsko. Již před pádem komunismu zde existovalo soukromé vlastnictví, většina zahraniční investic v 90. letech směřovala právě do této země. Vstup této země byl více méně bezproblémový.

Estonsko jako jediné z pobaltských zemí bylo součástí Lucemburské skupiny. K začlenění do EU ale veřejnost zaujímal opatrnější postoj. Z celé skupiny SVE byl právě tento stát nejvíce euroskeptickým. Estonská měna byla silně provázána s německou markou, proto bylo zvažováno přijetí eura již v době, kdy nahradilo v mezinárodním finančním systému německou marku. Velkým problémem, stejně jako v sousedním Lotyšsku byla výrazná ruská menšina a její diskriminace.

Zcela odlišnou výchozí situace z této skupiny rozšíření měla Malta a Kypr. Na počátku 90. let již byly plně etablovány v západních strukturách. Zároveň byly výrazně ekonomičtější vyspělejší. Obě země jsou ekonomikami zaměřenými téměř výhradně na turismus. V případě Malty sehrávala důležitost i její status neutrality. Místní společnost je ostře rozdělena na dva tábory. Zatímco pravice je proevropsky orientována, levice se snažila co nejvíce zamezit vstupu. U Kypru je neviditelnější problematikou jeho rozdělení na tureckou a řeckou část. Cílem EU byl vstup celého kompaktního ostrova, ale Annanův plán, které byl sestaven k jeho sjednocení, nebyl akceptovaný.

Druhé východní rozšíření se odehrálo k 1. 1. 2007. Přijato bylo Bulharsko a Rumunsku, tedy státy vyčleněné z Helsinské skupiny. Téměř po celé 90. léta se zde neděly žádné transformační kroky. Z ekonomického hlediska na tom bylo lépe Bulharsko, ale muselo se potýkat ve větší míře s korupcí, což na konec vyústilo až v nutnost navrácení části poskytnutých financí EU. Velkým problémem zde i v Rumunsku je ostraha východní hranice společenství. V případě Rumunska byla kritizována evropská Komise za vydání souhlasného stanoviska se započatím vyjednávání, i přes evidentní zaostalost země. Jako největší problém země byla shledána nedostatečná úprava legislativy i značná fragmentace zemědělské půdy. Pro její efektivnější využití by bylo výhodnější její reprivatizování a zcelení.

POUŽITÁ LITERATURA

Publikace:

- Akt o všeobecných a přímých volbách poslanců Evropského parlamentu.
- Barták K. (1999): *Průvodce evropskou unií*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 88s. ISBN 80-85865-74-6.
- Burdek, L. (2010): *Evropské právo, základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy*. Ostrava: Sagit.
- Cabada, L. - Hloušek, V. (2009): Volby do EP 2009 jako další z projevů slabé evropeizace politických stran (nejen) ve Středovýchodní Evropě. In *Eurovolby 2009: prostor pro evropeizaci politických stran ve středovýchodní Evropě?*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 33-40.
- Evropská komise (2009): *Váš průvodce Lisabonskou smlouvou*. Brusel: Úřad pro publikace Evropské unie.
- Fiala, P. – Pitrová, M. (2003a): *Evropská unie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 743s. ISBN 80-7325-015-2.
- Fiala P. - Pitrová M. (2001): *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU. ISBN 80-210-2645-6.
- *Glosář: instituce, politiky a rozšiřování Evropské unie*. 2. vyd. Praha: Informační centrum Evropské unie, 2004. ISBN 8023924516.
- Had, M. - Urban, L. (2000): *Evropská společenství: první pilíř Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 149 s. ISBN 80-85864-38-X.
- Kaniok P. (2001): 4. rozšíření Rakousko, Finsko, Švédsko IN *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU. ISBN 80-210-2645-6.
- Křepelka, F. et al. (2010): *Právo Evropské unie. Multimediální učební text pro studenty bakalářských programů*. Brno: Masarykova univerzita.
- Mikleščík A., Vošahlík J. (1997): *Malá encyklopedie Evropské Unie*, z originálu EU – ABC. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 256 stran. ISBN 80-85864-34-7.
- SEU: ÚZ č. 764 - *Evropské právo – základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy*. Ostrava: Sagit, 200 s.
- Smlouva o ES
- Smlouva o EHS
- Sychra Z.: *Rozšiřování ES/EU*, studijní materiály předmětu Rozšiřování ES/ EU EVS 103
- Šaradín, P. (2007): Evropské volby: vznik a vývoj teorií voleb druhého řádu. In *Evropské volby v postkomunistických zemích*. Olomouc: Periplum. s. 9-26.
- Westlake, M. (1994): *A modern Guide to the European Parliament*. London: Pinter.

- Zbíral, R. (2007): *Institucionální rámec Evropské unie: právně-politologický pohled*. Praha: Linde.

Intenetové zdroje:

- Brian, Simson. Doprava a cestovní ruch (TRAN) : Představení a pravomoce, dostupné online: <<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=TRAN>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Carmen, Fraga, Estévez. Výbor pro rybolov (PECH) : Představení a pravomoce, dostupné online: <<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=PECH>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- CzechTrade. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2011, 01.02.2006 [cit. 2011-03-13]. COREPER - Výbor stálých zástupců členských zemí při EU . Dostupné na www: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/instituce-eu/coreper-vybor-stalych-zastupcu-clenskych/1000723/6095/>>.
- ČSSD, 2011. Česká strana sociálně demokratická. *Tisková zpráva – Po nových informacích v kauze tunelování českého předsednictví musí ministr Alexandr Vondra rezignovat*. Zveřejněné dne: 17. 2. 2011. [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/po-novych-informacich-v-kauze-tunelovani-ceskeho-predsednictvi-musi-ministr-alexandr-vondra-rezignovat>>.
- DEVE infokit 2009, dostupné online: <<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200909/20090921ATT60971/20090921ATT60971CS.pdf>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Doris, Pack. Kultura a vzdělávání (CULT) : Představení a pravomoce, dostupné online: <<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=CULT>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- EB69.2_fiche.CZ_CZ.pdf, dostupné online: <http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/EB69.2_Europeans_elections2009/EB69.2_ficheCZ_CZ.pdf>.
- Élections européennes 1979, dostupná online: <<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-1979.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Élections européennes 1984, dostupná online: <<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-1984.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Élections européennes 1989, dostupná online: <<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-1989.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Élections européennes 1994, dostupná online: <<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-1994.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Élections européennes 1999, dostupná online: <<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-1999.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Élections européennes 2004, dostupná online: <<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-2004.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.

- Élections européennes 2009, dostupná online:
<<http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-2009.htm>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- EU, 2011a. *EURÓPSKA ÚNIA – Euro Encyklopédia - Orgány a inštitúcie – Inštitúcie - Predsedníctvo*. www.EUROPSKAUNIA.sk, (c) 2006 – 2011 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na [www](http://www.europskaunia.sk/echo0): <<http://www.europskaunia.sk/echo0>>.
- EU-Media, s.r.o. EurActiv : Vaše internetová brána do Evropy [online]. 20.12.2005 [cit. 2011-03-13]. Čím se zabývá koordinace hospodářské politiky EU?. Dostupné na [www](http://www.euractiv.cz/cl/24/2235/Cim-se-zabyva-koordinace-hospodarske-politiky-EU-): <<http://www.euractiv.cz/cl/24/2235/Cim-se-zabyva-koordinace-hospodarske-politiky-EU->>. ISSN 1803-2486.
- EU2009.CZ, 2010a. ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ EVROPSKÉ UNIE – Co je to předsednictví v Radě EU. Vláda ČR © 2009 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/what-is-the-eu-council-presidency/co-je-to-predsednictvi-v-rade-eu-503/>>.
- EU2009.CZ, 2010b. ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ EVROPSKÉ UNIE – Úvodní slovo předsedy vlády ČR Mirka Topolánka z 1. 12. 2008. Vláda ČR © 2009 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/ceske-predsednictvi-4013/>>.
- EU2009.CZ, 2010c. ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ EVROPSKÉ UNIE – Pracovní program a priority ČR během předsednictví. Vláda ČR © 2009 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/ceske-predsednictvi-4013/>>.
- EU2009.CZ, 2010d. ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ EVROPSKÉ UNIE – Pracovní program českého předsednictví. Evropa bez bariér. Vláda ČR © 2009 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné ve formátu PDF na [www](http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/ceske-predsednictvi-4013/): <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/ceske-predsednictvi-4013/>>.
- EU2009.CZ, 2010a. ČESKÉ PŘEDSEDNICTVÍ EVROPSKÉ UNIE – Co je to předsednictví v Radě EU. Vláda ČR © 2009 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na [www](http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/what-is-the-eu-council-presidency/co-je-to-predsednictvi-v-rade-eu-503/): <<http://www.eu2009.cz/cz/czech-presidency/what-is-the-eu-council-presidency/co-je-to-predsednictvi-v-rade-eu-503/>>.
- Euraktiv. *Summit EU kývl na „Klausovu“ výjimku z Lisabonské smlouvy*. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na [www](http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/summit-eu-kyvl-na-klausovu-vyjimku-z-lisabonske-smlouvy-006684): <<http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/summit-eu-kyvl-na-klausovu-vyjimku-z-lisabonske-smlouvy-006684>>.
- Evropa. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na [www](http://europa.eu/lisbon_treaty/faq/index_cs.htm): <http://europa.eu/lisbon_treaty/faq/index_cs.htm>.
- EuroParlTV: Jak funguje EU: Parlamentní výbory - evropská demokracie v akci, dostupné online: <<http://www.europartv.europa.eu/cs/discover-parliament/player.aspx?pid=9cc7bd1d-2468-4729-a618-1270347121df.>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- EuroParlTV: Jak funguje EU: Parlamentní výbory - evropská demokracie v akci, dostupné online: <<http://www.europartv.europa.eu/cs/discover-parliament/player.aspx?pid=9cc7bd1d-2468-4729-a618-1270347121df.>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Euroskop. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na [www](http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf): <http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf>.
- Euroskop.cz: Evropský parlament, dostupné online: <<http://www.euroskop.cz/92/sekce/zakladni-informace/>>. Citováno dne 3. 3. 2011.

- Euroskop.cz: Výbory Evropského parlamentu, dostupné online:
<<http://www.euroskop.cz/8468/2306/clanek/memo-vybory-evropskeho-parlamentu>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Euroskop.cz: Pravomoce Evropského parlamentu, dostupné online:
<<http://www.euroskop.cz/93/sekce/pravomoci-evropskeho-parlamentu/>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Euroskop.cz - Výbory a delegace EP, dostupné online:<<http://www.euroskop.cz/94/sekce/vybory-a-delegace-ep>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Euroskop.cz, dostupné online: < <http://www.euroskop.cz/92/sekce/zakladni-informace/>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Eurovolby 2009 a vaše volební právo, dostupná online:
<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=CS&type=IMPRESS&reference=20070927STO10902&secondRef=0>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Evropská komise. Europa: Portál Evropské unie [online]. 2011 [cit. 2011-03-13]. Rada Evropské unie. Dostupné na www: <http://europa.eu/institutions/inst/index_cs.htm#top>.
- Evropský parlament. *Informační kancelář v ČR*. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na <<http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/lisbontreaty/lisbon-ratification.html>>.
- Evropské volby v roce 2009, dostupná online:
<<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=40&refreshCache=yes&language=cs&pageRank=15>>. Citováno dne 9. 2. 2011.
- Finanční, hospodářská a sociální krize (CRIS) : Představení a pravomoce, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/homeCom.do?language=CS&body=CRIS>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Gabriele, Albertini. Zahraniční věci (AFET): Představení a pravomoce, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=AFET>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Hospodářství a měna (ECON): Představení a pravomoce, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=ECON>>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- IDNES.CZ 2009a. IDnes.cz/Zprávy – Česko vyhovělo Bulharům, z bruselské plastiky zmizel turecký záchod. IDNES 1999 – 2011. Zveřejněné dne: 20. 1. 2009 v 7:38 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na WWW:<http://zpravy.idnes.cz/cesko-vyhovelo-bulharum-z-bruselske-plastiky-zmizel-turecky-zachod-1ia-/zahranicni.asp?c=A090120_073855_zahranicni_jte>.
- IDNES.CZ 2009b. IDnes.cz/Zprávy – Klaus jmenoval Fischera, nový premiér slíbil „vládu tvrdé práce“. IDNES 1999 – 2011. Zveřejněné dne: 9. 4. 2009 v 14:05 [on-line]. [13. 3. 2011]. Dostupné na WWW:<http://zpravy.idnes.cz/klaus-jmenoval-fischera-novy-premier-slibil-vladu-tvrde-prace-p6s-/domaci.asp?c=A090409_130639_domaci_nel>.
- Klaus-Heiner, Lehne. Právní záležitosti (JURI) : Představení a pravomoce, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=JURI>>. Citováno dne 3. 3. 2011.

- Lisabonská smlouva. [on-line] Citováno 3/2011.
Dostupné na <http://europa.eu/lisbon_treaty/index_cs.htm>.
- Luigi de Magistris. Rozpočtová kontrola (CONT) : Představení a pravomoci, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=CONT>>.
Citováno dne 3. 3. 2011.
- MAREK 2009. Marek, Jaromír – Táborská, Marika 2009. Český rozhlas - Česká mise kvůli dodávkám plynu skončila úspěšně – Rusko slíbilo otevřít kohoutky. Český rozhlas © 2011.
Zveřejněné dne: 11. 1. 2009 v 17:22 [on-line]. [13. 3. 2011].
Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/ekonomika/_zprava/534369>.
- NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na
www: <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=63966&pos=3&cnt=8&typ=result>>.
- Občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci (LIBE) : Představení a pravomoce, dostupné
online:<[http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=L
IBE](http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=LIBE)>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Parlamentní výbory, dostupné online:
<[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=5&language
e=CS](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=5&language=CS)>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Parlamentní výbory 2009-2011, dostupné online:
<<http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/whoiswho/committees.html>>. Citováno dne 3. 3.
2011.
- Politické skupiny, dostupné on-line:
<[http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=4&language
e=C](http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=45&pageRank=4&language=C)>. Citováno dne 8. 3. 2011
- Portál veřejné správy České republiky, dostupná online:
<[http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_841
1_1=62/2003&PC_8411_ps=10#10821](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_1_1=62/2003&PC_8411_ps=10#10821)>. Citováno dne 9.2.2011.
- Průmysl, výzkum a energetika (ITRE) : Představení a pravomoce, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=ITRE>>.
Citováno dne 3. 3. 2011.
- Průmysl, výzkum a energetika (ITRE) : Představení a pravomoce, dostupné online:
<<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=ITRE>>.
Citováno dne 3. 3. 2011.
- Přístup k právu Evropské unie EUR – lex. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na www:
<http://eur-lex.europa.eu/cs/droit_communautaire/union_europeenne.gif>.
- Rada Evropské unie. Consilium: Rada Evropské unie [online]. 2011 [cit. 2011-03-13]. Dostupné
na www: <<http://www.consilium.europa.eu/showpage.aspx?lang=cs>>.
- Vítejte v Evropském parlamentu, dostupné on-line:
<<http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=146&language=cs>>.
Citováno dne 4. 3. 2011

- Vláda České republiky. *Jednání vlády*. [on-line] Citováno 3/2011. Dostupné na [www: <http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/search.cs?SearchView&Query=%28FIELD%20resnummaster=1367%29&SearchOrder=4>](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/search.cs?SearchView&Query=%28FIELD%20resnummaster=1367%29&SearchOrder=4).
- Výbor pro regionální rozvoj (REGI) : Představení a pravomoce, dostupné online: <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/presCom.do?language=CS&body=REGI>. Citováno dne 3. 3. 2011.
- Výbory: Seznam, dostupné on-line: <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/committeesList.do?language=CS>. Citováno dne 3. 3. 2011.

DEBATY

Témata

Evropská legislativa

Současná podoba a vývoj Schengenského prostoru

Rozšiřování EU a Politika Sousedství

Evropský sociální fond (ESF)

Zjednodušení a reforma společné zemědělské politiky

Aktivita EU v boji proti změně klimatu

Ekonomická stabilita zemí EU a eurozóny

Příprava navigačního systému GALILEO

Role EU v procesu politických změn v arabském světě

Moderátoři

Vanda Dolínková, Tereza Stehlíková

Denisa Čepová, Zuzana Vláčilová

Veronika Košťálová, Pavla Vodová

Milan Poláček, Martin Štvrtecký

Michael Bajgart, Jan Polách

Michael Cestr, Barbora Tomková

Lucie Dvořáková, Monika Franková

Marek Hanzl, Miroslav Minář

Kateřina Mrázková, Kateřina Procházková

Moderátoři jednotlivých debat připravili ke svému tématu stručný hand-out jako úvod do problematiky a připojili k němu několik konkrétních otázek a postřehů do diskuze. Jednotlivé hand-outy si ještě před odjezdem na exkurzi přečtěte, zkuste se zamyslet nad položenými otázkami a ke každému tématu také vytvořte jednu vlastní otázku, postřeh či komentář.

EVROPSKÁ LEGISLATIVA

Vanda Dolínková, Tereza Stehlíková (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

1

Evropskou legislativu můžeme rozdělit na dvě části, a to primární a sekundární právo. **Primární právo** tvoří rámcové smlouvy, například Amsterodamská smlouva, Lisabonská smlouva nebo Smlouva o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli. Úpravou konkrétních politik se pak zabývá **právo sekundární**.

Tvorba legislativy Evropské unie je dlouhodobým procesem, do kterého zasahuje mnoho faktorů. Právo předkládání návrhu má výhradně **Evropská komise** (Evropský parlament může Komisi pouze požádat o předložení vhodného návrhu, pokud je přesvědčen, že je to zapotřebí. Komise se ovšem touto žádostí řídit nemusí.) V minulosti byla funkce Parlamentu pouze poradní a o schválení zákonů rozhodovaly pouze členské státy, tedy **Rada EU**. Lisabonská smlouva z 1. 12. 2009 přičkla **Evropskému parlamentu** mnohem větší pravomoci. Komise je tedy dnes povinna předložit svůj návrh společně Radě i Parlamentu, protože jejich rozhodnutí mají stejnou váhu. Návrh musí schválit obě tyto instituce, pokud by jedna nesouhlasila, nebude návrh přijat.

Třemi hlavními postupy při schvalování návrhů evropských zákonů jsou „*Spolurozhodování*“, „*Souhlas*“ a „*Konzultace*“. Vždy musí být v konkrétním článku smlouvy nazvaném jako „právní základ“ uvedeno, jakým z těchto postupů se bude evropský zákon schvalovat.

Prvním postupem je „**Spolurozhodování**“. Tento postup má tři čtení a používá se převážně při schvalování zákonů EU. Schvalují je dvě instituce rovným dílem, a to Evropský Parlament a Rada EU. V případě, že se Rada a Parlament nemohou na návrhu dohodnout, je návrh předložen tzv. „smírčímu výboru“, který je tvořen stejným počtem zástupců Rady a Parlamentu (3. čtení). Pokud se v tomto „dohodovacím řízení“ dosáhne shody, je návrh znovu odeslán Radě a Parlamentu ke konečnému schválení. V EU ke třetímu čtení dochází už jen výjimečně, většinou se instituce dohodnou již v prvním nebo druhém čtení.

Druhým postupem je „**Souhlas**“. V tomto postupu si Rada musí nejprve vyžádat souhlas Parlamentu. Tento postup se používá při dohodách s jinými státy nebo při jednáních o vstupu dalších států do EU.

Třetím postupem je „**Konzultace**“. Tento postup se nejčastěji využívá v oblastech jako je zemědělství, daně a hospodářská soutěž. Komise podá návrh, o něm následně konzultují Rada, Parlament, Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Parlament může návrh buď přijmout, zamítnout nebo požádat o změny. Pokud Parlament požádá o změny, Komise je zváží a všechny přijaté změny pošle ke schválení Radě. Rada buď pozměněný návrh schválí, nebo také dodá změny a pošle zpět Komisi.

[5] [7] [9]

2

Možnost prosazení určitých legislativních kroků má prakticky kdokoli, a to formou tzv. **veřejných konzultací (diskuzí)**. Veřejné konzultace předcházejí přijetí každého předpisu. Zde se mohou všichni aktéři k záměru právní úpravy vyjádřit. Komise poté každou konzultaci vyhodnotí a navrhne úpravy. O těchto úpravách pak jednájí členské státy v Radě EU a většinou také poslanci v Evropském parlamentu. Veřejné diskuze startují tzv. *Zelené knihy*, které Evropská komise vydává již od roku 1985. V první části knihy popisují stav určité problematiky a navrhují řešení. Do veřejných diskuzí se může formou připomínek zapojit kdokoli. ^{[1], [8]}

Příklady některých probíhajících veřejných konzultací: ^[4]

14. 2. – 10. 4. 2011	Konzultace zúčastněných stran o postoji EU pro konferenci OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012
22. 2. – 19. 4. 2011	Zdanění finančního sektoru
1. 12. 2010 – 31. 5. 2011	Zelená kniha o budoucnosti DPH

Z Lisabonské smlouvy také vyplývá, že díky tzv. **občanské iniciativě** může jeden milion občanů z většího počtu členských států vyzvat Komisi, aby předložila určitý návrh. Toto nařízení bylo Radou přijato 16. února 2011 a je platné od roku 2012.

Lisabonská smlouva dále přináší nový hlasovací systém v Radě ministrů, a to tzv. **hlasování kvalifikovanou většinou**. Rozhodnutí Rady bude muset být schváleno 55 % členských států (15 z 27), které představují nejméně 65 % obyvatel EU. Tento systém hlasování se bude v Evropské unii uplatňovat do roku 2014. Do roku 2017 může ještě členský stát požádat o hlasování podle smlouvy z Nice.

Systém hlasování podle smlouvy z Nice (systém **hlasování trojí většinou**) spočívá v přidělení určitého počtu hlasů státům podle velikosti území. Podle tohoto kritéria má například Francie, Itálie, Německo a Velká Británie 29 hlasů, Polsko a Španělsko 27 hlasů, Česká republika 12 hlasů, Malta 3 hlasy a podobně. Celkem je tedy mezi státy rozděleno 345 hlasů a pro schválení určitého zákona je potřeba 255 hlasů. Součet počtu obyvatel zemí, které s návrhem souhlasí, musí představovat nejméně 62 % celkové populace EU. ^[6]

3

Příklady legislativních dokumentů přijatých na počátku roku 2011:

- Nařízení Komise (EU) č. 1/2011 ze dne 3. ledna 2011 o stanovení paušálních dovozních hodnot pro určení vstupní ceny některých druhů ovoce a zeleniny
- Směrnice Rady 2011/16/EU ze dne 15. února 2011 o správní spolupráci v oblasti daní a o zrušení směrnice 77/799/EHS
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 211/2011 ze dne 16. února 2011 o občanské iniciativě
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 181/2011 ze dne 16. února 2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 (Text s významem pro EHP)
- Nařízení Rady (EU) č. 204/2011 ze dne 2. března 2011 o omezujících opatřeních s ohledem na situaci v Libyi
- Nařízení Komise (EU) č. 234/2011 ze dne 10. března 2011, kterým se provádí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1331/2008, kterým se stanoví jednotné povolovací řízení pro potravinářské přídatné látky, potravinářské enzymy a látky určené k aromatizaci potravin (Text s významem pro EHP)

4

Při vstupu České republiky do EU začaly na našem území koexistovat dva systémy práva – *právo národní* a právo vytvářené institucemi EU. Toto evropské právo se označuje jako *právo komunitární* a je nadřazeno národnímu právu. Vstupem České republiky do EU se Česká republika zavázala k zajištění slučitelnosti všech stávajících a budoucích právních předpisů s právními předpisy Evropské unie.

Vliv komunitárního práva na český právní systém je opravdu markantní, ale převážně pozitivní. Jako pozitivní vlivy bychom rozhodně zmínily například vliv na rozvoj hospodářství, kvalitu životního prostředí, ochranu práv jedince a zvyšování životní úrovně obyvatel České republiky od vstupu do EU. Česká republika byla v souvislosti se vstupem do EU nucena k vypracování celé řady norem, které ji do té doby chyběly, nebo existovaly jen ve velmi nedokonalé podobě. I z tohoto hlediska hodnotíme vliv komunitárního práva na český právní systém zcela pozitivně.

Na tom, jak evropské právo ovlivňuje národní právo České republiky, v současnosti neshledáváme nic negativního. „Vždyť i Jean Omer Marie Gabriel Monnet proklamoval, že není jiná budoucnost pro obyvatele Evropy, než Evropská unie.“ (Filip Čeládk, EPRAVO.CZ)^{[2] [3]}

Použitá literatura a zdroje

- ^[1] BusinessInfo.cz [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Možnosti ovlivnit obsah předpisů EU ze strany podnikatelů. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/unor-2011/moznosti-obsah-predpisu-eu-podnikatel/1001945/59853/>>.
- ^[2] ČELADNÍK, Filip. Epravo.cz [online]. 4.6.2009 [cit. 2011-03-10]. Pozitivní vliv práva Evropské unie na český právní řád. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pozitivni-vliv-prava-evropske-unie-na-cesky-pravni-rad-56659.html>>.
- ^[3] Europa [online]. 2010 [cit. 2011-03-10]. Kvalita komunitární a vnitrostátní legislativy z pohledu českého správního soudnictví. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/seminars/cz_camrda_cs.pdf>.
- ^[4] Evropská komise [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Konzultace. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/yourvoice/consultations/index_cs.htm>.
- ^[5] EURACTIV [online]. 2004-2011 [cit. 2011-03-08]. Vliv Evropského parlamentu na rozhodování v EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/vliv-evropskeho-parlamentu-na-rozhodovani-v-eu-000064>>.
- ^[6] Europa [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Lisabonská smlouva. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/lisbon_treaty/index_cs.htm>.
- ^[7] Europa [online]. 2010 [cit. 2011-03-08]. Rozhodování v Evropské unii. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/institutions/index_cs.htm>.
- ^[8] EUROSKOP.CZ [online]. 2005-2011 [cit. 2011-03-09]. Zelené knihy. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8913/sekce/zelene-knihy/>.legislative/>>.
- ^[9] ONDŘEJ, Krutílek; IVETA, Frízlová. EUROSKOP.CZ [online]. 2010 [cit. 2011-03-08]. Rozhodování v EU. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8896/sekce/vyvoj-rozhodovani-o-evropske->

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Který způsob hlasování v Radě ministrů je podle Vás lepší? Podle smlouvy z Nice (systém trojí většiny) nebo podle Lisabonské smlouvy (systém dvojí většiny)?
2. Jaký máte názor na možnost občanské iniciativy při prosazování právních předpisů. Má vůbec cenu?
3. Je podle vás výhodou nebo nevýhodou větší váha evropského práva než práva národního?

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

SOUČASNÁ PODOBA A VÝVOJ SCHENGENSKÉHO PROSTORU

Denisa Čepová, Zuzana Vláčilová (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

Schengenský prostor je území části Evropy, na kterém mohou osoby překračovat hranice smluvních států, aniž by musely projít hraniční kontrolou.

Schengenská dohoda: 14. června 1985 pět států – Lucembursko, Nizozemsko, Belgie, Francie a Německo – podepsaly smlouvu o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, jež je známá jako Schengenská dohoda. Cílem této dohody bylo zrušení kontrol na společných hranicích (tzv. vnitřních hranicích států) při pohybu státních příslušníků členských států Evropských společenství a usnadnění pohybu služeb a zboží. Dohoda obsahuje celkem 33 článků, které vyjmenovávají krátkodobá i dlouhodobá opatření, k jejichž provádění se signatářské státy zavázaly [Evropa 2045, 2007].

Vývoj Schengenské dohody

Dnes má dohoda význam především politický a je využívána jako nástroj k zajištění volného pohybu osob a zboží mezi členskými státy a umožnila zahájit tzv. *schengenskou spolupráci*.

Dne 19. června 1990 byla podepsána tzv. *Schengenská prováděcí úmluva*, která Schengenskou dohodu dále rozvedla a konkrétně specifikovala. Cílem této úmluvy bylo dosáhnout zrušení kontrol pohybu všech osob – nejenom státních příslušníků členských států ES – na společných hranicích a usnadnit přepravu a pohyb zboží. V současnosti je základním dokumentem Schengenské spolupráce, který byl postupně rozveden dalšími právními akty a souhrnně se označuje jako tzv. *schengenské acquis*.

Tyto dokumenty umožnily zahájení Schengenské spolupráce na mezivládní úrovni. Ačkoliv původní signatářské státy byly členy Evropských společenství, Schengenská spolupráce se uskutečňovala i mimo rámec ES. Účast byla otevřena i jiným státům, které postupně přistupovaly k Schengenské dohodě. Mezi ně patřilo Španělsko, Portugalsko, dále Rakousko s Itálií a další státy.

K 1. květnu 1999 bylo schengenské *acquis* začleněno tzv. Schengenským protokolem Amsterodamské smlouvy do institucionálního rámce EU. Což znamenalo, že schengenská spolupráce byla převedena z mezivládní úrovně na úroveň EU. V současné době jsou do schengenské spolupráce zapojeny všechny státy staré evropské „patnáctky“ s výjimkou Velké Británie a Irska, které se podílejí pouze na některých aspektech této spolupráce a nadále provádějí kontroly na všech úsecích svých státních hranic. Součástí Schengenského prostoru jsou dále již také nové členské země s výjimkou Kypru, Rumunska a Bulharska. Na základě dohody o přidružení se k Schengenskému prostoru připojily i „nečlenské“ země EU Norsko a Island a od roku 2008 i Švýcarsko [MV, 2009].

Hlavní cíl Schengenské dohody

Praktický dopad spočívá v odpadnutí povinnosti předkládat doklad totožnosti při překračování hranice mezi Schengenskými státy (tzv. vnitřní hranice). Hraniční kontroly se neprovádějí, hranice je možné překročit kdekoli a kdykoli – stále ovšem s platným dokladem totožnosti. Aby nedocházelo na vnitřních hranicích k negativním dopadům, bylo zavedeno vyrovnávací (kompenzační) opatření (tzv. schengenské *acquis*). Detailní pravidla se týkají především těchto oblastí:

- ochrana vnějších hranic
- policejní a justiční spolupráce
- vízová a konzulární spolupráce
- ochrana osobních údajů
- Schengenský informační systém

Státy tvořící Schengenský prostor

22 členských států EU: Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko.

3 nečlenské země: Island, Norsko a Švýcarsko

Postavení Dánska

Dánsko si ponechalo v rámci Evropské unie možnost volby, zda bude či nebude realizovat jakékoli nové rozhodnutí přijaté na základě *acquis*, i přesto, že je signatářem Schengenské dohody.

Postavení Irska a Velké Británie

Irsko a Velká Británie nejsou účastníky dohod, ale podle protokolu k Amsterodamské smlouvě se na některých nebo všech ustanoveních schengenského *acquis* mohou podílet, pokud pro to bude v Radě jednomyslně hlasovat všech 13 členských států, které jsou účastníky dohod, spolu s představitelem dané země (tj. Irska nebo Velké Británie). Také se podílejí na účasti v některých oblastech Schengenské spolupráce, jakou jsou například fungování SIS pro Irsko i Velkou Británii. Dále pak policejní a soudní spolupráce v trestních věcech, boj proti drogám pro Velkou Británii [EU Portál, 2007].

Vývoj Schengenského prostoru do budoucna

V průběhu března tohoto se měl Schengenský prostor rozšířit o další dva státy, Bulharsko a Rumunsko. Ministři vnitra se na zasedání v Budapešti neshodli o vstupu těchto států do Schengenského prostoru, tudíž se vstup odkládá na podzim tohoto roku, popřípadě na začátek roku dalšího.

Nejlépe současnou situaci hodnotí EUROSKOP [2010] : „*Německo zatím nesouhlasí s přistoupením Rumunska a Bulharska do zóny bez hraničních kontrol. Podobný postoj má po loňské zkušenosti s nuceným vyhošťováním rumunských Romů ze svého území také Francie. Zdrženlivě se rovněž vyjadřuje Finsko. Naopak předsednické Maďarsko patří k zastáncům rozšíření, mj. jistě také proto, že v rumunském Sedmihradsku žije skoro dvoumilionová maďarská menšina. Rumunsko je odkladem vstupu do Schengenského prostoru znepokojeno a hodlá pozastavit ratifikaci Lisabonské smlouvy a dokonce zvažuje i o vystoupení z Frankofonie.*“

Výhody a rizika Schengenského prostoru pro Českou republiku

Velkou výhodou Schengenského prostoru pro všechny členské státy je volný pohyb osob a zboží. Ještě před vstupem České republiky do Schengenského prostoru se některé státy obávaly zručně a levnější síly, proto se již před naším vstupem vybavily důmyslnou bariérou ochranných opatření (např. Rakousko a Německo). Stálým sporným bodem je spolupráce v některých otázkách justice, policie a také s problematikou ochrany dat.

Někdy i volný pohyb osob a zboží může být velká nevýhoda. Nekontrolovatelný pohyb tzv. „nežádoucích osob“ mezi ně patří např. mladí italští komunisti, němečtí neonacisté či uprchlíci hledající azyl, může v České republice zapříčinit vznik vícero menšin, o které se následně vláda musí postarat, nebo naopak naší zemi může bez sebemenších problémů opustit soudně stíhaný občan. Nekontrolovatelný pohyb zboží zase může obohatit rozmanitý český trh s drogami a dalšími návykovými látkami. Jedním z nejdiskutovanějších témat ohledně Schengenského prostoru je velký růst kriminality.

Použitá literatura a zdroje

EUROSKOP 2010. Monitoring vývoje událostí v EU 21.12.2010-20.1.2011 (<http://www.euroskop.cz/>), přístup 2011-03-07

EU POTÁL 2007:Co pro nás znamená Schengenský prostor? (<http://www.euportal.cz/>), přístup 2011-03-06

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY 2009:Zahájení a rozvoj schengenské spolupráce (<http://www.mvcr.cz/>), přístup 2011-03-06

EVROPA 2045 2007: Schengenský prostor. (<http://www.evropa2045.cz/>), přístup 2011-03-08

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Jaký máte názor na vývoj Schengenského prostoru do budoucna?
  2. Je výhodnější ho rozšiřovat nebo prohlubovat vzájemnou spolupráci mezi státy?
  3. Myslíte si, že má Schengenská dohoda vliv na vnitřní politiky států? Jak do nich zasahuje?
-

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

ROZŠIŘOVÁNÍ EU A POLITIKA SOUSEDSTVÍ

Veronika Košťálová, Pavla Vodová (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

Rozšiřování EU

Kandidátské země: Chorvatsko, Island, Makedonie, Turecko

Potenciální kandidátské země: Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Srbsko¹

Stav vyjadřování k členství u jednotlivých států

CHORVATSKO

- Nejvyšší pravděpodobnost, že vstoupí do EU jako 28. země.
- Splňující politické předpoklady: má stabilní demokratické instituce, nemá problémy s prosazováním zákona či s nerespektováním základních práv, funkční tržní ekonomika (je srovnatelná s některými členskými státy EU), nízká inflace.
- Nesplňující politické předpoklady: soudní reforma, reforma státní správy, boj proti korupci, práv menšin a návratu uprchlíků.
- Nezbytná spolupráce: soudní tribunál OSN ICTY.
- Dotace z EU: v roce 2009 dostala země 151 mil. eur, v roce 2010 mohla čerpat 154 mil. eur a v roce 2012 160 mil. eur.
- Posunutí vstupu do EU – byl předpoklad, že Chorvatsko dokončí přístupové hovory v roce 2009, ale kvůli hraničnímu sporu se Slovinskem k tomu nedošlo.
- Stanoviska vybraných eurokomisařů:
Štefan Füle – 23. března 2010 prohlásil, že Chorvatsko se sice chýlí ke konci přístupových jednání, ale „závěrečné kolečko bude tím nejtěžším.“
Olli Rehn – 14. října 2009 uvedl, že „Chorvatsko se po čtyřech letech intenzivních jednání blíží do cílové rovinky. I tak ale musí dbát zvýšeného reformního úsilí v některých oblastech, jako je především soudnictví a boj proti korupci a organizovanému zločinu. Musí také zajistit přístup ICTY k dokumentům.“²

TURECKO

- První rozhovory o členství v EU začaly v říjnu 2005.
- Negociační rámec (29. 6. 2005) – rozhodnutí a předpoklady Rady EU, doporučujeme přečíst <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>
- Argumenty proti přijetí: nejlidnatější stát v EU, vymezení geografických hranic, odlišná kultura, náboženství a hodnoty, problematika lidských práv, práv etnických a náboženských menšin, silné postavení armády a nacionalismus a nízká podpora přijetí u evropské veřejnosti.
- Řecko-turecký spor o Kypr: klíčovým bodem bylo v roce 1983 vyhlášení Severokyperské republiky na severu ostrova, byla přijata pouze Tureckem, od té doby je ostrov rozdělen na dvě části a nepodařilo se je sjednotit ani OSN; v roce 2004 se stal Kypr (řecká část) právoplatným členem EU; od té doby se vedou diskuze o vstupu Turecka do EU.³

¹ Evropa - Portál Evropské unie [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Členské země Evropské unie. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/about-eu/member-countries/index_cs.htm>.

² EurActiv [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. Vztahy EU a Chorvatska. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/vztahy-eu-a-chorvatska-000070>>.

³ EurActiv [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. Vztahy EU a Turecka. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>>.

MAKEDONIE

- V prosinci 2005 dostala země kandidátský statut.
- Splňuje politická kritéria, ale není schopná konkurovat ostatním státům EU.

ISLAND

- Požádal o členství v roce 2009.
- Největší překážky – nebyly podniknuty žádné kroky v oblasti zemědělství a rybolovu.⁴

ALBÁNIE, BOSNA A HERCEGOVINA, ČERNÁ HORA, KOSOVO, SRBSKO

- Jsou na začátku cesty k reformám potřebným pro vstup do EU.⁵

EVROPSKÁ POLITIKA SOUSEDSTVÍ (ENP)

- Vznik: březen 2003 skrze Prohlášení Evropské komise o „širší Evropě“ a zveřejnění **Strategie ENP** (European Neighbourhood Policy), která stanovuje hlavní cíle a zásady.
- Základní cíle ENP zahrnuje Evropská bezpečnostní strategie ze září 2003.
- Nyní představuje ENP prioritu EU v oblasti vnějších vztahů.
- Tato politika vznikla jako reakce na největší rozšíření Unie v roce 2004, kdy bylo připojeno 10 zemí a dalším důvodem bylo vytvořit zahraniční politiku jako celku v podobě akceschopnější Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.
- Strategie ENP je sdílení výhod rozšíření se zeměmi sousedství posilováním stability, bezpečnosti, blahobytu všech, jichž se to týká; privilegované vztahy jsou založeny na vzájemných závazcích zejména v oblastech vlády práva, dobrého vládnutí, respektu k lidským právům, včetně práv menšin, prosazování dobrých sousedských vztahů a principů tržního hospodářství a udržitelného rozvoje; jedním z cílů je i hledání společných závazků v oblasti boje proti terorismu a řešení konfliktů.

Na koho se Politika Sousedství (ne)vztahuje:

- Evropská Politika Sousedství se týká zejména těch států, které mají s Unií smluvní vztah v podobě *Dohody o partnerství a spolupráci* (PCA) – v případě zemí bývalého SSSR a *Asociačních dohod* (AA) uzavíraných v rámci Středomořského partnerství – tzv. Barcelonského procesu.
- Přizvány byly státy: Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Moldavsko, Palestinská samospráva, Sýrie, Tunisko a Ukrajina.
- Pro Bělorusko, Libyi a Sýrii nebyla ENP prozatím aktivována vzhledem k neexistenci rámcové smlouvy PCA nebo AA.
- Tato politika se netýká členů ESVO, kandidátských zemí či těch, kteří se v budoucnu mohou stát kandidáty, a Ruska; zahrnuje přímé sousedy Unie po jejím rozšíření.
- Vztah Ruska a EU funguje na bázi Strategického partnerství, které zahrnuje čtyři hlavní oblasti: ekonomika, svoboda, bezpečnost a spravedlnost, vnější bezpečnost, výzkum a vzdělání.⁶

⁴ EurActiv [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. Komise pochválila Chorvatsko a Island, kárá Srbsko a Bosnu. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/komise-pochvalila-chorvatsko-a-island-zaroven-pokarala-srbsko-a-bosnu-008097>>.

⁵ EurActiv [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. EU a západní Balkán. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>>.

⁶ Euroskop [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Evropská politika sousedství. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>>.

BARCELONSKÝ PROCES

- Barcelonský proces byl zahájen v roce 1995.
- Jedná se především o dialog mezi členskými státy EU a 12 státy z oblasti Středomoří.
- Spolupráce se zaměřuje především na politickou, hospodářskou a finanční, společenskou a kulturní oblast a od roku 2005 i na problémy spojené s migrací.
- Finanční prostředky pro Barcelonský proces jsou k dispozici v ENPI; navíc Komise podpořila Barcelonský proces od roku 1995 částkou přesahující 16 miliard eur.
- V červenci 2008 vznikla v rámci Barcelonského procesu **Unie pro Středomoří**.

VÝCHODNÍ PARTNERSTVÍ

- Vznik projektu za iniciativy Polska a Švédska.
- EU se jeho prostřednictvím snaží posílit vztahy s významným regionem především z hlediska energetické bezpečnosti.
- Zahájení Východního partnerství se stalo jednou z priorit českého předsednictví, kterou se v květnu 2009 podařilo splnit, když se v Praze sešli zástupci EU s představiteli států, jimž byla spolupráce v rámci Partnerství nabídnuta.
- Z partnerství mají profitovat státy: Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina.⁷

Princip fungování ENP

- *První bod:* Evropská komise vypracuje zprávu jednotlivých zemí, která mapuje politickou a ekonomickou situaci a stanoví priority spolupráce.
- *Druhý bod:* tato zpráva je poté předložena Radě, která rozhodne, jestli je možné postoupit k dalšímu kroku.
- *Třetí bod:* vypracování Akčního plánu, což je hlavní operační nástroj Politiky sousedství.

Financování ENP

Pro financování aktivit v rámci ENP je od počátku roku 2007 spuštěn nový finanční nástroj – European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI); v rozpočtovém období 2007–2013 bude ENPI disponovat zhruba 12 miliardami eur; Komise má rovněž v plánu vyčlenit 300 milionů eur na podporu principů dobrého vládnutí a 700 milionů eur na zřízení Sousedského investičního fondu, který by měl být použit jako podpora pro půjčky Evropské investiční banky, Evropské banky pro obnovu a rozvoj dalších finančních institucí; ENPI se vyjma účastníků ENP týká i Ruska.⁸

Český eurokomisař Štefan Füle

- narozen 24. 5. 1962 v Sokolově, český diplomat a politik
- 2003–2005 velvyslanec ČR ve Velké Británii; 2005 člen Stálé delegace ČR při NATO; 2009 kandidát funkce ministra pro evropské záležitosti ve vládě J. Fischera (nominován ČSSD)
- zabývá se otázkami politiky sousedství a rozšiřováním EU

⁷ EurActiv [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. Evropská politika sousedství. Dostupné z WWW: <<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-politika-sousedstvi-000048>>.

⁸ Euroskop [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Evropská politika sousedství. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>>.

Rozhovor:⁹

21. 10. 2010 Štefan Füle poskytl rozhovor Lidovým novinám, v němž odpovídal na aktuální otázky rozšiřování EU – **přečtěte:**

http://www.lidovky.cz/rozsirovani-eu-narazi-a-pritvrdilo-rika-cesky-eurokomisar-fule-pwr-/ln_zahranici.asp?c=A101021_094226_ln_zahranici_mtr

---

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Co si myslíte o dalším rozšiřování EU?
  2. Proč si myslíte, že největším problémem pro vstup Islandu do EU je právě rybolov a zemědělství?
  3. Jak se stavíte k problému Kypr a Turecko?
  4. Myslíte si, že politika východního partnerství přinese kýžené ovoce?
-

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

---

⁹ Lidové noviny [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. Rozšiřování EU naráží. A přitvrdilo, říká český eurokomisař Füle. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/rozsirovani-eu-narazi-a-pritvrdilo-rika-cesky-eurokomisar-fule-pwr-/ln_zahranici.asp?c=A101021_094226_ln_zahranici_mtr>.

EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND (ESF)

Milan Poláček, Martin Štvrtecký (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

Evropský sociální fond byl vytvořen 25. března 1957 v rámci Římské smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, která vstoupila v platnost od 1. ledna 1958. Je nejstarším ze všech evropských strukturálních fondů. I když cílem ESF vždy byla vyšší zaměstnanost, během let fond vždy přizpůsobil své zaměření tak, aby odpovídal nárokům doby. Krátce po válce se soustředil na zvládání migrace pracovníků v rámci Evropy, později se zaměřil na boj proti nezaměstnanosti mezi mladými a málo kvalifikovanými lidmi. V současném období finanční pomoci, tedy v letech 2007 až 2013, jde pomoc z ESF také na podporu těch, kdo obzvlášť obtížně hledají práci, například žen, mladých lidí, starších pracovníků, migrantů a lidí s tělesným postižením. Kromě toho ESF také pomáhá podnikům a pracovníkům přizpůsobit se změnám.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1081/2006 z 5. července 2006 o Evropském sociálním fondu, kterým se ruší nařízení (ES) č. 1784/1999 definuje osobitě ustanovení týkající se druhu činností, které se můžou financovat z evropského sociálního fondu (ESF) na základě cílů stanovených v nařízení (ES) č. 1083/2006. (ESF.sk – online)

Z výše uvedeného nařízení vyplývá:

- Pomoc nezaměstnaným lidem při vstupu na trh práce.
- Rovné příležitosti pro všechny při přístupu na trh práce.
- Sociální začleňování, pomoc lidem ze znevýhodněných sociálních skupin při vstupu na trh práce.
- Celoživotní vzdělávání.
- Rozvoj kvalifikované a přizpůsobivé pracovní síly.
- Zavádění moderních způsobů organizace práce a podnikání.
- Zlepšení přístupu a účasti žen na trhu práce.
- Boj se všemi formami diskriminace a nerovnostmi souvisejícími s trhem práce.
- ESF by měl posilnit hospodářskou a sociální soudržnost prostřednictvím zlepšení pracovních příležitostí.
- Především v nejméně rozvinutých regionech je potřebné rozšiřovat a zvyšovat investice do lidského kapitálu a zvyšovat institucionální, administrativní a soudní kapacitu hlavně na přípravu a zavádění reforem.

(ESF.sk – online; Evropský sociální fond v ČR – online)

Z Evropského sociálního fondu (ESF) jsou podporovány projekty neinvestičního charakteru, jako např.:

- rekvalifikace nezaměstnaných,
- speciální programy pro osoby se zdravotním postižením, děti, mládež etnické menšiny a další znevýhodněné skupiny obyvatel,
- zavádění a modernizace kombinované a distanční formy studia,
- stáže studentů, pedagogů a vědeckých pracovníků v soukromém a veřejném sektoru a další.

Evropský sociální fond je hlavním finančním nástrojem Evropské unie na investice do lidí a pro lidi. Současný cyklus ESF běží od roku 2007 do roku 2013 pod heslem „Investice do lidí“. Během tohoto období ESF vynaloží investice ve výši kolem 75 miliard eur – téměř 10 % rozpočtu EU.

Tab. 1 Rozdělení finančních prostředků z ESF v rámci členských zemí
(Zdroj: ec.europa.eu – online)

Stát	Rozdělení finančních prostředků (EUR)			
	EU	Stát	Soukromé	Celkem
Belgie	1 073 217 594	1 155 010 157	91 656 855	2 319 884 606
Bulharsko	1 185 459 863	209 198 799	0	1 394 658 662
Česká republika	3 774 521 428	661 259 283	0	4 435 780 711
Dánsko	254 788 619	169 989 437	84 799 182	509 577 238
Estonsko	391 517 329	51 514 377	18 775 822	461 807 528
Finsko	618 564 064	801 836 655	0	1 420 400 719
Francie	5 394 547 990	3 692 289 165	1 188 416 953	10 275 254 108
Irsko	375 362 370	981 757 963	3 000 000	1 360 120 333
Itálie	6 938 007 896	8 382 975 181	0	15 320 983 077
Kypr	119 769 154	29 942 289	0	149 711 443
Litva	1 028 306 727	105 884 641	75 822 521	1 210 013 889
Lotyšsko	550 653 717	85 691 846	20 612 487	656 958 050
Lucembursko	25 243 666	25 243 666	0	50 487 332
Maďarsko	3 629 088 551	640 427 395	0	4 269 515 946
Malta	112 000 000	19 764 705	0	131 764 705
Německo	9 380 654 763	4 786 130 114	1 499 483 428	15 666 268 305
Nizozemsko	830 002 737	467 973 207	407 350 315	1 705 326 259
Polsko	9 707 176 000	1 713 031 059	0	11 420 207 059
Portugalsko	6 512 387 865	2 697 500 732	0	9 209 888 597
Rakousko	524 412 560	549 921 560	110 000 000	1 184 334 120
Rumunsko	3 684 147 618	651 225 177	0	4 335 372 795
Řecko	4 363 800 403	1 362 266 800	0	5 726 067 203
Slovensko	1 499 603 156	264 635 856	0	1 764 239 012
Slovinsko	755 699 370	133 358 718	0	889 058 088
Španělsko	8 057 328 822	3 243 162 467	125 323 084	11 425 814 373
Švédsko	691 551 158	691 551 158	0	1 383 102 316
Velká Británie	4 474 917 728	4 134 516 286	215 162 274	8 824 596 288
Celkem	75 952 731 148	37 708 058 693	3 840 402 921	117 501 192 762

Úroveň financování ESF se v různých regionech liší v závislosti na jejich relativním bohatství. Regiony EU jsou rozděleny do čtyř kategorií způsobilých regionů, a to na základě jejich regionálního HDP na osobu ve srovnání s průměrem EU (EU o 25 nebo 15 členských státech), a dělí se do dvou zmíněných cílů.

Cíl Konvergence zahrnuje:

- konvergenční regiony: s HDP na osobu méně než 75 % průměru EU 25;
- „phasing-out“ regiony: s HDP na osobu více než 75 % průměru EU 25, ale méně než 75 % průměru EU 15.

Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost zahrnuje:

- „phasing-in“ regiony: s HDP na osobu méně než 75 % průměru EU 15 (v období 2000–2006), ale více než 75 % průměru EU 15 (v období 2007–2013);
  - regiony konkurenceschopnosti a zaměstnanosti: vztahuje se na všechny ostatní regiony EU.
- (Evropský sociální fond v ČR – online)

Financování prostředků ESF je dostupné v členských státech a regionech. ESF nefinancuje projekty přímo z Bruselu. Každý členský stát spolu s Evropskou komisí odsouhlasí jeden či více operačních systémů pro financování ESF na období 2007–2013 a podobně také ty regiony, které mají vlastní operační programy. Operační programy se provádějí ve formě jednotlivých projektů řízených zúčastněnými organizacemi (příjemci). Příjemce připraví návrh projektu, požádá o financování, a pokud je schváleno, projekt realizuje. Do projektu ESF se může zapojit mnoho různých příjemců: například veřejné správy, nevládní organizace apod. Potenciální příjemci v činnostech ESF by se měli obrátit na řídicí orgán ESF ve svém vlastním členském státu nebo regionu. Účastníci projektů ESF mohou být lidé, podniky nebo organizace, kteří jsou do projektů zapojeni a mají z nich užitek, například tak, že absolvují školení nebo jim je poskytnuto poradenství jak získat práci. (Zdroj: ec.europa.eu-online)

ESF v ČR

Česká republika využívá tři operační programy na čerpání finančních prostředků z ESF:

1. *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*

Cílem tohoto programu je zkvalitnění základního, středoškolského, vysokoškolského a dalšího vzdělávání, podpora celoživotního učení a výzkumu, aby naplňovaly nároky trhu práce.

2. *Lidské zdroje a zaměstnanost*

Hlavním cílem tohoto programu je zvýšit míru zaměstnanosti v České republice na průměr nejlepších patnácti zemí EU (EU 15).

3. *Praha adaptabilita*

Cílem tohoto programu je zlepšení dostupnosti zaměstnanosti pro všechny, a také pro dříve vyloučené skupiny z trhu práce. Dále se zaměřuje na vzdělávací systém a rozvoj ekonomiky v daném regionu.

Tab. 2 Rozdělení finančních prostředků v rámci operačních programů ESF v ČR

Operační program	Účel	EU celkem (EUR)
Vzdělávání pro konkurenceschopnost	Víceúčelové	1 828 714 781
Lidské zdroje a zaměstnanost	Víceúčelové	1 837 421 405
Praha Adaptabilita	Regionální konkurenceschopnost	108 385 242
Celkem		3 774 521 428

Informace o všech příjemcích v ČR jsou dostupné online:

<http://www.esfcr.cz/modules/projects/index.php>

Použitá literatura a zdroje:

Nariadenie EÚ o ESF [online]. 2008 [cit. 2011-03-09]. ESF. Dostupné z WWW: <<http://www.esf.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=27>>.

Evropský sociální fond v ČR [online]. 2008 [cit. 2011-03-09]. ESF v ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr#cile>>.

ESF spending by country [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. ESF. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/employment_social/esf/discover/spending_en.htm>.

Evropský sociální fond v ČR [online]. 2008 [cit. 2011-03-09]. ESF v ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>>.

Jak se lze zapojit do činnosti ESF [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. ESF. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/employment_social/esf/discover/participate_cs.htm>.

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Jaký další operační program pro ČR byste sami navrhli a jaké konkrétní cíle by měl tento program obsahovat?
2. Zamyslete se nad tabulkou rozdělení finančních prostředků z ESF v rámci členských států EU a pokuste se prodiskutovat přerozdělování financí.
3. Pokuste se vyjádřit pozitiva a negativa ESF dle vašeho názoru.

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

ZJEDNODUŠENÍ A REFORMA SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY

Michael Bajgart, Jan Polách (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

1 Jaký je současný charakter a význam společné zemědělské politiky?

Zemědělská politika Evropské unie se neustále vyvíjí. V období před padesáti lety, kdy se začalo se společnou zemědělskou politikou (SZP, anglicky Common Agricultural Policy – CAP), bylo nejdůležitější zajistit dostatek potravin. Evropa se zotavovala z válkou vyvolaného nedostatku potravin. Celoplošné dotování produkce a výkup přebytků v zájmu zabezpečení dodávek jsou již většinou minulostí. Díky politice EU mohou producenti všech potravin (od obilnin a masa po ovoce a zeleninu nebo víno) přežít v EU i na světových trzích.

Společná zemědělská politika je oblastí s výhradními pravomocemi Společenství. Jejím cílem je zajištění snesitelných cen pro evropské spotřebitele a slušné příjmy pro zemědělce, a to zejména založením společných zemědělských organizací a používáním principů jednotných cen, finanční solidarity a preferencí Společenství (ICEU, 2004).

SZP je jednou z nejdůležitějších politik Unie (výdaje na ni představují téměř 45 % rozpočtu Společenství). Uplatňuje se například prostřednictvím finanční pomoci zemědělcům, které poškodila přírodní katastrofa nebo propuknutí nemoci u zvířat (ICEU, 2004).

V případě potřeby doplňuje SZP příjmy zemědělců, aby jim zajistila přiměřenou životní úroveň. Vyplácení dotací je však podmíněno plněním širších cílů v oblasti hygieny a bezpečnosti potravin, zdraví a životních podmínek zvířat, zachování tradiční venkovské krajiny a ochrany volně žijícího ptactva a zvěře.

2 Jaké účely sleduje zjednodušení SZP?

Reformy zemědělské politiky uvolnily finanční prostředky na podporu kvalitních a mezinárodně konkurenceschopných potravin, na inovace v zemědělství a potravinářském průmyslu a rovněž na rozvoj venkova a diverzifikaci venkovského hospodářství. Podle vyjádření samotných zemědělců v rámci veřejných konzultací k politice jakosti zemědělských produktů jsou největší výzvou celosvětová konkurence a uspokojení poptávky spotřebitelů. Komise v polovině roku 2011 formální legislativní návrhy. Po roce 2013 by měla projít SZP reformou.

Kolik stojí SZP Evropskou unií?

Bez ohledu na reformy je společná zemědělská politika evropskou politikou s nejvyšším stupněm integrace, a v rozpočtu EU tudíž představuje značnou část. Tento podíl se nicméně snížil z téměř 70 % v 70. letech dvacátého století na 34 % pro období 2007 až 2013, což odráží rozšíření odpovědnosti EU na další oblasti, úspory nákladů vyplývající z reformem a nové zaměření na rozvoj venkova, na nějž bude přiděleno v témže období 11 % rozpočtu (Evropa, 2011).

O co jde v reformách? (základní principy reformy)

Především o spravedlivé rozdělování dotací v rámci členských zemí a se zaměřením na malé farmáře, ochranu regionálních značek potravin a rozvoj venkovských oblastí a trvale udržitelného hospodaření. Dosavadní nastavení SZP v principu kompenzačních plateb by mělo přejít vlivem reformy k politice veřejných statků, kdy jsou vyjednány smluvní závazky mezi zemědělci a společnostmi (Britské listy, 2010).

Řada států, organizací a uskupení podávala připomínky k chystaným reformám a řešila požadavky a zájmy jak jednotlivých regionů, států tak v rámci komplexní politiky celého Společenství.

Hlavní cíle reforem vyplynuly z konzultací s vládami a orgány jednotlivých členských zemí, zemědělci a nejširší veřejností:

- zajistit bezpečné a dostatečné dodávky potravin,
- udržitelným způsobem využívat přírodní zdroje,
- zaměřit se na vyvážený rozvoj venkovských oblastí.

Kdy lze předpokládat platnost reformy?

Diskuse o výběru z daných možností nyní probíhají a k navrhovaným přístupům k řešení se budou konat další veřejné konzultace. Na základě jejich výsledků a posouzení dopadů té které alternativy budou vytvořeny návrhy právních předpisů, které budou předloženy v roce 2011. Tyto návrhy by poté vešly v platnost v roce 2014 (EC.Europa, 2011).

3 Jak změny ovlivní české zemědělce?

Co čeká české zemědělce:

- snižování přímých plateb
- uvolňování regulace trhu
- větší podpora rozvoji venkova, a to i v rámci nezemědělského podnikání

V České republice i v dalších zemích, jež vstoupily do EU v roce 2004, končí po sedmileté přechodné době výjimka, která neumožňovala přímé vlastnictví zemědělské půdy cizincům. Některé země, jako například Polsko, si tuto výjimku nechaly prodloužit o další 3 roky. V případě České republiky se s prodloužením výjimky nepočítá.

S reformou souvisí řada dalších provázaných orgánů a programů, jako jsou Národní lesnický program, Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství, Plány oblastí povodí a řada dalších.

Použitá literatura a zdroje:

Blisty 2010 : Britské listy. (<http://blisty.cz/art/55523.html>), citovaný 2011-03-06

Europa 2011: Europa – Portál Evropské unie. (http://europa.eu/pol/agr/index_cs.htm),citovaný 2011-03-05

EC.Europa 2011 : Evropská komise. (http://ec.europa.eu/news/agriculture/101118_1_cs.htm), citovaný 2011-03-06

ICEU. *Glosář : Instituce, politiky a rozšiřování Evropské unie*. 2. Praha : Informační centrum Evropské unie, 2004. 175 s.

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Jak vnímáte reformy SZP v rámci postavení českého zemědělství, popřípadě jaké ne/výhody přinesl vstup ČR do EU v oblasti zemědělství?
2. Myslíte, že by jednotlivé státy měli mít možnost uplatnit vlastní zemědělskou politiku, jenž by nebyla v rozporu s hlavními principy SZP? (značení a upřednostnění regionálních zemědělských produktů a jiné).
3. Jak se staví EU v rámci SZP k problematice: GMO (sója jako krmivo), zdražování potravin vlivem pěstování plodin na zemědělské půdě za účelem získání biopaliv a významnému odvětví rybolovu.

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

AKTIVITY EU V BOJI PROTI ZMĚNÁM KLIMATU

Michael Cestr, Barbora Tomková (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

Klimatické změny se řadí k nejpálčivějším problémům současné doby. V posledních 150 letech došlo vlivem rostoucí průmyslové výroby k růstu vypouštěných emisí skleníkových plynů, což vyvolalo zvýšení průměrných teplot na naší planetě. Od roku 1850 stoupla teplota o 0,76 °C. Bude-li tento trend pokračovat, může to mít v blízké budoucnosti nezvratné důsledky – zaplavení přímořských oblastí, nedostatek pitné vody v určitých lokalitách a hospodářské škody jako následek extrémních klimatických jevů. Z toho důvodu celá řada organizací a institucí vytváří plány ke zpomalení klimatických změn. Evropská unie se do řešení tohoto problému zapojila od počátku 90. let dvacátého století, kdy byla přijata Rámcová úmluva OSN o změnách klimatu. V Kjótském protokolu se EU společně s většinou zemí světa zavázala ke snížení emisí o 5,2 % v období 2008–2012 (ratifikováno 16. 12. 2004).¹

Hlavní cíle politiky proti změnám klimatu

V prosinci 2008 Evropská unie přijala tři hlavní cíle boje proti klimatu. Aby mohly být tyto cíle naplněny, je nutná spolupráce všech členských zemí. Cíle by měly být naplněny do roku 2020.

1. *Snížení emisí skleníkových plynů o 20 % (v případě dosažení mezinárodní dohody o 30 %)*

Evropská unie se zavázala snížit produkci skleníkových plynů o nejméně 20 % do roku 2020 oproti roku 1990. Hlavním prostředkem je obchodování s emisními povolenkami, které má na starosti Evropský systém obchodování s emisemi (ETS). Například udělením menšího počtu emisních povolenek dojde ke snížení emisí o 21 % u energeticky náročných odvětví a elektráren oproti roku 2005.

2. *Snížení spotřeby energie o 20 % prostřednictvím vyšší energetické účinnosti*

Evropská unie pracuje na vývoji energeticky úsporných technologií. Jedná se o lepší projektování nových staveb – úspornější materiály, účinnější osvětlení, vytápění, chlazení apod. V oblasti dopravy jde o vývoj energeticky účinných automobilů a rovněž podpora veřejné dopravy a nemotorových vozidel. V oblasti výroby jsou vyvíjeny úspornější produkty – elektrické spotřebiče, žárovky. Snížením spotřeby energie poklesnou emise o 800 milionů tun ročně a ušetří se desítky miliard eur.

3. *Zvýšení podílu obnovitelných zdrojů na 20 % celkové energetické produkce*

Jedná se o výstavbu nových větrných, vodních a fotovoltaických elektráren a rovněž využití biomasy k výrobě energie (technologie neprodukující žádné nebo jen nízké emise). Nejméně 10 % pohonných hmot bude muset být vyrobeno z obnovitelných zdrojů (*vodík, biopaliva*). Díky výrobě energie z obnovitelných zdrojů bude EU méně závislá na vnějších dodávkách fosilních paliv. Celkově by mělo dojít ke snížení spotřeby fosilních paliv o 200 – 300 milionů tun ročně a emisí oxidu uhličitého o 600–900 milionů tun za rok.²

¹ Boj proti změně klimatu – vůdčí úloha EU, 2008.

² Evropská komise, 2011 [online]

Instituce EU zodpovědné za boj proti změnám klimatu

Evropská komise

Evropská komise řídí **Evropský program pro změnu klimatu (ECCP)**, který má za cíl dodržení Kjótského protokolu. Klimatickými změnami se zabývá především Generální ředitelství pro oblast klimatu (v čele Jos Delbeke) a v širších souvislostech také Generální ředitelství pro životní prostředí (v čele Karl Falkenberg). Komisařkou pro opatření v oblasti změny klimatu je Connie Hedegaardová (Dánsko).

Rada pro životní prostředí

Skládá se z ministrů životního prostředí jednotlivých členských zemí. Schází se čtyřikrát ročně a o opatřeních v boji proti změnám klimatu rozhodují společně s Evropským parlamentem

Evropská agentura pro životní prostředí (EEA)

Sídlí v Kodani, má 32 členských států. Agentura vypracovává různé posudky v oblasti změny klimatu, ochrany biodiverzity, zdraví, využívání přírodních zdrojů a odpadů. Pomáhá členským zemím při rozhodování v otázkách životního prostředí a koordinuje Evropskou informační a pozorovací síť pro životní prostředí (Eionet).

Hlasování

Evropská komise navrhne strategie a zákony a ty poté předloží vládám jednotlivých zemí. Legislativní opatření navrhuje společně s Evropským parlamentem a Radou ministrů všech členských států EU. Hlasuje se kvalifikovanou většinou. Výjimkou jsou otázky, které se týkají hospodaření s vodními zdroji, využívání půdy, územního plánování a opatřeních, které významně ovlivňují volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií. Při řešení těchto otázek se používá zvláštní legislativní postup, kdy Rada rozhoduje jednomyslně, zatímco Evropský parlament má funkci pouze konzultační.³

Projekty

V oblasti boje proti klimatu probíhá velké množství projektů. Jsou zaměřeny především na energetiku – v rámci programu **Inteligentní energie pro Evropu (IEE)**. Jedná se o stavby energeticky účinných budov, propagaci úsporných spotřebičů či podporu obnovitelných zdrojů energie. Velké úsilí je například věnováno propagaci úsporných žárovek v domácnostech. **Program podpory environmentálních technologií (ETAP)** se zabývá vyvíjením technologií šetrnějších k životnímu prostředí – s důrazem na úspory emisí během celého životního cyklu výrobku (Life Cycle Assessment, LCA). Řada projektů probíhá také v rámci environmentálního programu **LIFE**. Na projektech spolupracují evropské instituce, národní vlády, univerzity i neziskové organizace.⁴

Přínosy a rizika aktivit boje proti změnám klimatu

Projekty v boji proti klimatu jednoznačně pomůžou zlepšit životní prostředí. Obnovitelné zdroje energie mohou alespoň z části nahradit především uhelné elektrárny, které výrazně škodí životnímu prostředí. Rovněž podpora veřejné dopravy a automobilů na alternativní zdroje energie může pomoci městům od dopravních zácp plných smogu. Při využívání úsporných elektrických spotřebičů vydělají všichni – životní prostředí i naše peněženky. Také úsporné žárovky vydrží daleko delší dobu než žárovky klasické. Na druhou stranu tyto projekty vyžadují obrovské investice s dlouhotrvající a často i nejistou návratností. Příkladem mohou být české fotovoltaické elektrárny. Díky razantnímu snížení

---

³ Euroskop.cz, 2011 [online]

⁴ Evropská komise, 2011 [online]

výkupní ceny elektřiny pro elektrárny připojené do sítě po 1. 1. 2011 (snížení o více než 50 %) nemohou mít investoři jistotu, že se jim jejich miliardové investice vrátí. Solární boom v České republice navíc může způsobit razantní zvýšení cen elektřiny pro domácnosti a podniky, poněvadž výroba elektřiny ve fotovoltaických elektrárnách je výrazně dražší než energie vyrobená v elektrárnách klasických.⁵ Solární elektrárny také často zabírají cennou zemědělskou půdu, namísto aby byly vystavěny přímo na střechách budov.

Mezinárodní konference o změně klimatu v Cancúnu

Konala se na přelomu listopadu a prosince 2010 v mexickém městě Cancún a zúčastnili se jí delegáti ze 193 zemí. Hlavní snahou bylo nahrazení Kjótského protokolu, jenž vyprší v roce 2012. K tomu sice nedošlo, ale ministři životního prostředí alespoň odsouhlasili fond na podporu klimatu v rozvojových zemích, který by měl pomoci investovat těmto zemím do bezuhlíkatých technologií a má též sloužit k ochraně pralesů.⁶

Použitá literatura a zdroje

Česká fotovoltaická průmyslová asociace. [online]. 2011. [cit. 2011-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.czepho.cz>>.

Evropská komise [online]. 2011 [cit. 2011-03-08]. Boj proti změně klimatu. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/climateaction/index_cs.htm>.

E15.cz [online]. 2010 [cit. 2011-03-08]. Konference v Cancúnu převratné změny nepřinesla, dohoda o Kjótu se odkládá.

Dostupné z WWW: <<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/konference-v-cancunu-prevratne-zmeny-nepřinesla-dohoda-o-kjotu-se-odklada>>.

KUCHYŇKOVÁ, Petra. *Euroskop.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-03-08]. Životní prostředí. Dostupné z WWW:

<<http://www.euroskop.cz/8926/17294/clanek/zivotni-prostredi>>.

Boj proti změně klimatu : vůdčí úloha EU. Evropská komise. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2008. 24 s. ISBN 978-92-79-06054-0.

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Myslíte si, že bude vytvořena náhrada za Kjótský protokol ještě před jeho vypršením?
2. V jakém časovém horizontu je podle Vás reálný přechod z fosilních paliv na alternativní?
3. Jaký je Váš názor na současný solární boom v České republice a na výrazné snížení výkupních cen elektřiny z fotovoltaických elektráren?

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

---

⁵ Česká fotovoltaická asociace, 2011 [online]

⁶ E15.cz, 2010 [online]

EKONOMICKÁ STABILITA ZEMÍ EU A EUROZÓNY

Lucie Dvořáková, Monika Franková

1 Ekonomická krize v zemích EU – popsané příčiny a projevy

Ekonomická krize zasáhla jednotlivé země EU odlišnými způsoby. Ekonomiky zemí střední a východní Evropy byly zasaženy ve srovnání s dalšími zeměmi o něco později, až na konci roku 2008. Výjimku tvořily pouze Estonsko a Lotyšsko. O všeobecném krizovém vývoji lze hovořit až v roce 2009, kdy rapidně klesal ekonomický výkon, zastavoval se růst indexu spotřebitelských cen, rostla nezaměstnanost a prohlubovala se vnitřní ekonomická nerovnováha jednotlivých zemí (především schodky veřejných rozpočtů). Díky propadu exportu zboží byl vyvolán ve většině zemí ekonomický útlum.¹

Tab. 1 Roční změna HDP ve stálých cenách v zemích EU 27 v letech 2006–2010 (%)

Stát	2006	2007	2008	2009	2010
Belgie	2,7	2,8	0,8	-2,7	1,6
Finsko	4,4	5,3	0,9	-8,0	2,4
Francie	2,4	2,3	0,1	-2,5	1,6
Irsko	5,3	5,6	-3,5	-7,6	-0,3
Itálie	2,0	1,5	-1,3	-5,0	1,0
Kypr	4,1	5,1	3,6	-1,7	0,4
Lucembursko	5,6	6,5	0,0	-4,1	3,0
Malta	3,6	3,7	2,6	-2,1	1,7
Německo	3,4	2,7	1,0	-4,7	3,3
Nizozemsko	3,4	3,9	1,9	-3,9	1,8
Portugalsko	1,4	2,4	0,0	-2,6	1,1
Rakousko	3,6	3,7	2,2	-3,9	1,6
Řecko	4,5	4,5	2,0	-2,0	-4,0
Slovensko	8,5	10,6	6,2	-4,7	4,1
Slovinsko	5,8	6,8	3,5	-7,8	0,8
Španělsko	4,0	3,6	0,9	-3,7	-0,3
Bulharsko	6,3	6,2	6,0	-5,0	0,0
Česká republika	6,8	6,1	2,5	-4,1	2,0
Dánsko	3,4	1,7	-0,9	-4,7	2,0
Estonsko	10,6	6,9	-5,1	-13,9	1,8
Litva	7,8	9,8	2,8	-14,8	1,3
Lotyšsko	12,2	10,0	-4,2	-18,0	-1,0
Maďarsko	4,0	1,0	0,6	-6,3	0,6
Polsko	6,2	6,8	5,0	1,7	3,4
Rumunsko	7,9	6,3	7,4	-7,1	-1,9
Švédsko	4,3	3,3	-0,4	-5,1	4,4
Velká Británie	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,7

Zdroj: IMF World Economic Outlook Database, October 2010 Edition. Za r. 2010 odhad.

¹ Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize [online]. c.2010, Dostupné na WWW: < <http://ces.vse.cz/wp-content/karpova.pdf> >

Příčiny hospodářské krize

Makroekonomické

- Dlouhodobá kumulace globálních nerovnováh
- Uvolněná měnová politika (v USA i jinde) – příliš nízké úrokové sazby po příliš dlouhou dobu

Etické

- Porušování principů „neuvědomělé“ i úmyslné (ze strany poskytovatelů finančních služeb); zvyšování finanční páky nad přiměřené meze (eroze ziskovosti tradičního bankovníctví a hodnoty licencí)
- Podcenění možných rizik (příjemci finančních služeb, ratingové agentury)

Související s dohledem nad finančním trhem

- Často rozptýlený dohled nad finančními trhy
- Nedostatečně kvalifikovaný dohled (podcenění rizik souvisejících s finančními inovacemi – neznámé produkty)

Politické

- Zájem na stimulování růstu a „blahobytu“ (posun ve vnímání úvěru na byt atp. jako „občanského práva“)

2 Opatření EU na pomoc nejhůře postiženým ekonomikám (Řecko, Irsko)

Řecko. V lednu 2010 řecká vláda předložila Evropské komisi aktualizovaný Program stability a růstu na léta 2010–2013, ve kterém se zavázala ke snížení rozpočtového deficitu pod 3 % HDP do roku 2012. Program zahrnoval dva balíčky úsporných opatření. První balíček předpokládal omezení nákladů veřejného sektoru včetně mzdových škrťů a zvýšení spotřebních daní. Na tento balíček však trhy zareagovaly nedůvěřivě. Druhý balíček potom zahrnoval zvýšení koeficientů DPH, druhé zvýšení spotřebních daní a další mzdové škrty ve veřejném sektoru. Dne 6. 5. 2010 řecký parlament po ostré výměně názorů schválil zákon „Opatření k aplikaci podpůrného mechanismu řecké ekonomiky ze strany členských států eurozóny a MMF“ (zákon č.3845/2010). Podpůrná půjčka je 110 mld. eur (80 mld. představují dvoustranné půjčky od členských států eurozóny a 30 mld. nízkoúročná půjčka od MMF) bude Řecku deponována v průběhu let 2010–2012 ve 12 dávkách za předpokladu, že řecká ekonomika bude konsolidována v souladu s přijatými závazky. Dne 18. 5. 2010 obdrželo Řecko první půjčku v hodnotě 14,5 mld. EUR, v září 2010 následovala 2. půjčka v hodnotě 9 mld. EUR.²

Irsko. Unijní ministři 28. 11. 2010 na svém mimořádném zasedání schválili záchrannou půjčku, která dosáhne částky téměř 90 miliard EUR. Byla uzavřena dohoda na záchranném balíčku, který má Irsku pomoci vyléčit finanční sektor. Náprava škod na finančních trzích si vyžádá 35 miliard EUR, z čehož asi 10 miliard bude představovat okamžitou injekci, zbytek balíčku mohou Irové využít na ozdravení veřejných financí. Brusel také prodloužil o jeden rok (do 2015) Irsku lhůtu na snížení obrovského rozpočtového deficitu (který letos přesáhne 30 % HDP) na 3 %, jak požadují unijní pravidla. K půjčce, za níž stojí Brusel, je započítána i pomoc, kterou formou bilaterálních půjček přislíbily nečlenské země eurozóny Velká Británie, Švédsko a Dánsko. Podle informací serveru European Voice Britové Irsku zapůjčí 4,8 miliardy, Švédové 598 milionů a Dánsko 393 milionů EUR.³

² Řecko: Ekonomická charakteristika země [online]. c.1997 – 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000795/>>

³ Irsko: Ekonomická charakteristika země [online]. c.1997 – 2011. Dostupný na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/irsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000785/>>

Mezi další země s ekonomickými potížemi patří také Portugalsko, Španělsko a Itálie. V případě Portugalska přesáhl deficit rozpočtu 9,3 % HDP, nezaměstnanost se pohybuje těsně pod 11 %. Pokud by Evropská unie musela vložit peníze i do portugalské ekonomiky, zvýšená nedůvěra trhu se projeví i vůči Španělsku.

3 EVROPSKÝ NÁSTROJ FINANČNÍ STABILITY (EFSF) – EUROVAL⁴

Evropský nástroj finanční stability (EFSF – European Financial Stability Facility), tzv. euroval, byl vytvořen v květnu 2010 v reakci na řeckou krizi a má sloužit jako finanční polštář pro země eurozóny, kterým se má garantovat finanční pomoc jednotlivých zemí EU, a to pomocí nákupů státních dluhopisů anebo přímou pomocí určitým sektorům hospodářství (např. bankám). Na eurovalu se podílejí jednotlivé státy pomocí garance určitých příspěvků z rozpočtu, do budoucna se nevyklučují ani ostatní, zejména soukromé zdroje. Současný objem vyčleněných prostředků činí 440 mld. EUR, ke kterým se mohou připočítat ještě prostředky až 60 mld. EUR z Evropského mechanismu finanční stabilizace (EFSM) zřízeného odděleně od EFSF Evropskou komisí. S prostředky až 250 mld. EUR povolenými z prostředků Mezinárodního měnového fondu se tak jedná o celkový finanční polštář až 750 mld. EUR.

4 ZVAŽOVANÉ STRUKTURNÍ ZMĚNY V EKONOMICKÉ OBLASTI EU

Evropská unie se na summitu v prosinci 2010 shodla na změně Lisabonské smlouvy o fungování unijních institucí, aby změnila způsob záchrany problémových oblastí. Drobná úprava má umožnit vznik trvalého *evropského mechanismu stability* (od roku 2013).

Hlavní změnou ve srovnání se současným záchranným fondem EFSF je, že by se na případných bankrotech členských států měli podílet i soukromí investoři, především banky. To znamená, že eurozóna už nebude po roce 2013 zachraňovat členské státy způsobem, jakým v roce 2010 pomohla krachujícímu Řecku a Irsku. Záchranný fond o objemu 750 mld. eur, který je připraven pro případné další problémové země, má být podle dohody ze Summitu EU nahrazen mechanismem tzv. řízeného bankrotu. Kvůli tomuto však bude muset být pozměněno znění Lisabonské smlouvy. Bude mít podobné principy jako Mezinárodní měnový fond (MMF). Místo vložení peněz daňových poplatníků do bank či držitelům dluhopisů mechanismus spočívá ve vyjednávání EU a MMF s věřiteli o restrukturalizaci dluhů. Banky přijdou o část investic.⁵

Použitá literatura a zdroje

Evropa, Portál Evropské unie; Hospodářské a měnové záležitosti- Stabilita a růst[online]. c. 2011. Dostupný na WWW:<
http://europa.eu/index_cs.htm>

EUROPEAN CENTRAL BANK – Statistics. Frankfurt a/M: ECB, 2009, 2010, dostupné na WWW:
<http://www.ecb.europa.eu>.

Euroval a problémy evropských ekonomik [online]. c. 2000 – 2011; Dostupný na WWW: <<http://zpravy.kurzy.cz/256798-euroval-a-problemy-evropskych-ekonomik/>>

Hospodářská krize: EU navrhuje povolit vyšší deficity [online]. c. 2004 – 2011. Dostupný na WWW: <
<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/hospodarska-krize-eu-navrhuje-povolit-vyssi-deficity-005352>>

⁴ Euroval a problémy evropských ekonomik [online]. c. 2000 – 2011; Dostupný na WWW: <<http://zpravy.kurzy.cz/256798-euroval-a-problemy-evropskych-ekonomik/>>

⁵ Unie se dohodla na změně Lisabonské smlouvy: Časopis Ekonom; c. 2010, č. 51 - 52

Irsko: Ekonomická charakteristika země[online]. c.1997 – 2011. Dostupný na WWW:

<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/irsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000785/>>

Janda, J.; S. 2008: Finanční krize: vznik, vývoj a předpovědi[online]. Dostupný na WWW: <

<http://www.mesec.cz/clanky/financni-krize-vznik-vyvoj-a-predpovedi/>>

Oficiální portál pro podnikání a export; Evropská komise souhlasí s omezenou změnou Smlouvy [online]. c.2011. Dostupný

na WWW<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-evropske-unie/ek-souhlasí-s-omezenou-zmenou-smlouvy/1000661/59818/>>

Řecko: Ekonomická charakteristika země [online]. c.1997 – 2011. Dostupný na WWW:

<<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000795/>>

Smlouva pro Evropu 21. století [online]. c. Evropská unie, 1995-2011; Dostupný na WWW: <

http://europa.eu/lisbon_treaty/index_cs.htm>

Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v kontextu světové ekonomické krize [online]. c.2010, Dostupné na

WWW: <<http://ces.vse.cz/wp-content/karpova.pdf>>

Debatní otázky a teze:

1. Jaké druhy globální nerovnováhy se vyskytly před začátkem krize? K jakým změnám v současnosti dochází?
2. Zhodnocení vlivu úsporných opatření a pomoci od EU pro Řecko a Irsko. (Jaká + jejich úspěšnost)
3. Proč má být tzv. řízený bankrot výhodnější než v současnosti používaná opatření?

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Jaké druhy globální nerovnováhy se vyskytly před začátkem krize? K jakým změnám v současnosti dochází?
2. Jak hodnotíte vliv a úspěšnost úsporných opatření a pomoci od EU pro Řecko a Irsko?
3. Proč má být tzv. řízený bankrot výhodnější než v současnosti používaná opatření?

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

PŘÍPRAVA NAVIGAČNÍHO SYSTÉMU GALILEO

Marek Hanzl, Miroslav Minář (Katedra geografie PřF UP v Olomouci)

Galileo je plánovaný globální družicový navigační systém, pojmenovaný podle italského vědce Galilea Galilei, který se mimo jiné zabýval i námořní navigací. Tento systém bude poskytovat velmi přesné navigační služby především pro civilní účely, v reálném čase s polohovou přesností až do jednoho metru a pokrytím až do 75° severní zeměpisné šířky. Stane se nezávislou a vylepšenou obdobou amerického systému GPS a ruského systému GLONASS, které sloužily původně ve vojenství. Výstavba je realizovaná státy Evropské unie prostřednictvím Evropské kosmické agentury (ESA) a dalších institucí. Spuštění celého projektu je v současné době naplánováno na rok 2014 a jeho cena se bude pohybovat okolo 90 miliard korun (Zdroj: ESA [online], 2011; Galileo navigace [online], 2011; Vláda České republiky [online], 2010).

Jaká je chystaná podoba a účel navigačního systému Galileo?

Zatím byly vypuštěny dvě experimentální družice, GIOVE-A dne 28. prosince 2005 s cílem otestovat kritické technologie, které již byly vyvinuty na základě smluv ESA, a GIOVE-B v dubnu 2008, která pokračovala v testování zahájeném svou starší sestrou s drobným technickým vylepšením. Další čtyři operační družice, v zásadě představující základní minimum pro satelitní navigaci, budou vypuštěny v roce 2011 k ověření funkčnosti systému Galileo a související pozemní infrastruktury. Po dokončení této fáze budou vyslány další k dosažení počáteční operační schopnosti. Plně rozmístěný systém Galileo se bude skládat ze 30 satelitů (27 provozních satelitů a 3 aktivních náhrad) (zdroj: ESA [online], 2011).

Údaje poskytnuté prostřednictvím celosvětové sítě dvaceti senzorových stanic Galileo budou zasílány na dvě kontrolní střediska Galileo umístěná na evropském kontinentě. Výměna dat mezi kontrolními středisky a satelity bude prováděna prostřednictvím up-linkových stanic instalovaných po celém světě (Zdroj: ESA [online], 2011).

Hlavním důvodem realizace tohoto významného projektu je osamostatnění Evropy. Dále díky propojení s *GPS* a *GLONASS* se Galileo stane základním kamenem Globálního Navigačního Satelitního Systému (GNSS), který bude pod civilní kontrolou a v důsledku více než zdvojnásobení počtu satelitů umožní určit přesnou polohu ve většině míst na Zemi, například i ve městech, kde výškové budovy zastíňují signál ze satelitů nízko nad obzorem. Umístěním družic na oběžných drahách ve větším sklonu k rovníkové rovině než GPS dosáhne Galileo lepšího pokrytí ve vyšších zeměpisných šířkách, což bude vhodné zejména pro provoz v severní Evropě, v oblasti s horším pokrytím GPS. S navigačním systémem Galileo bude Evropa schopna v plné šíři využít příležitosti poskytované satelitní navigací. Správci GNSS a výrobci vybavení, poskytovatelé aplikací a provozovatelé služeb budou těžit z nových obchodních příležitostí (Zdroj: ESA [online], 2011).

Celkem bude Galileo poskytovat pět úrovní služeb s garantovanou kvalitou. Galileo nabídne navigaci pro řidiče, dále by měl poskytovat vylepšení bezplatné služby, které má občany varovat před nejrůznějšími druhy nebezpečí, nebo také globální průzkum a záchranné akce, a to pomocí zprostředkovatele schopného přenášet tísňové signály z vysílačů uživatelů do záchranného koordinačního centra, které následně zahájí záchrannou operaci. Ve srovnání se stávajícím systémem bude posílena zpětná vazba k uživateli. Zpoplatněná bude služba poskytující větší přesnost a datový tok, vhodná k využití zejména u geodetů. Důležité bude také uplatnění nadstavbových aplikací,

například sledování kontejnerů, mýtných systémů nebo systémů pro sledování životního prostředí a zemědělské výroby (Zdroj: ESA [online], 2011; Vláda České republiky [online], 2010).

Díky standardní duální frekvenci bude uživatel moci určit svou polohu se stejným přijímačem z kterékoliv z družic v libovolné kombinaci, což bude garantovat dostupnost služby i v extrémních podmínkách a bude informovat uživatele během několika vteřin o výpadku jakéhokoliv satelitu. To bude vhodné využít tam, kde bezpečnost je zásadní, například při navigaci vlaků, automobilů nebo přistávajících letadel (Zdroj: ESA [online], 2011).

Srovnání systému GALILEO s jinými navigačními systémy ve světě

Konkurenčními systémy pro systém Galileo tedy je americký GPS a ruský Glonass, přesnost GPS, který je téměř dominantní pro účely dnešní běžné civilní navigace se nejčastěji udává s odchylkou ± 10 metrů, důležitým faktorem je také použití odpovídajícího softwaru. Přesnost systému Galileo by ve spolupráci s pozemními stanicemi mohla dosáhnout odchylky pouhých 10 centimetrů. I bez pomocných stanic na Zemi, by však měla zvládat určení polohy s přesností na jeden metr. Ruský Glonass je na tom s přesností hůře, dokáže určit horizontální polohu s odchylkou 50 až 70 metrů. Galileo by měl začít fungovat v roce 2014 s 18 satelity na oběžné dráze. Kompletní systém by se měl skládat ze 30 satelitů, z toho budou 3 záložní. Cílem EU je provoz Galilea alespoň částečně zpoplatnit pro komerční navigaci. To však zdaleka nezaplátí obrovské náklady, které vývoj stál. Pro veřejnost je diskuze nad projektem Galilea velmi ožehavou záležitostí, protože je placeno z daní evropských občanů. Mnoho lidí pochybuje o potřebě Galilea, když je zdarma dostupný signál z GPS. (Zdroj: ESA [online], mobil.idnes.cz [online]).

Jaký přínos bude mít Česká republika z umístění řídicího centra systému v Praze?

Rozhodnutí o umístění řídicího centra právě v Praze rozhodli ministři Evropské unie 10. prosince 2010. Přesun sídla agentury GSA jednomyslně odsouhlasila Rada Evropské unie pro konkurenceschopnost. Sídlo agentury GSA se do Prahy přesune z Bruselu a bude sídlit v Holešovicích v bývalé budově Konsolidační agentury. Zahájení provozu pražské kanceláře je plánováno na letošní rok. Česká republika nabídla velmi výhodné podmínky, zejména symbolický nájem za užívání budovy v Holešovicích. Největšími plusy pro Českou republiku by mělo být zvýšení prestiže v rámci Evropy, posílení pozice ve vědecké a odborné komunitě. Otevírá se také možnost spolupráce s českými vysokými školami a v neposlední řadě se mluví o desítkách až stovkách pracovních míst, které obsadí čeští odborníci.

Které společnosti se budou podílet na vybudování Galilea?

Po výběrovém řízení rozhodla letos v lednu Evropská komise, že vybudování systému zajistí firmy z Itálie, Německa a Francie. Výstavbu prvních 14 satelitů zajistí německá OHB System AG, francouzská Ariespace zajistí jejich vynesení do vesmíru a italská Thales Alenia Space poskytnou potřebnou systémovou podporu pro celý systém.

Bude Galileo nějak využívat GPS a GLONASS? Popřípadě do jaké míry?

Ano, navigační terminály Galilea mají při výpočtu polohy využívat jak evropské satelity, tak existující družice amerického a ruského systému. Přijímače kombinující GPS a GLONASS existují už dnes.

Použitá literatura a zdroje

idnes.cz [online]. 2011 [cit. 2011-03-11]. K čemu je Galileo dobré a proč ho mají platit občané? Dostupné z WWW:
<http://mobil.idnes.cz/k-cemu-je-galileo-dobre-a-proc-ho-maji-platit-obcane-pta-se-list-pt9-navigace.asp?c=A110120_124138_navigace_mer>

ESA [online]. 2011 [cit. 2011-03-06]. Galileo navigation. Dostupné z WWW:
<http://www.esa.int/esaNA/GGGMX650NDC_galileo_0.html>.

Galileo navigace [online]. 2011 [cit. 2011-03-09]. Novinky ze světa Galileo navigací. Dostupné z WWW:
<<http://www.galileonavigace.cz/index.html>>.

Vláda České republiky [online]. 2010 [cit. 2011-03-09]. Evropský navigační systém galileo Galileo navigací. Dostupné z WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/evropsky-navigacni-system-galileo-76610/>>.

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Jak přesný bude systém Galileo?
2. K jakým hlavním funkcím bude Galileo využíván?
3. Jaké jsou hlavní důvody realizace tohoto navigačního systému?

Vaše otázka / připomínka / postřeh:

ROLE EU V PROCESU POLITICKÝCH ZMĚN V ARABSKÉM SVĚTĚ

Kateřina Mrázková, Kateřina Procházková (Katedra rozvojových studií PŘF UP v Olomouci)

Přehled událostí v Evropské unii v kontextu politických změn v arabských zemích:

PROSINEC 2010

18. 12. První protesty v Tunisku proti autoritářskému režimu¹; Francie posléze nabízí bezpečnostní pomoc vládním složkám prezidenta bin Alího.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR je v těchto dnech zaměstnáno (před)volební situací v Bělorusku, k dění v Tunisku se vyjadřuje o měsíc později, tj. 17. ledna 2011.

LEDEN 2011

28. 1. V Egyptě „Den hněvu“; protesty se šíří také do Jordánska; Izrael žádá EU o vyslání krizové mise do severní Afriky.

Franco Frattini, italský ministr zahraničních věcí: „*Evropská mise by měla navázat kontakt s nejvyššími úrovněmi, nejdříve s představiteli Tuniska, s občanskou společností, starosty a opozičními stranami, aby získala informace, ne aby vydávala příkazy.*“ (Euroskop)

31. 1. Krvavé protirežimní protesty v Egyptě; Izrael žádá EU a Spojené státy o podporu egyptského prezidenta Husního Mubaraka. Německo opatrně podporuje změny v regionu MENA.

Jednání ministrů zahraničí EU o situaci v Egyptě.

ÚNOR 2011

1. 2. EU se nyní přiklání na stranu demonstrantů, vyzývá Egypt k demokratickým reformám a k vytvoření podmínek pro svobodné a transparentní volby.²

Šéfka unijní diplomacie Catherine Ashtonová vyzvala egyptského prezidenta Husního Mubaraka k zahájení rozhovorů s opozicí. Ashtonová dodala, že „*Evropská unie je připravena s prosazováním demokracie a lidských práv v Egyptě pomoci.*“ (tamtéž)

Dilema EU: Stabilita nebo demokracie na Blízkém východě?³

„*Je to na Egyptanech,*“ zdůraznil opakovaně Frattini s tím, že „*EU se musí vystříhat toho, aby zvenčí nějak zasahovala.*“ (tamtéž)

2. 2. Se šířícími se protesty panuje v diplomatických kruzích obava z možných geopolitických změn na Blízkém východě v případě, ztratí-li Izrael a Saúdská Arábie v důsledku transformace zemí jako je Egypt nebo Jordánsko své dosavadní regionální spojence.

Mezitím v Egyptě generál Umar Sulajmán jmenován viceprezidentem; Mubarak slibuje, že nebude opětovně kandidovat on ani jeho potomci (nepřipouští tedy možnost satanistické dynastie); chystá se reforma armády po vzoru Turecka.

¹ Pojem Jasmínová revoluce zavádějí západní média, nikoliv Tunisané.

² Ty budou podle šéfa švédské diplomacie Carla Bildta klíčové.

³ Pro EU je důležité, aby transformace zemí MENA nevedla k radikalizaci či k posilování islamistických hnutí.

3. 2. Země Severu netají své obavy o případných důsledcích arabských bouří pro světovou ekonomiku: „*Geopolitické změny v regionu následované růstem cen pohonných hmot by byly pro globální hospodářství kritické.*“ (Financial Times)

Prudký růst cen ropy je doprovázen vzestupem cen ostatních komodit, především potravin.

ČR doufá v demokratické reformy v Egyptě, ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg apeluje na pomoc EU vůči Egyptu coby etablovávajícímu se demokratickému režimu. (MZV ČR)

9. 2. Pád autoritativního režimu v Tunisku – politické reformy v zemi; sestavena prozatímní vláda, aby zemi dovedla k demokratickým volbám. Svržený prezident bin Alí se do exilu v Saudské Arábii, **EU až nyní pozastavuje jeho finanční účty.**

Evropská unie připravuje plán podpory transformačního procesu v Tunisku. (Štefan Füle) ⁴; **zvažuje se obdobný plán pro Egypt.** Brusel podpořil politické změny v obou státech.

11. 2. EU chce zpřísnit podmínky pro rozvojovou pomoc Egyptu ⁵; očekává se zpřísnění podmínek pro poskytování pomoci autokratickým režimům v oblasti jižního a východního Středomoří. ⁶

Britský premiér David Cameron požaduje tvrdou akci proti Mubarakovi; ale kritika z obav před možným nárůstem radikálního islamismu.

Egyptské ministerstvo zahraničí odmítá plánovanou návštěvu Catherine Ashtonové.

Mubarak odstoupuje z funkce, EU zastavuje jeho aktiva.

14. 2. Italská vláda vyhláší stav nouze (hrozba humanitární katastrofy) a žádá EU o pomoc. ⁷

Unijní jednání s agenturou Frontex a s unijním úřadem pro azylovou politiku.

Rakouský ministr zahraničí Michael Spindelegger apeluje na nutnost expertízy Egypta, která povede k demokratickému vedení země a demokratickému právnímu státu: „*Unie pro Středomoří nefunguje, musíme ji nově přetvořit,*“ ⁸ dodal. „*Pokud poskytneme rozvojovou nebo rekonstrukční pomoc, musí být naplněny určité předpoklady. Proto bych důsledně požadoval kondicionalitu.*“ (Euroskop)

17. 2. Podle francouzského deníku Le Monde představuje turecký model demokratickou alternativu pro arabské národy. ⁹

18. 2. V EU debata na přehodnocení a posílení strategie podpory demokracie v regionu; přísnější podmínky pro poskytnutí rozvojové pomoci.

EU se v důsledku transformace Egypta obává o budoucnost izraelsko-palestinského mírového procesu. Egyptská přechodná vláda žádá EU o „zmražení“ Mubarakových aktiv v Evropě.

21. 2. Nepokoje v Libyi – **EU odsuzuje zákrok vládních sil**, nejostřeji vystupuje Lucembursko. ČR se obává případného zhroutilí státu. Ashtonová vyzývá Libyi ke klidu: „*Kaddáfí musí zastavit násilí a vyjít vstříc legitimním požadavkům demonstrantů.*“ (Euroskop)

⁴ EU je největší obchodní partner Tuniska a jeho hlavní dárce rozvojové pomoci.

⁵ Ta by v nadcházejících třech letech měla dosáhnout půl mld. eur.

⁶ Partnerské země Středomořské unie by v letech 2011-13 měly získat 2 miliardy eur.

⁷ K italským břehům dorazilo od počátku Jasmínové revoluce přes 3000 tuniských uprchlíků.

⁸ Velkolepý a kontroverzní (původně anti-koalice v čele s Německem; arabsko-izraelský konflikt apod.) projekt francouzského předsednictví EU, který od roku 2008 rámuje ekonomickou spolupráci EU se státy jižního a východního pobřeží Středozemního moře. Nepřímo navazuje na Barcelonský proces. Iniciativa Sarkozyho a Mubaraka; sdružuje státy EU a 16 arabských států; Kaddáfí vstup odmítl.

⁹ Turecko jako příklad úspěšného prolnutí „*islámu, demokracie a dynamické ekonomiky*“ (Tesev)

Kaddáfí varuje Maďarsko coby předsednickou zemi EU: „*Pokud se Evropa Kaddáfímu postaví, přestane s ní Libye spolupracovat v otázce prevence ilegální imigrace ve Středomoří.*“ (tamtéž)

V Itálii a na Maltě obavy ze ztráty blízkého spojence v oblasti imigrační politiky, brání suverenitu Libye.

EU hledá společný postup. Podle Schwarzenberga: *"Sami Libyjci nejlépe vědí, co potřebují. Nesmíme jim vnucovat naše představy a předpisy. Je třeba naslouchat, navázat dialog a teprve pak jednat."* (MZV ČR)

EU vysílá k libyjským břehům lodě a letadla na pomoc občanům EU žijícím v Libyi.

22. 2. Liga arabských států pozastavuje Libyi členství.

23. 2. Tvrdé potlačení protestů v Libyi. Sarkozy navrhuje přerušování ekonomických vztahů EU a Libye; a uvalení sankcí.

24. 2. Setkání předsedy Evropské rady Hermana Van Rompuye s českým premiérem v Praze. Podle Van Rompuye jsou zásadní rozhodnutí pouze v kompetenci místních obyvatel, od EU vyžaduje morální účast. Dále uvedl, že EU upraví svou politiku sousedství pro podporu demokratizace i ekonomický rozvoj regionu.

Ministři vnitra Itálie, Kypru, Francie, Řecka, Malty a Španělska požadují vytvoření evropského azylového systému a fondu solidarity pro zamezení humanitární krize uprchlíků. Zapojení Agentury EU pro správu vnějších hranic (Frontex).

25. 2. Eskalace nepokojů v Libyi; EU zvažuje restriktivní opatření vůči Libyi: Podle Ashtonové nicméně **Brusel neplánuje ani vojenský útok, ani společnou evakuační akci.** ¹⁰ Dále potvrdila užší spolupráci EU s USA a s Radou bezpečnosti OSN. (ČTK)

28. 2. Sarkozy vítá demokratizační procesy v arabských zemích a zároveň varuje před uprchlickou vlnou směřující do Evropy; nadále ospravedlňuje dobré vztahy zemí Evropské unie s (dnes již padlými) autokratickými režimy v minulosti v rámci války proti terorismu. ¹¹

Po vzoru Radu bezpečnosti OSN schvaluje EU sankce, třebaže o něco mírnější, **vůči libyjskému režimu** (mj. zákaz cest do zemí „sedmadvacítka“, zmrazení finančních aktiv tamních vůdců a embargo na dovoz zbraní).

BŘEZEN 2011

1. 3. Nicolas Sarkozy spolu s britským premiérem Davidem Cameronem o potřebě svolat mimořádný summit k Libyi. **Van Rompuy vyjednává s členskými státy.**

2. 3. David Cameron opětovně pohrozil použitím vojenské síly proti Kaddáfího režimu. Británie má pracovat na návrhu vyhlášení bezletové zóny nad Libyí a hledat způsob, jak vyzbrojit opozici.

Francie se staví proti, naopak upřednostňuje humanitární pomoc. ¹²

¹⁰ To má být v režii jednotlivých členských států EU.

¹¹ V případě Libye především ropná politika; úzké britské a italské vazby na Kaddáfího režim; a vyškrtnutí Libye ze seznamu zemí podporujících terorismus (2003).

¹² V té době vláda poslala do Libye již dva letouny se zdravotnickým materiálem, další připravuje.

Malta oznámila, že nevydá libyjské vládě dva piloty, kteří uprchli na ostrov poté, co odmítli bombardovat povstalce, a požádali o politický azyl.

Mimořádný summit evropských lídrů k nepokojům v Libyi je naplánován na 11. březen. „Navrhnu Evropské radě strategické linie reakce EU na vývoj v Libyi a v jižním sousedství," uvedl van Rompuy. Na pořadu bude dále **zpráva Catherine Ashtonové a Evropské komise o přizpůsobení politických nástrojů pro řešení aktuálních událostí v souladu s mezinárodním právem** a zpráva o podpoře regionální transformace. (Euroskop)

4. 3. Evropská investiční banka oznámila, že by *mohla* poskytnout více půjček zemím Středomoří, konkrétně Tunisku, Alžírsku nebo Egyptu.

Podle Kristaliny Georgievové, komisařky pro humanitární pomoc, **přislíbila EU 30 milionů eur na pomoc řešení uprchlické krize v Libyi.**¹³

7. 3. Liga arabských států podpořila britsko-francouzskou iniciativu vyhlásit nad Libyí bezletovou zónu, což musí být nejdříve schváleno Radou bezpečnosti OSN.

11. 3. V Bruselu začíná mimořádný summit lídrů EU k nepokojům v Libyi¹⁴; v Praze se koná porada českých velvyslanců v regionu Blízkého východu k současným arabským protestům.

Použitá literatura a zdroje

ČTK: Česká tisková kancelář [online]. 2011 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.ctk.cz/>>.

Euroskop.cz: Věčně o Evropě [online]. 2005-11 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/38/sekce/aktuality/>>.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Prohlášení a stanoviska [online]. 2011 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/index.html>.

Není čas na skepsi. *Respekt*; podle *The Economist*. 28. 2. – 6. 3. 2011, 9, s. 29.

The Economist: Middle East [online]. 2011 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.economist.com/world/middle-east>>.

---

¹³ Podle zástupců OSN od 20. února překročilo hranici Libye s Tuniskem Ras Jedir 90 tisíc osob. Jedná se především o pracovní sílu ze zemí jižní a jihovýchodní Asie. (Eubusiness)

¹⁴ Prezident ČR Václav Klaus bude žádat pro Libyi pomoc, s názorem svého předchůdce Václava Havla o nutnosti vojenské intervence zásadně nesouhlasí.

DEBATNÍ OTÁZKY

1. Jakým směrem se podle Vás bude ubírat aktuální politické dění v arabských zemích? Změní se mocenské postavení jednotlivých zemí v regionu? Dojde k demokratizaci a stabilizaci oblasti? K navázání užších kontaktů s EU? Nebo naopak k rozvolnění vazeb? Vyjadřuje se EU dostatečně k nepokojům v dalších zemích kromě Tuniska, Egypta a Libye? Proč tomu tak je?
2. Jaké budou dopady politické krize v arabském světě na migraci, resp. imigraci do zemí EU? Které problémy a rizika s ní spojené shledáváte jako zásadní?
3. Bude aktuální dění znamenat zásadní zvrát v oblasti hospodářství a obchodní spolupráce v rámci Středomoří? Budou mít revoluční bouře v oblasti MENA zásadní dopad na světovou ekonomiku? Myslíte, že tyto změny pocítíme na vlastní kůži?
4. Prezentuje se EU jako silný a rozhodný hráč? Jaká je podle Vás budoucnost Unie pro Středomoří? Jak hodnotíte zahraniční politiku EU v oblasti jižního a východního Středomoří s akcentem na islamistické politické subjekty? Může být evropská islamofobie bariérou pro transformaci arabských zemí

Vaše otázka / připomínka / postřeh: